

PRIROČNIK

Skrbništvo nad otroki brez starševske oskrbe

Priročnik za izboljšanje sistemov
skrbništva, prilagojenih za posebne
potrebe otrok, ki so žrtve
trgovine z ljudmi

Veliko informacij o Agenciji Evropske unije za temeljne pravice je na voljo na spletu. Do njih lahko dostopate prek spletnega mesta FRA <http://fra.europa.eu>.

Ta dokument nikakor ne pomeni zavezujoče razlage navedene zakonodaje, ampak je zasnovan kot referenčni dokument za enostavno uporabo. Ni nujno, da v celoti ali delno izraža stališče Evropske komisije.

***Europe Direct je služba za pomoč pri iskanju odgovorov
na vprašanja v zvezi z Evropsko unijo.***

**Brezplačna telefonska številka (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(* Informacije so brezplačne, kakor tudi večina klicev (nekateri operaterji, telefonske govorilnice ali hoteli lahko klic zaračunajo).

Fotografije na naslovnici: © Shutterstock

Veliko dodatnih informacij o Evropski uniji je na voljo na internetu (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2015

Paper	TK-01-15-636-SL-C	978-92-9239-954-2	10.2811/81890
PDF	TK-01-15-636-SL-N	978-92-9239-966-5	10.2811/639687

© Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2015

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira, razen za komercialne namene.

Printed in Luxembourg

TISKANO NA PAPIRJU, RECIKLIRANEM BREZ KLORA (PCF)

Skrbnništvo nad otroki brez starševske oskrbe

Priročnik za izboljšanje sistemov
skrbništva, prilagojenih za posebne
potrebe otrok, ki so žrtve
trgovine z ljudmi

Predgovor

Pri otrocih, ki jih primarni skrbniki ne spremljajo ali so ločeni od svojih primarnih skrbnikov, obstaja posebno velika možnost, da bodo postali žrtve zlorabe in izkoriščanja. Treba jih je posebej zaščititi.

Skrbniki so eden najpomembnejših elementov sistema zaščite tistih otrok, ki so iztrgani iz družinskega okolja ali katerih interesov njihovi starši ne morejo zastopati. Tak primer so lahko okoliščine, ko starši otroka zlorablajo ali zanemarjajo.

Primerjalno poročilo o trgovini z otroki, ki ga je leta 2009 objavila Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA), je razkrilo, da države članice Evropske unije (EU) zelo različno razumejo in uporabljajo koncept skrbnika. Poleg tega so pogovori, ki jih je FRA opravila za poročilo o ločenih otrocih, ki zaprosijo za azil, objavljeno leta 2010, razkrili, da sta lahko kakovost storitev in stopnja zaščite, ki ju otrokom zagotavljajo obstoječi sistemi skrbništva, celo znotraj iste države zelo različni.

V okviru različnih nacionalnih praks direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (Direktiva 2011/36/EU) državam članicam nalaga, da morajo otroku, ki je žrtev trgovine z ljudmi, dodeliti skrbnika ali zastopnika od trenutka, ko organi odkrijejo, da otrok nima spremstva, in v primerih, ko nosilci starševske odgovornosti ne morejo uveljavljati načela največje koristi otroka in/ali zastopati otroka. *Strategija EU za odpravo trgovine z ljudmi za obdobje 2012–2016* navaja, da so obširni otrokom prilagojeni sistemi za zaščito, ki zagotavljajo usklajevanje med agencijami in multidisciplinarno usklajevanje, ključnega pomena za izpolnjevanje različnih potreb raznolikih skupin otrok, vključno z žrtvami trgovine z ljudmi. Strategija EU tako kot končni rezultat omenja tudi objavo tega priročnika.

Namen tega priročnika je izboljšati zaščito otrok tako, da se nacionalnim organom in drugim deležnikom po vsej EU pomaga pri nadaljnjem razvoju obstoječih sistemov skrbništva. Priročnik pojasnjuje vlogo skrbnikov kot bistven element celovitega sistema za zaščito otrok. Poudarja, kako pomembni so skrbniki in pravni zastopniki pri preprečevanju zlorabe in izkoriščanja otrok, pri odzivanju na zlorabe in izkoriščanje ter pri zaščiti in pomoči otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Priročnik spodbuja skupno razumevanje glavnih načel in lastnosti sistema skrbništva. Namen priročnika je, da s sklopom temeljnih skupnih načel in s ključnimi standardi izboljša pogoje za otroke pod skrbništvom ter spodbuja spoštovanje njihovih temeljnih pravic.

Zahvaljujemo se strokovnjakom, ki so s konstruktivnimi pripombami prispevali k pripravi tega priročnika.

Cecilia Malmström

Evropska komisarka za notranje zadeve

Morten Kjaerum

Direktor FRA

Vsebina

PREDGOVOR	3
SEZNAM KRATIC	7
KAKO UPORABLJATI TA PRIROČNIK	9
UVOD	13
1. Kdo je skrbnik?	13
2. Skrbništvo kot ključni element sistemov za zaščito otrok	16
3. Kaj zajema ta priročnik?	20
4. Nadnacionalno sodelovanje v kontekstu zaščite otrok	22
PRVI DEL – KREPITEV SISTEMOV SKRBNIŠTVA	25
1. Temeljna načela sistemov skrbništva	25
2. Sistemi skrbništva: začetni premisleki	28
2.1. Kaj je treba določiti v zakonodaji in/ali politiki?	28
2.2. Enoten sistem skrbništva za vse otroke?	28
2.3. Zaposlitveni status skrbnikov: strokovnjaki ali prostovoljci?	31
2.4. Kdo lahko deluje kot skrbnik?	32
2.5. Imenovanje sorodnikov za skrbnike v kontekstu trgovine z otroki	36
2.6. Zastopniki in/ali pravni zastopniki	36
2.7. Pravno svetovanje in pravna pomoč	37
3. Vodenje skrbnikov	38
3.1. Organ za skrbništvo	38
3.2. Priprava smernic za skrbnike	39
3.3. Usklajevanje in sodelovanje z drugimi agencijami in organi	41
3.4. Vodenje primera	42
3.5. Usposabljanje	44
3.6. Podpora za skrbnike	49
3.7. Mehanizmi pregleda in nadzora	50

4.	Dodelitev skrbnika otroku.....	52
4.1.	Kdaj je treba imenovati skrbnika?	53
4.2.	Kakšen je najboljši postopek za dodelitev skrbnika otroku?	54
4.3.	Kdaj se skrbništvo konča?.....	58
4.4.	Kdaj je treba zamenjati skrbnika?.....	61
DRUGI DEL – NALOGE SKRBNIKA		63
5.	Varovanje največje koristi otroka	68
6.	Spodbujanje varnosti in dobrobiti otroka	69
6.1.	Ocena tveganja.....	70
6.2.	Ocena posameznih potreb.....	75
6.3.	Podpiranje otroka pri ohranjanju družinskih vezi	77
6.4.	Primeren življenjski standard, vključno s primernim bivališčem in materialno pomočjo	78
6.5.	Zdravstvena oskrba	79
6.6.	Izobraževanje in usposabljanje.....	81
7.	Spodbujanje udeležbe otroka.....	83
8.	Delovanje kot vez med otrokom in drugimi.....	85
9.	Pomoč pri opredelitvi trajne rešitve v najboljšem interesu otroka	87
9.1.	Vrnitev v domovino in vračanje.....	88
9.2.	Vključevanje v državi sprejemnici.....	91
10.	Izvajanje pravnega zastopanja in podpora za otroka v pravnih postopkih.....	93
10.1.	Postopki ocenjevanja starosti.....	94
10.2.	Postopki za dovoljenja za prebivanje	96
10.3.	Postopki mednarodne zaščite.....	97
10.4.	Odškodnina in povračilo.....	99
10.5.	Civilnopravni postopki.....	100
10.6.	Kazenski postopki	101
10.7.	Policijske preiskave.....	103
PRILOGA 1: PRAVNI VIRI.....		105
PRILOGA 2: IZBRANA LITERATURA		107

Seznam kratic

- EKČP** Evropska konvencija o človekovih pravicah (Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin)
- KOP** Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah
- SCEP** Program za otroke brez spremstva v Evropi
- UNHCR** Urad Visokega komisarja Združenih narodov za begunce
- UNICEF** Sklad Združenih narodov za otroke
- ZN** Združeni narodi

Kako uporabljati ta priročnik

Namen tega priročnika je zagotoviti pomoč javnim uslužbencem v državah članicah EU, ki odločajo o skrbništvu in pravnem zastopanju otrok na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni ali so udeleženi pri tem. Priročnik daje smernice, kako vzpostaviti in voditi nacionalne sisteme skrbništva, in navaja glavne naloge, ki jih mora izvajati skrbnik. Namen priročnika je tudi oblikovati skupno razumevanje funkcije ter vloge skrbnikov in pravnih zastopnikov v EU kot ključnega elementa sistemov za zaščito otrok. To bi moralo prispevati k spodbujanju skupnega razumevanja glavnih načel in lastnosti sistema skrbništva. Tako skupno razumevanje bi moralo pomagati pri standardizaciji ravni zaščite, ki se zagotavlja otrokom, po vsej EU.

Predstavljene smernice so namenjene predvsem javnim uslužbencem in skrbnikom v državah članicah. V veliki meri pa veljajo tudi za sisteme pravnega zastopanja otrok v posebnih postopkih (na primer azilnih postopkih), čeprav pravni zastopnik zgolj dopolnjuje omejeno pravno sposobnost otroka za namene določenega postopka in zato ni odgovoren za celoten obseg nalog, ki se običajno dodelijo skrbniku.

Ta priročnik se ne nanaša na imenovanje odvetnikov, ki otrokom zagotavljajo brezplačno pravno pomoč v posebnih civilnih, kazenskih ali upravnih postopkih. Prav tako ni namenjen osebam, ki so odgovorne za otrokovo vsakodnevno nego.

Priročnik je razdeljen na tri dele.

- **Uvod** zagotavlja osnovne informacije o tem, kaj priročnik zajema, ter o splošni vlogi skrbnika. Nanaša se na nacionalne sisteme za zaščito otrok, ki so vzpostavljeni za izpolnjevanje potreb različnih kategorij otrok.
- **Prvi del** priročnika navaja temeljna načela sistemov skrbništva in podaja smernice o vodenju in izboljšanju sistemov skrbništva. Namenjen je oblikovalcem politike, ki pripravljajo nacionalni okvir za vodenje in izboljšanje sistema skrbništva, ter nacionalnim organom, ki so jim bile dodeljene odgovornosti skrbništva. Nadalje opisuje postopke imenovanja in trajanje skrbništva.
- V **drugem delu** so pojasnjene naloge skrbnika. V prvi vrsti je namenjen skrbnikom in osebam, ki nadzorujejo delo skrbnikov.

Priročnik, ki sta ga skupaj pripravili Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) in Evropska komisija, je odziv na poziv v *Strategiji EU za odpravo trgovine z ljudmi za obdobje 2012–2016*. Različni viri prava EU, med njimi *direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU)*, pravni red EU na področju azila, *evropska direktiva o zaščiti žrtev kaznivih dejanj (2012/29/EU)* in *direktiva o boju proti spolnemu izkoriščanju*

otrok (2011/93/EU), vsebujejo določbe o skrbništvu ali pravnem zastopanju otrok brez starševske oskrbe. Podrobnosti o teh virih najdete v [Prilogi 1](#). Preglednice 1, 2 in 3 vsebujejo pregled na podlagi določb prava EU ter tudi drugih pomembnih evropskih ali mednarodnih instrumentov in dokumentov. Vendar navedene določbe ne ponujajo celovitih smernic o tem, kakšen naj bi skrbnik bil in kaj naj bi počel. Ta priročnik naj bi zapolnil to vrzel.

Ta priročnik uporablja celosten, na otroku temelječ pristop. V središču pristopa je Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (KOP), katere določbe veljajo za vse otroke, brez diskriminacije. Priročnik predlaga, da se posebne potrebe in pravice otrok, za katere je bilo ugotovljeno, da so žrtve trgovine z ljudmi, ali pri katerih obstaja sum na to, izpolnijo tako, da se po potrebi prilagodijo sistemi skrbništva, vzpostavljeni za vse otroke, ki potrebujejo skrbnika. Velik del tega priročnika vsebuje predloge, ki so skupni vsem ureditvam skrbništva, ne glede na to, ali se nanašajo na otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi, ali ne. Najboljši način za spodbujanje pravic in dobrobiti otroka, ki je žrtev trgovine z ljudmi, je upoštevanje načel in zaščitnih ukrepov, skupnih vsem sistemom skrbništva, kot sta neodvisnost skrbnika ali odsotnost navzkrižja interesov, skupaj z znanjem in spretnostmi na področju trgovine z ljudmi. Priročnik torej odsvetuje vzpostavitev ločenih sistemov skrbništva, namenjenih samo otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi. [Razdelek 3 Uvoda](#) pojasnjuje, katere okoliščine ureditev skrbništva priročnik zajema in katerih ne zajema.

Izhodišče za ta priročnik so mednarodni in evropski standardi o pravicah otrok ter o zaščiti in pomoči otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Določbe pravno zavezujočih besedil, kot sta KOP in pravo EU, so združene z nezavezujočimi besedili, ki podajajo veljavne smernice in priporočila. Pravni viri, ki so bili uporabljeni pri pripravi priročnika, so navedeni v [Prilogi 1](#). Priloga z navaja nadaljnjo literaturo, ki jo priporočamo bralcem. Pri pripravi tega priročnika so bile upoštevane tudi ugotovitve prejšnjih raziskav FRA o ločenih otrocih in o trgovini z otroki. Obstoječi pravni standardi so bili preoblikovani v praktične smernice. V okviru teoretične raziskave so se zbirali podatki in je bila izvedena primerjava v zvezi s tem, kako države članice EU vodijo sisteme skrbništva. FRA bo ločeno objavila primerjalni pregled takih raziskav, ki bo zajemal vseh 28 držav članic.

Skupina strokovnjakov je o osnutku priročnika razpravljala na sestanku, ki ga je FRA v svojih prostorih organizirala novembra 2013. Skupino so sestavljali predstavniki zadevnih evropskih in mednarodnih organizacij, nevladnih organizacij (NVO) ter izbrani strokovni delavci in predstavniki pristojnih organov na nacionalni ravni. Izbrani so bili kot predstavniki različnih nacionalnih sistemov skrbništva in različnih dejanskih stanj na terenu. Pisna posvetovanja so potekala tudi z različnimi deležniki, ki se ukvarjajo z zaščito otrok in trgovino z otroki. Osnutek priročnika je bil prek neformalne skupine

strokovnjakov Evropske komisije za pravice otrok posredovan predstavnikom držav članic, da bi ti podali svoje pripombe.

Da bi bralcu olajšali iskanje zadevnih pravnih virov v zvezi s temami, ki jih obravnava ta priročnik, so viri v zadevnih odstavkih obarvani z modro barvo in zapisani v krepkem tisku.

Priročnik vključuje tudi primere obetavnih praks, opredeljenih v državah članicah, ki oblikovalcem politike in strokovnim delavcem zagotavljajo predloge o tem, kako obravnavati posebne izzive. Del priročnika o nalogah skrbnikov vsebuje kontrolne sezname možnih ukrepov, ki jih bodo skrbniki morda morali sprejeti za spodbujanje načela največje koristi otroka v različnih obdobjih njegovega življenja.

Spodnji okvir pojasnjuje terminologijo, uporabljeno v tem priročniku. Za nekatere izraze, vključno z izrazom „skrbnik“, ni splošno sprejete opredelitve.

KLJUČNA TERMINOLOGIJA

Žrtev trgovine z ljudmi: „Žrtev trgovine z ljudmi“ je oseba, ki je bila žrtev trgovine z ljudmi, kot je opredeljeno v členu 2 evropske direktive o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU).

Trgovina z ljudmi: Evropska direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) „trgovino z ljudmi“ opredeljuje kot novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb, vključno z izmenjavo ali prenosom nadzora nad temi osebami, z uporabo grožnje, sile ali drugih oblik prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo, zaradi izkoriščanja.

Izkoriščanje: „Izkoriščanje vključuje najmanj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, prisilno delo ali storitve, vključno s prosjačenjem, suženjstvom ali podobnimi praksami, služabništvo, izkoriščanje kriminalnih dejavnosti ali odstranitev organov.“

Kadar tako ravnanje „vključuje otroka, se obravnava kot kaznivo dejanje trgovine z ljudmi, četudi ni bilo uporabljeno nobeno od sredstev iz odstavka 1.“

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU), člen 2

Otrok: Otrok „je vsaka oseba, ki ima manj kot 18 let“.

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU), člen 2(6); glej tudi KOP, 1. člen

„Če je starost žrtve negotova in se zanjo domneva, da je otrok, se šteje za otroka in ima zato takojšen dostop do pomoči, podpore in zaščite.“

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU), člen 13(2)

Otrok brez spremstva: „Mladoletnik brez spremstva“ pomeni „mladoletnika, ki na ozemlje države članice prispe brez spremstva odraslega, ki je zanj odgovoren v skladu z zakonom ali s prakso zadevne države članice, dokler takšna oseba zanj ne začne dejansko skrbeti; izraz vključuje [otroka], ki ostane brez spremstva po vstopu na ozemlje države članice“.

Direktiva o zahtevanih pogojih (2011/95/EU), člen 2(l)

Ločeni otrok: „Ločeni otrok“ je otrok, ki je bil ločen od obeh staršev ali od prejšnjega zakonitega ali običajnega primarnega skrbnika, ne pa nujno tudi od drugih sorodnikov. Ločeni otroci so torej lahko tudi otroci, ki jih spremljajo drugi odrasli sorodniki.

Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6, in Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok (Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok) A/HRC/11/L.13, odstavek 8.

Program za otroke brez spremstva v Evropi (SCEP) uporablja izraz „ločeni“ in ne „brez spremstva“, saj natančneje opredeljuje bistveno težavo, s katero se srečujejo taki otroci, in sicer, da ti otroci nimajo oskrbe in zaščite staršev ali primarnih skrbnikov, posledično pa zaradi te ločitve trpijo socialno in psihološko. V tem priročniku se izraz „brez spremstva“ uporablja tako za otroke brez spremstva kot tudi za ločene otroke, da bi bil skladen z izrazom „brez spremstva“, kot se uporablja v pravu EU, in za preprečevanje morebitnih zamenjav in neskladnosti.

Skrbnik: Skrbnik je neodvisna oseba, ki varuje načelo največje koristi otroka in njegovo splošno dobrobit, v ta namen pa dopolnjuje omejeno pravno sposobnost otroka. Skrbnik deluje kot zakoniti zastopnik otroka v vseh postopkih tako, kot otroka zastopa starš.

Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6, in Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok A/HRC/11/L.13

Zastopnik (včasih imenovan pravni zastopnik): Zastopnik pomeni „osebo ali organizacijo, ki so jo pristojni organi imenovali, da [otroku] brez spremstva pomaga in ga zastopa v postopkih [mednarodne zaščite], da se zagotovi največja korist otroka in zanj po potrebi opravijo pravna dejanja.“

Direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU), člen 2(j)

Zastopniki ali pravni zastopniki se razlikujejo od kvalificiranega odvetnika ali drugega pravnega strokovnjaka, ki zagotavlja pravno pomoč, govori v imenu otroka ter ga pravno zastopa v pisnih izjavah in osebno pred upravnimi in sodnimi organi v kazenskih, azilnih ali drugih pravnih postopkih v skladu z notranjim pravom.

Organ za skrbništvo: „Organ za skrbništvo“ je ustanova, organizacija ali druga pravna oseba, odgovorna za zaposlovanje, imenovanje, spremljanje, nadzorovanje in usposabljanje skrbnikov. Vlogo organa ali organizacije za skrbništvo je treba zakonsko opredeliti.

Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok, A/HRC/11/L.13, in Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6.

UVOD

1. Kdo je skrbnik?

Države članice EU uporabljajo različne modele skrbništva in pravnega zastopanja.

Vir: FRA (2009), Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Trgovina z otroki v Evropski uniji: Izzivi, načrti in dobre prakse), na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf

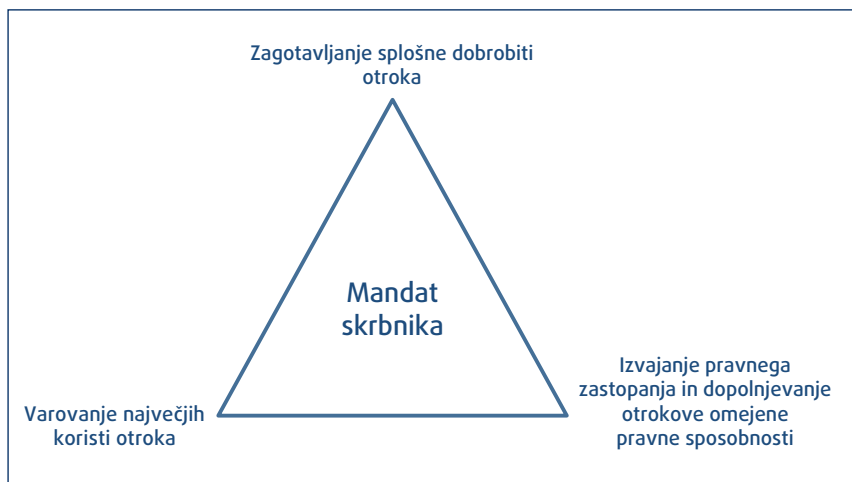
Splošno sprejete opredelitve izraza skrbnik ni. Pravo EU sicer priznava pomen skrbništva in pravnega zastopanja za zaščito največje koristi otroka in njegove dobrobiti, vendar pa ne opredeljuje pojma skrbnika in njegovih nalog. Poleg izraza „skrbnik“ pravo EU uporablja tudi izraza „pravni ali drugi zastopnik“ in „posebni zastopnik“, ki opisujeta osebo, imenovano za pomoč in podporo otrokom brez spremstva ali otrokom, katerih starši ne morejo uresničevati starševskih pravic. V okviru prava EU pravni red na področju azila opredeljuje le pravne zastopnike (glej preglednico 1). Pravni zastopniki opravljajo precej bolj omejeno nalogo kot skrbniki (glej [razdelek 2.6](#)). Izraz „skrbnik“ prav tako ni opredeljen v Konvenciji Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi iz leta 2005. Vloga in odgovornosti skrbnika so bile celovito opisane na ravni Združenih narodov v *Smernicah ZN za alternativno oskrbo otrok* ter v splošni pripombi št. 6 Odbora ZN za otrokove pravice (CRC).

Preglednica 1: Terminologija in opredelitve, ki se uporabljajo v mednarodnih in evropskih dokumentih o politiki

Instrument	Terminologija, ki se uporablja	Sklic
Instrumenti Združenih narodov in Sveta Evrope		
Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6	Skrbnik Pravni zastopnik	Odstavek 33
Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok A/HRC/11/L.13	Zakoniti skrbnik Priznana odgovorna odrasla oseba	Odstavek 100
Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi iz leta 2005	Zakoniti skrbnik	10.(4)(a) člen
Instrumenti Evropske unije		
Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU)	Skrbnik Zastopnik	Člen 14(2) Člen 16(3)
Direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU)	Zastopnik	Člen 2(j)
Direktiva o azilnih postopkih (2013/32/EU)	Zastopnik	Člen 2(n)
Direktiva o zahtevanih pogojih (2011/95/EU)	Zakoniti skrbnik Zastopnik	Člen 31(1) Člen 31(2)
Direktiva o žrtvah (2012/29/EU)	Skrbnik Posebni/pravni zastopnik	Člen 24(b) Uvodna izjava 6o
Direktiva o boju proti spolnemu izkoriščanju otrok (2011/93/EU)	Posebni/pravni zastopnik	Člen 20
Dublinska uredba (604/2013/EU)	Zastopnik	Člen 2(k)

Uporaba izrazov „skrbnik“, „zastopnik“ in „pravni zastopnik“ ni dosledna, prav tako se razlikujejo tudi nacionalne terminologije, zato se je treba osredotočiti na naloge imenovane osebe in ne na naziv ali uporabljeno terminologijo.

Za namene tega priročnika se izraz „skrbnik“ v celotnem dokumentu uporablja za neodvisno osebo, ki varuje največjo korist otroka in njegovo splošno dobrobit in tako dopolnjuje omejeno pravno sposobnost otroka, kadar je to potrebno, kot bi to storili starši. Skrbnik izvaja tri ločene naloge, kot je prikazano v sliki 1. Pri sklicevanju na zakonodajo EU so uporabljeni uradni prevodi, kot so navedeni v preglednici 1.

Slika 1: Mandat skrbnika

Vir: FRA

Skrbnik se razlikuje od kvalificiranega odvetnika ali drugega pravnega strokovnjaka, ki zagotavlja pravno pomoč, se izjavlja v imenu otroka ali ga pravno zastopa v pisnih izjavah in osebno pred upravnimi in sodnimi organi v kazenskih, migracijskih ali drugih pravnih postopkih, kot določa notranje pravo.

Skrbnika je treba tudi ločevati od socialnih delavcev in drugih negovalcev, ki so odgovorni za materialne potrebe otroka. Socialni delavci ali drugi negovalci in osebe, ki skrbijo za vsakodnevno nego otroka, niso skrbniki, razen če so na podlagi zakonskih določb odgovorni za dobrobit otroka in dopolnjujejo omejeno pravno sposobnost otroka.

Odgovornost za pravno zastopanje otroka v določenih pravnih ali upravnih postopkih je lahko ločena od drugih dveh nalog skrbništva. V takem primeru se ta odgovornost dodeli izključno neodvisni osebi ali ustanovi, ki se običajno imenuje „pravni zastopnik“ ali „zastopnik“. Zastopniki imajo za razliko od skrbnikov omejen mandat, ki je pogosto natančno opredeljen že ob imenovanju: zastopanje otroka v določenih postopkih.

Zato je treba takrat, ko otrok nima starševske oskrbe, vedno imenovati skrbnika, ki lahko opravlja vse tri naloge iz slike 1. To pripomore k zagotavljanju, da sta največja korist otroka in njegova splošna dobrobit zaščitena in varovana. Navedeno močno presega zgolj zastopanje v določenih postopkih ali dopolnjevanje omejene pravne sposobnosti otroka, ko je to potrebno.

2. Skrbništvo kot ključni element sistemov za zaščito otrok

Akcijski načrt EU za mladoletnike brez spremstva (2010–2014) navaja, da so standardi KOP v jedru ukrepanja v zvezi z mladoletniki brez spremstva. 19. člen KOP poziva države pogodbenice, naj sprejmejo potrebne ukrepe za preprečitev vseh oblik nasilja nad otroki, vključno z zlorabo in zanemarjanjem, ter za zaščito in pomoč otrokom, ki so žrtve. 20. člen KOP državam pogodbenicam nalaga, da morajo vsem otrokom, ki so začasno ali za stalno prikrajšani za družinsko okolje, zagotoviti posebno varstvo in pomoč. Odbor za otrokove pravice v svoji [splošni pripombi št. 13](#) (2011) o *pravici otroka, a je zaščiten pred vsemi oblikami nasilja*, poudarja pomen celovitega sistema za zaščito in pomoč otrokom na temelju otrokovih pravic. Takojšnje imenovanje skrbnika, kadar je to potrebno, je zato eden od najpomembnejših praktičnih ukrepov, ki jih je treba sprejeti za zaščito otrok (Odbor za otrokove pravice, [splošna pripomba št. 6](#)).

Člen 16 *direktive o boju proti trgovini z ljudmi* (2011/36/EU) določa, da morajo države članice sprejeti ustrezne ukrepe, s katerimi zagotovijo, da se otroku, ki je žrtev trgovine z ljudmi in je brez spremstva, po potrebi dodeli skrbnik. Nadalje člen 14 določa, da morajo države članice dodeliti otroku, ki je žrtev trgovine z ljudmi, skrbnika ali zastopnika od trenutka, ko organi otroka odkrijejo, „če se nosilec starševske odgovornosti zaradi navzkrižja interesov med njimi in žrtvijo po nacionalnem pravu prepreči uveljavljanje načela največje koristi otroka in/ali zastopanje otroka“. Skrbnik mora otroka spremljati skozi ves postopek, dokler se ne najde trajna rešitev.

„Nasilje nad otroki zahteva celostni (sistemski) pristop. [...] To pomeni, da morajo vsi programi in ukrepi, namenjeni preprečevanju in zaščiti otrok pred nasiljem, v širšem kontekstu spodbujanja otrokovih pravic, delovati med različnimi disciplinami in sektorji.“

Vir: Svet Evrope (2009), Council of Europe's policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence (Smernice politike Sveta Evrope o celostnih nacionalnih strategijah za zaščito otrok pred nasiljem), Strasbourg, na voljo na naslovu: www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Adoption_guidelines_en.asp

V preteklosti je bila zaščita otrok usmerjena v posebne težave ali posebne skupine ranljivih otrok. Čeprav je ta pristop lahko učinkovit, ko gre za izpolnjevanje potreb ciljne skupine, pa prinaša tudi pomembne omejitve. Veliko otrok, tudi otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, lahko ima več težav s področja zaščite otrok. Razdrobljeni odzivi zaščite otrok lahko rešijo eno od teh težav, vendar pa ne zagotavljajo celovite rešitve. Osredotočanje zgolj na izbrana vprašanja ali zgolj na določene skupine otrok ni

niti trajnostno niti učinkovito. V primerih otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi, lahko do ugotovitve, da je otrok žrtev ali da lahko postane žrtev trgovine z ljudmi, pride v različnih trenutkih med izpolnjevanjem posameznih potreb otroka po zaščiti. Zato

se na evropski in globalni ravni vedno pogosteje odmikamo od razdrobljenih, ciljno usmerjenih pristopov k sistemskemu pristopu za zaščito otrok.

Ta priročnik prevzema UNICEFov celovit pristop za zaščito otrok. Čeprav je bil pripravljen predvsem za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi, predlaga izpolnjevanje njihovih posebnih potreb predvsem z ukrepi, ki bi morali biti skupni vsem ureditvam skrbništva. Obravnava tudi, kako bi morali skrbniki sodelovati z drugimi akterji in elementi sistema za zaščito otrok, pri tem pa skuša zagotavljati upoštevanje največje koristi otroka v vseh ukrepih, ki zadevajo otroka.

Celovit sistem za zaščito otrok v središče postavlja otroka. Zagotavlja, da vsi bistveni akterji in sistemi – izobraževanje, zdravje, socialno skrbstvo, pravosodje, civilna družba, skupnost, družina – delujejo skladno za zaščito otrok. Tak celovit pristop se lahko odzove na različne situacije, s katerimi se posamezen otrok lahko sreča. Odzvati se mora na potrebe otrok, tako žrtev trgovine z ljudmi v njihovi domovini kot tudi otrok, ki so prestopili mednarodne meje. Najpomembnejša mora biti največja korist otroka, kot to zahteva KOP.

Celovit sistem za zaščito otrok še vedno potrebuje ciljno strokovno znanje in odzive, vendar jih postavlja v okvir celotnega sistema.

Nacionalni sistemi skrbništva so bistven del sistemov za zaščito otrok. Prizadevati si morajo za odziv na potrebe vseh otrok, ki so trajno ali začasno brez starševske oskrbe in potrebujejo zaščito.

Sklad Združenih narodov za otroke (UNICEF) sistem za zaščito otrok opredeljuje kot:

„sklop zakonov, politik, predpisov in storitev, ki so potrebni v vseh socialnih sektorjih – zlasti na področjih socialne varnosti, izobraževanja, zdravja, varnosti in pravosodja – da se podpreta preprečevanje in odzivanje na tveganja, povezana z zaščito. Ti sistemi so del socialne zaščite, a jo tudi presegajo [...]. Odgovornost si vladne službe pogosto delijo, saj storitve zagotavljajo lokalni organi, nevladni izvajalci in lokalne skupine, zaradi česar je usklajevanje med sektorji in ravnmi, vključno z rutinskimi sistemi napolitve, nujen element učinkovitih sistemov za zaščito otrok“.

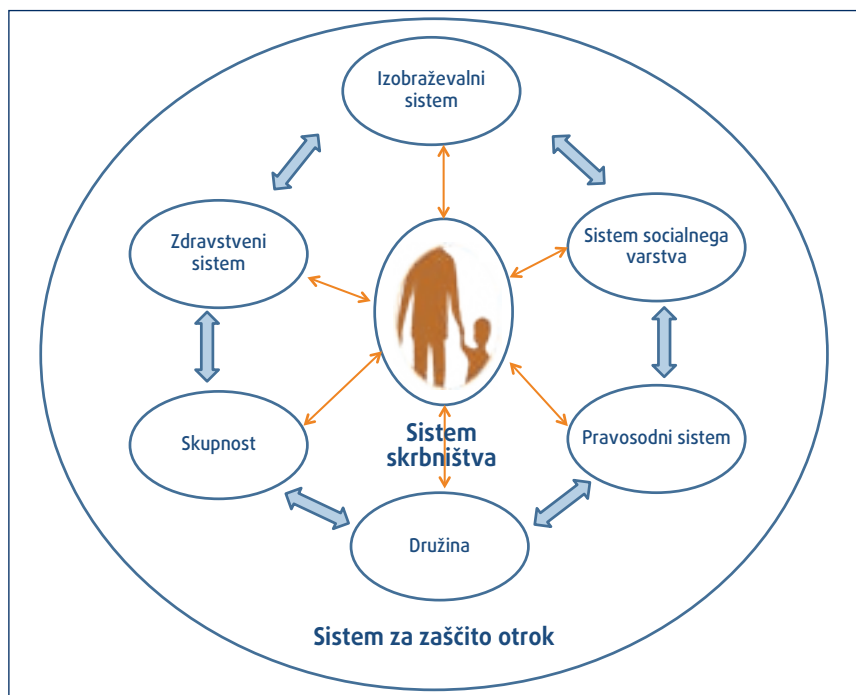
Vir: UNICEF (2008), UNICEF child protection strategy (UNICEFova strategija za zaščito otrok), E/ICEF/2008/5/Rev.1, 20. maj 2008, na voljo na naslovu: www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf

Smernice Generalne skupščine ZN za alternativno oskrbo otrok podajajo smernice za zaščito in dobrobit vseh otrok brez starševske oskrbe in otrok, ki bi lahko ostali brez starševske oskrbe. Smernice vključujejo določbe, katerih cilj je zagotoviti, da vedno obstaja pravno priznana oseba ali organ, ki je **po zakonu odgovoren** za otroka, ko so starši odsotni ali pa ne morejo sprejemati vsakodnevnih odločitev, ki so v najboljšem interesu otroka.

Vir: Generalna skupščina (2010), Resolucija 64/142, Smernice za alternativno oskrbo otrok, 24. februar 2010, A/RES/64/142, na voljo na naslovu: www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

Skrbnik mora biti oseba, ki ima najbolj celovit pregled nad položajem otroka in njegovimi posameznimi potrebami. Skrbnik je v edinstvenem položaju, saj povezuje različne organe in otroka. Skrbnik lahko pomaga tudi zagotoviti stalnost zaščite otroka in otroku omogočiti, da učinkovito sodeluje pri vseh odločitvah, ki ga zadevajo, v skladu z določbami 12. člena KOP. Postavljanje skrbnika v središče skupaj z otrokom okrepi skrbnikovo preventivno vlogo in tudi njegovo vlogo varuha (slika 2).

Slika 2: Sistemi za zaščito otrok in vloga skrbnika

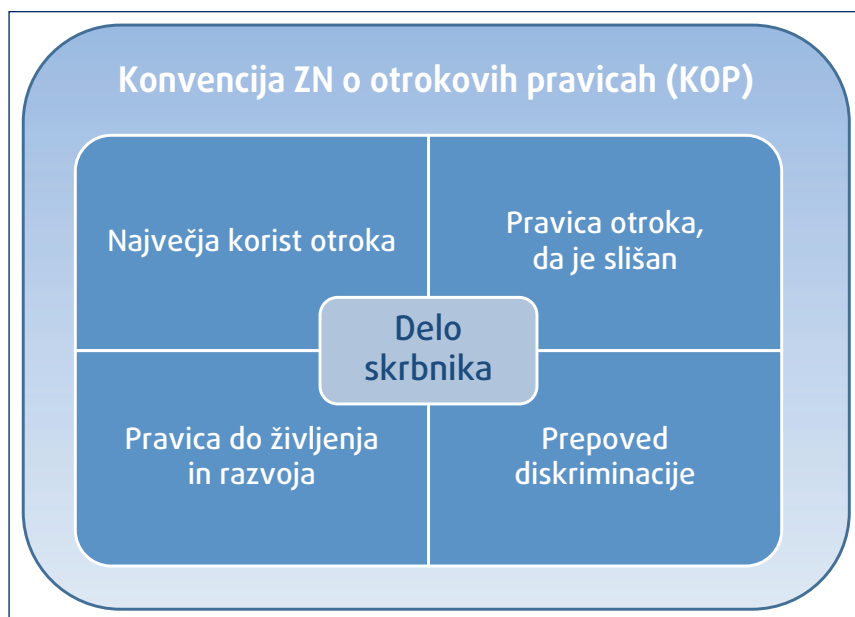

Vir: FRA

Delo skrbnikov mora potekati v skladu s štirimi ključnimi načeli, navedenimi v KOP (slika 3). Države pogodbenice morajo: spoštovati in spodbujati pravico otroka do življenja in razvoja, vključno z duševnim, telesnim in psihološkim razvojem; ustrezno upoštevati mnenja otroka na podlagi njegove starosti, zrelosti in razvojnih zmogljivosti; pri vseh odločitvah in ukrepih, ki zadevajo otroka, v prvi vrsti varovati najboljšo korist otroka; v celoti upoštevati in spodbujati prepoved diskriminacije.

Odbor ZN za otrokove pravice v svoji splošni pripombi št. 14 (2013) o pravici otroka, da se v prvi vrsti upošteva največja korist otroka (prvi odstavek 3. člena), podaja celovita navodila za oceno najboljše koristi, postopek določitve in seznam ključnih elementov.

Slika 3: Štiri ključna načela iz KOP morajo usmerjati delo skrbnikov

Vir: FRA

3. Kaj zajema ta priročnik?

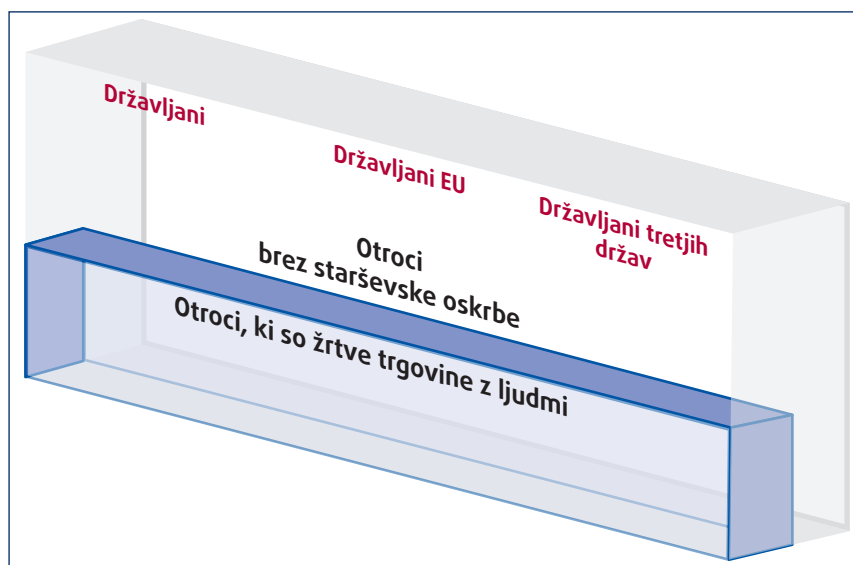
Ta priročnik vsebuje smernice o tem, kako vzpostaviti in voditi nacionalne sisteme skrbništva, ter navaja glavne naloge skrbnika. Večina premislekov je skupnih vsem okoliščinam skrbništva. Zadevajo predvsem sisteme skrbništva za otroke brez starševske oskrbe na splošno, čeprav se nekateri nanašajo na otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi, na primer vprašanja v zvezi z udeležbo otroka v kazenskih postopkih proti trgovcem z ljudmi.

Priročnik opisuje tiste premisleke, ki se nanašajo na otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi in so bili ločeni od staršev. Ti otroci so lahko državljani tretjih držav, državljani EU ali pa državljani države članice, v kateri so bili žrtve trgovine z ljudmi.

Priročnik se osredotoča na vprašanje skrbništva kot ključnega zaščitnega ukrepa za pravice otrok, ko njihovi starši ne morejo ali ne želijo uveljavljati starševskih pravic ali opravljati svojih dolžnosti ali pa jim je bilo to preprečeno. Tako je lahko v primeru otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi; ločitev je lahko posledica trgovine z ljudmi ali pa dejavnik tveganja zanjo. Ta priročnik si prizadeva okrepiti preventivno vlogo skrbništva in njegovo vlogo varuha kot enega od elementov celovitega sistema za zaščito otrok. Vendar pa priročnik ne obravnava splošne zaščite otrok, ki so žrtve, ki presega sisteme skrbništva.

Priročnik prav tako ne obravnava posebnih vidikov vseh okoliščin skrbništva, recimo v primeru otrok, katerih starši so v zaporu. Prav tako ne obravnava vseh vidikov učinkovite zaščite otrok, vključno s tem, kako upoštevati pravice otroka, ki je ločen od enega ali obeh staršev, da ohranja osebne odnose in neposredne stike, in kako ponovno vzpostaviti zmožnost starša, da začne ponovno opravljati starševske odgovornosti. Slika 4 prikazuje, kaj priročnik obravnava in česa ne.

Slika 4: Otroci brez starševske oskrbe in otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi

Vir: FRA

Ta priročnik ne obravnava imenovanja pravnih strokovnjakov, ki otroku zagotavljajo brezplačno pravno pomoč v civilnih, kazenskih in upravnih postopkih. Prav tako ni namenjen osebam, ki so odgovorne za otrokovo vsakodnevno nego. Kljub temu pa lahko tem osebam nekateri vidiki priročnika koristijo, zlasti če sodelujejo s skrbniki.

4. Nadnacionalno sodelovanje v kontekstu zaščite otrok

Zaradi povečane mobilnosti znotraj EU in po svetu lahko primer otroka zadeva več kot eno državo članico EU. Da bi otroka učinkovito zaščitili pred izkoriščanjem, zlorabo, zanemarjanjem in nasiljem, je treba imeti mehanizme za sodelovanje in usklajevanje znotraj EU in tudi širše.

V primerih otrok brez spremstva in otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi in so predmet izkoriščanja zunaj države izvora, je sodelovanje med državami članicami EU in tretjimi državami bistvenega pomena. Lahko pride na primer do potrebe po ugotavljanju istovetnosti otroka, ki nima osebne dokumenta, ali pa po opredelitvi in oceni trajnih rešitev (glej tudi [poglavje 9](#)). Poleg tega tudi druge okoliščine, ki vključujejo otroke – na primer pogrešani otroci, ugrabitev otroka s strani enega starša ali meddržavna posvojitvev – zahtevajo učinkovito sodelovanje med različnimi organi za zaščito otrok.

Čezmejno ali nadnacionalno usklajevanje, ki vključuje skrbnike, je lahko potrebno:

- ko je potencialna žrtev trgovine z ljudmi iz ene države članice EU identificirana v drugi državi članici;
- ko mora skrbnik otroku pomagati pri ponovni vzpostavitvi stikov z družino ali delovati kot zveza s starši otroka ali njegovo razširjeno družino v drugi državi članici EU ali zunaj EU;
- ko je otrok brez spremstva iz države zunaj EU pogrešan v eni državi članici EU in najden v drugi;
- ko so otroci ločeni od svojih družin med priseljevanjem v EU.

Države članice EU morajo razviti strukturirane in sistematične mehanizme za sodelovanje znotraj EU in tudi zunaj nje. Države članice morajo uporabiti svoje vire za olajšanje nadnacionalnega sodelovanja, s pomočjo finančne podpore EU, kadar je to mogoče. Tudi institucije EU bi lahko podale pobude za uskladitev takega sodelovanja, ko je to v njihovi pristojnosti.

V veljavi sta dva pravna instrumenta, ki obravnavata vprašanja pristojnosti, ko v njuno področje uporabe spadajo posebni primeri, ki vključujejo otroke.

Haaška [Konvencija o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok](#) iz leta 1996 med drugim določa državo, katere organi so pristojni, da sprejmejo ukrepe za zaščito osebe ali lastnine otroka.

Na ravni EU Uredba Bruselj II (Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003, kakor je bila spremenjena z Uredbo (ES) št. 2116/2004) v enem dokumentu združuje določbe o razvezi in starševski odgovornosti. Uredba velja za civilne postopke v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti in razveljavitvijo zakonske zveze in tudi za vse vidike starševske odgovornosti ter določa celoten sistem pravil o pristojnosti.

Poleg tega haaška Konvencija o zaščiti otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah iz leta 1993 določa zaščitne ukrepe za zagotovitev, da se meddržavne posvojitve izvedejo v najboljšem interesu otroka in ob upoštevanju njegovih temeljnih pravic, kot jih priznava mednarodno pravo. Določa sistem sodelovanja med državami pogodbenicami za zagotovitev, da se ti zaščitni ukrepi upoštevajo ter da se tako prepreči ugrabitev otrok, njihova prodaja ali trgovina z njimi.

Nadnacionalno sodelovanje mora presehati sodelovanje med pravosodnimi ali policijskimi organi. Ko je to nujno za največjo korist otroka, je treba to sodelovanje razširiti na nacionalne organe za zaščito otrok, vključno z organi za skrbništvo, tako znotraj držav članic EU kot tudi s tretjimi državami. Tako sodelovanje ne sme biti omejeno na le nekatere kategorije otrok.

Prvi del – Krepitev sistemov skrbništva

Prvi del vsebuje smernice za oblikovalce politik, ki razvijajo nacionalni okvir za vodenje in krepitev sistema skrbništva, in za nacionalne organe, odgovorne za skrbništvo. Najprej navaja tiste ključne elemente, ki jih je mogoče šteti za temeljna načela sistemov skrbništva.

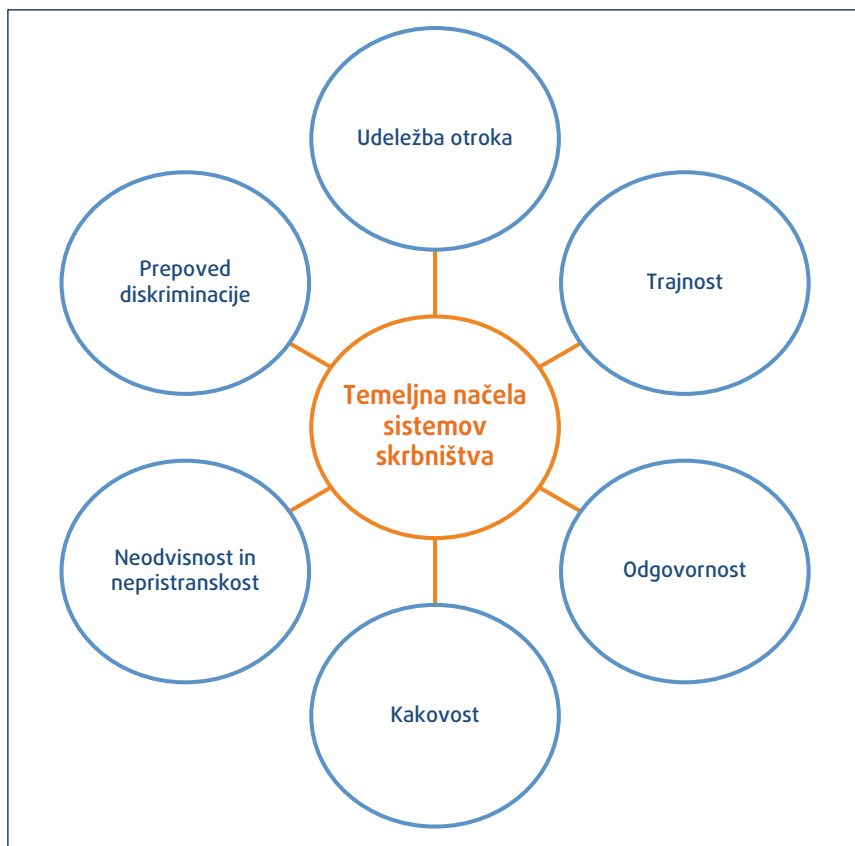
Poglavje 2 obravnava vprašanja, povezana z zaposlitvenim statusom, poklicnimi kvalifikacijami in zahtevami o usposobljenosti skrbnika. Ta zajemajo postopek preverjanja osebe, navzkrižja interesov in nepristranskost skrbnikov. **Poglavje 2** preverja tudi posebne vloge in sodelovanje med skrbnikom, pravnim zastopnikom, imenovanim za zastopanje otroka v določenih postopkih, in odvetnikom ali drugim kvalificiranim pravnim strokovnjakom, ki otroku zagotavlja pravno pomoč. **Poglavje 3** podaja smernice za vodenje sistemov skrbništva in posameznih skrbnikov, vključno z razvojem standardov in notranjih navodil, vodenjem primerov, določbami o odgovornosti in spremljanju ter podporo in nadzorom skrbnikov. **Poglavje 4** opisuje postopke imenovanja in trajanje skrbništva.

1. Temeljna načela sistemov skrbništva

Sistemi skrbništva se med državami članicami EU razlikujejo, saj so odvisni od potreb, dodeljenih virov ter kulturnih, socialnih in zgodovinskih dejavnikov. Kljub temu pa imajo skupne značilnosti in se srečujejo s skupnimi izzivi.

Ne glede na vrsto sistema skrbništva in na nacionalni sistem za zaščito otrok, v okviru katerega sistem deluje, obstaja šest temeljnih načel, ki bi morala veljati za vse vrste ureditev skrbništva. Teh šest načel, ki jih je mogoče izpeljati iz mednarodnih standardov (glej preglednice od 1 do 4 in **Prilogo 1**), je prikazanih v sliki 5.

Slika 5: Temeljna načela sistemov skrbništva

Vir: FRA

1. Prepoved diskriminacije

Vsi otroci, ki so prikrajšani za domače okolje in starševsko oskrbo, imajo pravico do enake ravni zaščite, ne glede na njihovo starost, priseljski status (tj. državljan EU, zakoniti rezident, prosilec za azil, nezakoniti migrant), narodnost, spol, etično pripadnost ali katero koli drugo podlago za nediskriminacijo, navedeno v členu 21 [Listine Evropske unije o temeljnih pravicah](#). Posebno pozornost je treba nameniti vidikom spola pri nasilju nad otroki.

Načelo prepovedi diskriminacije zahteva tudi enako zaščito za vse otroke na ozemlju države, ne glede na prebivališče. Države članice EU morajo uskladiti določbe o skrbništvu

in storitve skrbništva. Kadar so za sisteme za zaščito odgovorne regionalne ali lokalne uprave, morajo nacionalne vlade zagotoviti skladnost standardov in praks med različnimi regijami in kraji znotraj nacionalnega ozemlja.

2. Neodvisnost in nepristranskost

Imenovani skrbniki in pravni zastopniki morajo imeti možnost sprejemanja neodvisnih in nepristranskih odločitev, ocen, ukrepov in pripomb, ki temeljijo na največji koristi otroka. Organizacije, ustanove in/ali posamezniki ne smejo opravljati dolžnosti skrbništva in/ali pravnega zastopanja, če so njihovi interesi v navzkrižju, ali bi lahko bili v navzkrižju, z interesi otroka.

3. Kakovost

Imenovani skrbniki in pravni zastopniki morajo imeti ustrezne poklicne kvalifikacije na področju dobrobiti otroka in/ali zaščite otroka. Poleg tega se morajo udeleževati primernega začetnega in stalnega usposabljanja, ki ga izvajajo zadevni organi. Pomembno je, da imajo skrbniki znanje in veščine, potrebne za odkrivanje otrok, ki so žrtve, da bi lahko prepoznali in zaščitili otroka, ki je žrtev trgovine z ljudmi. Skrbniki, ki se ukvarjajo z otroki s posebnimi potrebami, kot so žrtve trgovine z ljudmi ali otroci brez spremstva, morajo imeti tudi potrebno strokovno znanje, da se na take potrebe lahko učinkovito odzovejo, na primer strokovno znanje in izkušnje z delom s travmatiziranimi otroki.

4. Odgovornost

V nacionalnem pravu je treba zagotoviti pravno podlago za skrbništvo in opredeliti organe, odgovorne za skrbništvo. Ta organ za skrbništvo mora biti odgovoren za dejanja imenovanega skrbnika. Izvajanje skrbništva in drugih nalog zastopanja je treba redno in neodvisno spremljati. Pravna podlaga za skrbništvo v nacionalnem pravu mora vključevati dovolj natančne predpise, ki opredeljujejo dolžnosti in naloge skrbnika.

5. Trajnost

Sistemi skrbništva in pravnega zastopanja morajo biti sestavni del nacionalnega sistema za zaščito otrok. Države morajo dodeliti dovolj človeških in finančnih virov za delovanje sistema skrbništva. Proračun mora vsebovati stroške, povezane z učinkovitim spremljanjem in nadzorovanjem storitev skrbništva ter tudi z usposabljanjem.

6. Sodelovanje otroka

Ureditve skrbništva in postopki pravnega zastopanja morajo upoštevati pravico otroka, da je slišan. Ustrezno morajo upoštevati mnenje otroka. Otroci morajo na razumljiv način prejeti ustrezne informacije v zvezi z obsegom ureditev skrbništva ter informacije o vseh storitvah, ki so jim na voljo kot pomoč. Otroci morajo prav

tako biti ustrezno obveščeni o pravicah, ki jih imajo, in o možnosti vlaganja pritožb, ko menijo, da skrbniki ne spoštujejo njihovih pravic.

2. Sistemi skrbništva: začetni premisleki

Vključujoč sistem skrbništva prispeva k učinkovitemu preprečevanju zlorabe in izkoriščanja otrok, vključno s trgovino z otroki. Zaradi njega sta zaščita in rehabilitacija žrtev bolj učinkoviti. To poglavje obravnava osnovne premisleke v zvezi s sistemom skrbništva, ki so potrebni za zagotovitev učinkovite zaščite otrok, na primer zaposlitveni status skrbnikov, zahteve o usposobljenosti in zaščitne ukrepe proti navzkrižju interesov.

2.1. Kaj je treba določiti v zakonodaji in/ali politiki?

Obstajajo določene osnovne zahteve, ki jih je treba pregledno pojasniti. Te zahteve so v notranjem pravu držav članic določene različno, odvisno od pravnega sistema. Vendar je treba bistvene vidike jasno opredeliti. Ti vidiki vključujejo:

- postopke za zaposlovanje in imenovanje, vključno z zaposlitvenim statusom skrbnikov in pravnih zastopnikov;
- dolžnosti, pravice in odgovornosti skrbnikov in pravnih zastopnikov;
- strokovne zahteve, kvalifikacije in postopke preverjanja za skrbnike;
- zahteve v zvezi z usposabljanjem;
- postopke za spremljanje in nadzor, vključno z dostopnim individualnim pritožbenim mehanizmom za otroke;
- pravico otrok, da izrazijo svoja mnenja v različnih fazah postopka, in dolžnost zagotavljanja, da pristojni organi ustrezno upoštevajo ta mnenja.

2.2. Enoten sistem skrbništva za vse otroke?

Nobena država članica EU nima sistema skrbništva samo za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi.

Vir: FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

Da bi učinkovito deloval, mora biti sistem skrbništva sestavni del nacionalnega sistema za zaščito otrok. Delovati mora v skladu z zakonodajo in postopki za zaščito otrok. Ta pristop je priznan v *Strategiji EU za odpravo trgovine z ljudmi za obdobje 2012–2016*, v kateri je navedeno, da so „obširni otrokom prilagojeni sistemi za zaščito, ki

zagotavljajo usklajevanje med agencijami in multidisciplinarno usklajevanje, ključnega pomena za izpolnjevanje različnih potreb raznolikih skupin otrok, vključno z žrtvami trgovine z ljudmi“.

Imenovanje skrbnika je lahko potrebno v različnih okoliščinah, na primer za otroke brez spremstva in ločene otroke, ki so zunaj države izvora ali ki zaprosijo za azil, ali pa, v državi izvora, za tiste otroke, katerih starši imajo interese, ki so v navzkrižju z interesi otroka.

Nekatere države članice EU imajo en sistem skrbništva za vse otroke. Spet druge imajo različne sisteme, odvisno od priseljskega statusa otroka. Take razlike vplivajo na obravnavo otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi, saj imajo lahko otroci, ki so žrtve, v EU različne priseljske statute. Na primer, lahko so:

- otroci, ki so žrtve trgovine in izkoriščanja v domači državi članici EU;
- evropski državljani, ki so bili prodani iz ene države članice EU v drugo;
- državljani tretje države, ki imajo dovoljenje za prebivanje ali pravico do bivanja in so žrtve trgovine;
- državljani tretjih držav, ki prebivajo nezakonito in so žrtve trgovine.

V nekaterih državah je imenovanje zakonitega skrbnika odvisno od prošelj za mednarodno zaščito. Zato pomoč zakonitega skrbnika ni samodejno zagotovljena vsaki žrtvi trgovine z otroki. Ugotovljeno je bilo, da se zakonodaja in prakse v zvezi z imenovanjem zakonitega skrbnika med državami članicami EU razlikujejo. Nekatere države članice zelo redko imenujejo zakonitega skrbnika, ker žrtve trgovine z otroki niso identificirane in/ali ker ustanove za varstvo otrok temu problemu ne posvečajo pozornosti.

Vir: FRA (2009), Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Trgovina z otroki v Evropski uniji: izzivi, načrti in dobre prakse), na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf

Žrtve trgovine z ljudmi so tudi med prosilci za mednarodno zaščito. Status otrok se lahko sčasoma spremeni iz ene kategorije v drugo. Celostni pristop zagotavlja, da so otroci v središču, ne glede na njihov pravni ali bivalni status. Čeprav je potreben celovit pristop k zaščiti otrok, so strokovno znanje in ciljni odzivi še vedno nujni in jih je treba umestiti v kontekst celotnega sistema.

Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, so pogosto brez spremstva, čeprav obstajajo tudi primeri, ko pri trgovini z otroki in izkoriščanju otrok sodelujejo otrokovi starši

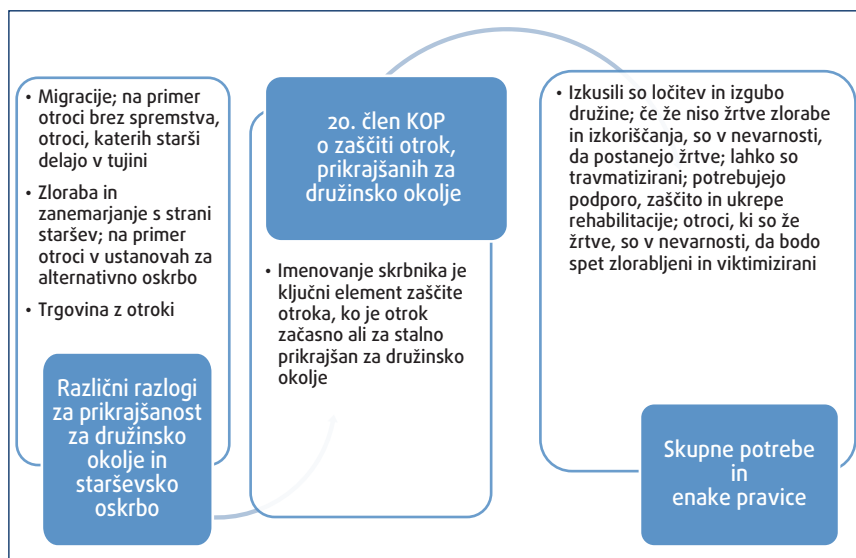
ali zakoniti skrbniki ali pa je bil otrok žrtev trgovine z ljudmi skupaj s starši. Ločitev od staršev je lahko posledica izkoriščanja in trgovine z otrokom, lahko pa je eden od dejavnikov tveganja, ki so prispevali k trgovini z otrokom.

Z namenom preprečitve trgovine z otroki morajo organi posebno pozornost nameniti otrokom, ki so iz različnih razlogov trajno ali začasno iztrgani iz domačega okolja. To so zlasti otroci, ki živijo v negovalnih ustanovah, in otroci brez spremstva.

Posebno pozornost je treba nameniti invalidnim otrokom, tudi tistim z motnjami v duševnem razvoju in duševno prizadetostjo, pri katerih obstaja veliko tveganje, da bodo izkoriščani in zlorabljeni. Invalidnost je lahko tudi posledica trgovine z ljudmi. Pri otrocih, ki so bili žrtve trgovine z ljudmi in zlorabe, obstaja večja verjetnost, da se bodo pri njih zaradi telesne in psihološke travme razvile motnje.

Različne okoliščine, pri tem pa skupne potrebe in pravice otrok brez spremstva ali ločenih otrok, so prikazane v sliki 6.

Slika 6: Skupne potrebe in enake pravice za vse otroke, prikrajšane za starševsko oskrbo

Vir: FRA

Otroci v dolgotrajni oskrbi, ki živijo v ustanovah, imajo dodatne potrebe. Poleg tega, da so ločeni od staršev, so lahko na trgovca z ljudmi čustveno navezani, zaradi česar so od njega odvisni, na primer tudi zaradi psihosocialnih potreb. To zahteva specialistično oceno, da se zagotovi, da taki otroci prejmejo primerno zaščito in oskrbo. Ko se taki otroci vrnejo v alternativno oskrbo, je treba sprejeti posebne zaščitne ukrepe, da se njih in druge ranljive otroke zaščiti pred trgovci z ljudmi.

2.3. Zaposlitveni status skrbnikov: strokovnjaki ali prostovoljci?

Države članice EU so dolžne imenovati skrbnika, ki bo varoval največjo korist otroka in njegovo splošno dobrobit. Zagotoviti morajo ustrezno pravno zastopanje.

Za zagotovitev tega, da vsak otrok dobi kvalificiranega in usposobljenega skrbnika, **je treba zaposlovati skrbnike kot take**. Pristojni organ za skrbništvo mora imeti jasne linije odgovornosti.

Prostovoljci lahko pomembno pomagajo imenovanemu skrbniku in delujejo pod strokovnim nadzorom skrbnika ali koga drugega. Vendar se sistem skrbništva ne sme v celoti opirati na storitve prostovoljcev, tj. na skrbnike, ki niso usposobljeni strokovnjaki, bodisi zaposleni ali samozaposleni. Sistem, ki v celoti temelji na prostovoljcih, ni nepretrgan in trajen. Skrbniki morda nimajo potrebnega strokovnega znanja in izkušenj. Tako so otroci izpostavljeni dodatnim tveganjem, zlasti zato, ker so pogosto travmatizirani in potrebujejo posebno zaščito in zdravljenje. Poleg tega so lahko mehanizmi odgovornosti in spremljanje prostovoljnih skrbnikov šibki ali pa jih je težko izvrševati.

„Čeprav ne gre zanikati dodane vrednosti posameznih prostovoljcev ter vzorne predanosti in zaveze nekaterih od njih, ima sistem poklicnega skrbništva v zvezi s tem še vedno prednost pred sistemom prostovoljcev. Če to ni mogoče, pa so prostovoljci druga najboljša možnost ali pa rezervna rešitev.“

Vir: ENGI (Evropska mreža skrbniških institucij) (2011), Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners (Oskrba mladoletnikov brez spremstva: Minimalni standardi, dejavniki tveganja in priporočila za strokovne delavce), Skrbništvo v praksi, končno poročilo, Utrecht, str. 17, na voljo na: <http://engi.eu/about/documentation/>

Zato je zelo pomembno, da se zagotovi, da za prostovoljce, ki so bili imenovani za skrbnike, veljajo enaki standardi kot za poklicne skrbnike. To vključuje kvalifikacije, postopke preverjanja oseb, usposabljanje, mehanizme spremljanja in ukrepe odgovornosti. Za prostovoljne skrbnike je treba uporabljati kodekse ravnanja ter pisne smernice o zaposlovanju, usposabljanju, spremljanju, ocenjevanju in nadzoru, namenjene poklicnim skrbnikom.

Vsem prostovoljcem, ki pomagajo pri oskrbi in zaščiti ranljivih otrok, je treba zagotoviti strokovni nadzor in stalno podporo. To je zlasti pomembno za tiste prostovoljce, ki so imenovani za skrbnike ali pa opravljajo dolžnosti skrbnika za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi.

Prostovoljcem, ki morajo delovati kot skrbniki, je treba povrniti stroške, nastale pri opravljanju dodeljenih nalog.

2.4. Kdo lahko deluje kot skrbnik?

Poklicne kvalifikacije

Skrbniki morajo biti kvalificirani in poznati morajo različne zakone in postopke, ki urejajo azil, migracije in druga vprašanja, s katerimi se bodo morda morali ukvarjati. Poklicne kvalifikacije, potrebne za skrbnika, morajo biti določene v notranjem pravu ali v uradnih dokumentih. Organi za skrbništvo morajo imeti pisne politike, ki določajo jasne postopke, metode in standarde za zaposlovanje, usposabljanje, spremljanje, ocenjevanje in nadzor imenovanih skrbnikov.

Organi za skrbništvo morajo zagotoviti, da imajo imenovani skrbniki strokovno znanje in izkušnje, potrebne za učinkovito zastopanje največje koristi otroka in izvajanje njihovih dolžnosti.

Nacionalna zakonodaja ne določa vedno posebnih strokovnih zahtev ali stopnje izobrazbe za skrbnike. To zlasti velja za prostovoljce, ki so imenovani za skrbnike. Nacionalna zakonodaja se običajno osredotoča na moralne in osebne značilnosti, ki jih mora potencialni skrbnik imeti.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine s ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

To pomeni, da morajo posamezniki, imenovani za skrbnike, imeti:

- strokovno znanje in izkušnje na področju dobrobiti in zaščite otroka, vključno z razvojem otrok in otroško psihologijo;
- poznavanje kulturnih vprašanj in vprašanj na področju spolov;
- dovolj dobro poznavanje nacionalnih sistemov za zaščito otrok ter nacionalnih zdravstvenih in izobraževalnih sistemov;
- dovolj dobro poznavanje pravnega sistema.

Skrbniki imajo ključno vlogo pri preprečevanju zlorabe in izkoriščanja otrok. Zato morajo poznati dejavnike tveganja za otroke v zvezi s trgovino s ljudmi ter poznati strategije, kako preprečiti, da bi otroci izginili iz ustanov, v katerih prebivajo. Skrbniki morajo vedeti, kako priti v stik s specializiranimi službami, poznati pa morajo tudi evropsko telefonsko številko za pogrešane otroke: www.hotline116000.eu/.

Skrbniki morajo imeti potrebno znanje za identifikacijo in odkrivanje otrok, ki so žrtve. Tisti, ki delajo z otroki, ki so žrtve, morajo tudi poznati in razumeti posebne pravice in potrebe otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi, ter morajo biti zmožni oceniti njihove potrebe in z njimi ravnati na spoštljiv, občutljiv, strokoven in nediskriminatoren način.

Preglednica 2 prikazuje zahteve in merila, ki jih navajajo različni pravni viri.

Preglednica 2: Kdo lahko deluje kot skrbnik? Viri v dokumentih o politiki in pravu EU

Instrument	Odgovoren	Brez navzkrižja interesov	Neodvisen	Kvalificiran	Usposobljen
Instrumenti Združenih narodov in Sveta Evrope					
Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6	Odstavek 33	Odstavek 33	-	Odstavek 33 Odstavek 95	Odstavek 95
Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok A/HRC/11/L.13	Odstavek 19 Odstavek 101	-	Odstavek 103	Odstavek 103	Odstavek 57 Odstavek 103
Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi iz leta 2005	-	-	29.(1)(3) člen (splošna določba)	29.(1)(3) člen 10.(1) člen (splošna določba)	29.(3) člen
Instrumenti Evropske unije					
Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU)	-	-	-	-	Uvodna izjava 25 Člen 18(3)
Direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU)	-	Člen 24(1)	-	Člen 24(1) Člen 24(4)	Člen 24(4)
Direktiva o azilnih postopkih (2013/32/EU)	-	Člen 25(1)(a)	-	Člen 25(1)(a)	-
Direktiva o zahtevanih pogojih (2011/95/EU)	Člen 31(1)	-	-	Člen 31(6)	Člen 31(6)
Dublinska uredba (EU) št. 604/2013	-	-	-	Člen 6(2)	
Direktiva o žrtvah (2012/29/EU)	-	-	-	-	Člen 25 Uvodna izjava 61 (splošne določbe)
Direktiva o boju proti spolnemu izkoriščanju otrok (2011/93/EU)	-	-	-	-	Člen 23(3), uvodna izjava 36 (splošne določbe)

Vprašanja spolov in kulturni vidiki

Otrokom je treba v največji možni meri zagotoviti prilagojeni oskrbo in pomoč.

UNICEF je razvil praktično orodje, ki zagotavlja informacije o ukrepih in postopkih, ki pomenijo „dobro prakso“ pri zaščiti in pomoči otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Celovito obravnava vidike spolov in kulturne identitete, kot se nanašajo na oskrbo in pomoč žrtvam.

Vir: UNICEF (2008), Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe (Priročnik o zaščiti pravic otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi v Evropi), Ženeva, na voljo na naslovu: www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf

Posebno pozornost je treba nameniti vidikom spola in kulturnim vidikom. Ko je to mogoče in zaželeno, se dodeli skrbnik istega spola, zlasti za dekleta, ki so žrtve spolnega izkoriščanja (glej tudi [razdelek 6.5](#) o za spol specifičnih vprašanjih in zdravstvenem varstvu).

Skrbniki morajo pridobiti kulturno občutljive kompetence, odnos in veščine, ki izboljšajo medkulturno komunikacijo in

interakcijo z otroki iz različnih kulturnih ozadij. To vključuje poznavanje učinkov kulture na prepričanja in obnašanje drugih ljudi ter tudi zavedanje o lastnih kulturnih lastnostih in stereotipih ter njihovem vplivu na ravnanje in prepričanje človeka.

Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, imajo veliko podobnih izkušenj in okoliščin, vendar se razlikujejo po kulturi, spolu in starosti ter izkušnjah, ki so jih doživeli, preden so postali žrtve trgovine, med samo trgovino in tudi po njej. To individualnost je treba upoštevati.

Organ za skrbništvo mora spodbujati usposabljanje za skrbnike v zvezi s spolnimi in kulturnimi vidiki na področju podpore žrtvam; spodbujati mora kulturno raznolikost in raznolikost spolov ter vključevalnost pri izbiri osebja in prostovoljcev; omogočiti mora dostop do storitev prevajanja in tolmačenja, ki jih izvede kvalificirano osebje in uporabiti kulturne mediatorje (glej tudi [poglavje 7](#)).

Preverjanje

Vsakega skrbnika je treba pred začetkom opravljanja dela preveriti. Treba je sprejeti proaktivne zaščitne ukrepe, da se zagotovi spoštovanje otrokovih pravic in zmanjša tveganje zlorabe ali izkoriščanja otrok ali katera koli druga kršitev njihovih pravic.

Organ za skrbništvo mora imeti pisno politiko, ki zagotavlja, da se reference kandidata za skrbnika preverijo ter da osebe, imenovane za skrbnike, izpolnjujejo minimalne zahteve o izobrazbi, usposabljanju in izkušnjah.

Pri vseh kandidatih za skrbnike je treba preveriti kazenske evidence in tudi to, ali so vpisani v register oseb, ki so zlorablale otroke. **Člen 10 direktive o boju proti spolni zlorabi otrok (2011/93/EU)** osebam, ki so bile obsojene zaradi storitve določenih kaznivih dejanj, preprečuje izvajanje poklicnih dejavnosti, ki vključujejo redne stike z otroki. Nujno je treba preveriti kazenske evidence, zlasti v zvezi z obsodbami, povezanimi z zlorabo in izkoriščanjem otrok, in/ali drugimi nezakonitimi dejavnostmi, kot so z mamili povezana kazniva dejanja, ki bi lahko pomenile potencialno tveganje za otroka. Ni pomembno samo, da se taka preverjanja izvedejo ob zaposlitvi ali prvem imenovanju skrbnikov, temveč je treba izvajati sistematična preverjanja.

Enaki postopki preverjanja morajo veljati za vse skrbnike, tudi prostovoljne.

Navzkrižje interesov

Agencije ali posamezniki, katerih interesi bi lahko bili v navzkrižju z interesi otroka, ne smejo postati skrbniki. Skrbniki morajo imeti možnost sprejemanja neodvisnih in nepristranskih odločitev, ocen in pripomb, ki so v najboljšem interesu zadevnega otroka in ki spodbujajo in varujejo njegovo dobrobit.

Zato službe skrbništva in osebe, imenovane za skrbnika, nikakor ne smejo biti povezane ali odvisne od policijskih organov, organov za migracije ali drugih organov, ki so pristojni za uradno identifikacijo otroka kot žrtve ali pa za odločitve, povezane z vračanjem, dovoljenjem za prebivanje ali statusom mednarodne zaščite.

Službe skrbništva in imenovani skrbniki morajo biti neodvisni in ne smejo imeti finančnih ali institucionalnih povezav z ustanovami, službami ali javnimi organi, odgovornimi za zagotavljanje namestitve in vsakodnevne oskrbe otroku.

Skrbniki, ki hkrati delajo v sprejemnem centru, se lahko znajdejo v potencialnem navzkrižju interesov med vodenjem sprejemnega centra in otrokom. Na primer, od zaposlenih se pričakuje, da bodo svoje naloge opravljali v interesu delodajalca (ustanove za oskrbo) ter da bodo delali po navodilih direktorja. Hkrati pa se od ustanove za oskrbo, direktorja in zaposlenih pričakuje, da bodo odgovorni za oskrbo in zaščito, ki se zagotavlja otroku.

Take premisleke je treba gledati v luči dejstva, da se nasilje nad otroki pogosto dogaja v ustanovi za oskrbo, v kateri otrok prebiva. Zato se direktorjev ali zaposlenih v ustanovi za oskrbo ne bi smelo imenovati za skrbnike.

Tudi zaposleni v socialnih službah, ki so odgovorni za zagotavljanje storitev oskrbe, se lahko znajdejo v navzkrižju interesov.

Če imajo osebe, imenovane za skrbnika, morebitna navzkrižja interesov, ki lahko vplivajo na njihovo vlogo in dolžnosti skrbnika, morajo o tem obvestiti organe, ki imenujejo skrbnike. Organi za imenovanje so odgovorni za oceno možnega učinka takih navzkrižij interesov.

2.5. Imenovanje sorodnikov za skrbnike v kontekstu trgovine z otroki

Če je otrok ločen od staršev ali pa je staršem preprečeno izvajanje starševskih pravic in dolžnosti v najboljšem interesu otroka, je mogoče za skrbnike imenovati druge bližnje sorodnike ali člane razširjene družine, razen če obstaja sum, da to ni v najboljšem interesu otroka, na primer v primerih navzkrižij interesov. Če so za skrbnike po postopku ocene tveganja imenovani člani razširjene družine, mora sistem za zaščito otrok zagotoviti redno spremljanje in preverjanje otrokovega položaja. V takih primerih mora organ za skrbništvo sprejeti dopolnilne ukrepe, na primer imenovati otrokovega svetovalca, skrbnika za družino ali pomočnika, ki pomaga družini in spremlja stanje otroka.

Zlasti pri otrocih, ki so žrtve trgovine z ljudmi, morajo pristojni organi pozorno preveriti ustreznost spremljevalnih družinskih članov v državi sprejemnici ali otrokovih sorodnikov v državi izvora, da se preprečita nadaljnje izkoriščanje in viktimizacija otroka in/ali možnost, da bi otrok po vrnitvi spet postal žrtev trgovine.

Ko so družinski člani zmožni in pripravljeni zagotoviti vsakodnevno oskrbo, ne morejo pa ustrezno zastopati največje koristi otroka na vseh področjih in vseh ravneh otrokovega življenja, je treba imenovati skrbnika, ki zapolni te vrzeli. To zlasti velja za otroke, ki so bili žrtve trgovine z ljudmi in potrebujejo strokovno svetovanje in podporo pri udeležbi v večkratnih ali daljših sodnih postopkih.

2.6. Zastopniki in/ali pravni zastopniki

Pravno zastopanje je ena od treh ključnih nalog skrbništva, skupaj z varovanjem največje koristi za otroka in zagotavljanjem njegove dobrobiti (glej tudi [sliko 1](#)). Ko pravo EU in notranje pravo dajeta prednost tej nalogi, je treba zagotoviti, da zaradi večje pozornosti, namenjene pravnemu zastopanju, drugi dve nalogi nista zanemarjeni.

Pravo EU določa imenovanje zastopnika za otroke brez spremstva, ki prosijo za mednarodno zaščito ([direktiva o azilnih postopkih \(člen 25\)](#)). Prav tako ščiti pravice otrok, ki so žrtve, v kazenskih preiskavah in postopkih, če je po notranjem pravu nosilec starševske odgovornosti onemogočeno zastopanje otroka zaradi navzkrižja interesov med njimi in otrokom žrtvijo ([člen 15\(1\)](#), [direktiva o boju proti trgovini](#)

z ljudmi (2011/36/EU); člen 20, direktiva o boju proti spolni zlorabi otrok (2011/93/EU); **člen 24**, direktiva o žrtvah (2012/29/EU)).

V pravu EU je izraz „zastopnik“ ali „pravni zastopnik“ opredeljen kot oseba ali organizacija, ki so jo pristojni organi imenovali, da otroku, ko starši tega ne zmorejo, nočejo ali jim je to bilo preprečeno, pomaga in ga zastopa v civilnih, upravnih ali sodnih postopkih, da se zagotovi največja korist otroka, in zanj po potrebi opravi pravna dejanja (**člen 2(j)**, direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU)).

Imenovanje zastopnika je torej namenjeno izključno zagotavljanju zastopstva za otroka v določenih postopkih, zato ni enako imenovanju skrbnika. Mandat pravnega zastopnika ne zajema vseh vidikov otrokovega življenja in razvoja.

Zato je treba skrbnika imenovati v vseh primerih, ko je otrok prikrajšan za družinsko okolje, ne glede na imenovanje pravnega zastopnika. Ta pristop je skladen z duhom KOP in členom 24 [Listine EU o temeljnih pravicah](#).

Če je pravni zastopnik imenovan, preden se dodeli skrbnik, mora ta pravni zastopnik še naprej delati (če je na primer njegovo strokovno znanje potrebno) v tesnem sodelovanju s skrbnikom in otrokom.

Pravni zastopnik mora skrbnika in otroka redno obveščati o zadevnem postopku, vključno z možnimi odločitvami, ki jih je treba sprejeti, ter poročati o izidu njegovega ukrepanja.

2.7. Pravno svetovanje in pravna pomoč

Poleg pravnega zastopanja je otrok v določenih upravnih, kazenskih ali civilnih postopkih, v katerih je udeležen, upravičen do brezplačne pravne pomoči.

Pravica do pravne pomoči se uresniči z imenovanjem odvetnika ali drugega kvalificiranega pravnega strokovnjaka, ki zagotavlja pravno pomoč, govori v imenu otroka ter ga pravno zastopa v pisnih izjavah in osebno pred upravnimi in pravosodnimi organi v kazenskih, azilnih ali drugih pravnih postopkih, kot je določeno v notranjem pravu.

Evropski svet za begunce in izgnance (ECRE) je pripravil orodje za kakovostno pravno pomoč za otroke brez spremstva. Namen orodja je pomagati državam članicam pri izboljšanju sistemov pravne pomoči ter pomagati pravnim svetovalcem pri zagotavljanju učinkovite pravne pomoči. Orodje je bilo razvito v okviru projekta „Pravica do pravice: kakovostna pravna pomoč za otroke brez spremstva“, ki ga je sofinancirala EU.

Orodje bo skupaj z drugim projektnim gradivom na voljo v drugi četrtini leta 2014 na naslovu: <http://ecre.org/component/content/article/63-projects/325-right-to-justice.html>.

Člen 15(2) direktive o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) v povezavi z uvodno izjavo 19 otroku, ki je žrtev trgovine z ljudmi, daje pravico do takojšnjega brezplačnega pravnega svetovanja in brezplačnega pravnega zastopanja, vključno za namen uveljavljanja odškodnine, razen če ima zadostna finančna sredstva. Podobne določbe najdemo v **direktivi o žrtvah** (2012/29/EU) (**člen 13**) in v **direktivi o boju proti spolnemu izkoriščanju otrok** (2011/93/EU) (**člen 20**).

Če je otrok udeležen v upravnih, kazenskih ali civilnih postopkih, mora skrbnik in/ali drug zastopnik – če skrbnik še ni bil dodeljen – zagotoviti, da ima otrok dostop do brezplačne pravne pomoči ter da pristojni nacionalni organi imenujejo kvalificiranega pravnega strokovnjaka v skladu z nacionalnimi predpisi.

Če imenovanja po uradni dolžnosti ne izvedejo zadevni nacionalni organi, mora skrbnik ali drug zastopnik začeti postopek imenovanja z vložitvijo zahteve pri pristojnih organih.

Vloga kvalificiranega odvetnika ali drugega kvalificiranega pravnega strokovnjaka, ki otroku zagotavlja pravno svetovanje in pravno pomoč, se razlikuje od mandata in dejanske vloge „zastopnika“ ali „pravnega zastopnika“, kot ga opredeljuje pravo EU (glej **poglavje 1** in besedilno polje o **ključni terminologiji**).

Razliko med vlogami je treba vedno upoštevati, čeprav imajo posamezniki, ki so bili imenovani za „zastopnike“ ali „pravne zastopnike“, pravno izobrazbo ali pa so odvetniki, kot se to dogaja v veliko državah članicah EU.

Dostop do pravnega svetovanja in pravne pomoči, ki ju zagotavlja neodvisni in kvalificirani pravni strokovnjak, je dodatno varovalo pri zaščiti in spodbujanju največje koristi otroka.

3. Vodenje skrbnikov

To poglavje opisuje sistem, ki bi moral biti vzpostavljen za vodenje in upravljanje skrbnikov. Zajema podporno in nadzorno nalogo subjekta, odgovornega za vodenje skrbnikov, ter mrežo sodelovanja z drugimi subjekti, ki jo je treba oblikovati. Smernice v tem razdelku veljajo tudi za sisteme pravnega zastopanja za otroke.

3.1. Organ za skrbništvo

Notranje pravo mora določiti neodvisni organ, odgovoren za skrbništvo. Tak organ mora biti sestavni del nacionalnega sistema za zaščito otrok. Če je oblikovan več kot en organ za skrbništvo za izpolnjevanje različnih potreb (na primer ločen organ za

državljanke tretjih držav), morajo biti vsi taki organi sestavni del sistema. Organ mora biti tudi del nacionalnega mehanizma za napotitev za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Organ, odgovoren za skrbništvo, mora biti neodvisen, na primer od državnih organov, ki odločajo o bivalnem statusu otroka, o odvzemu otroka staršem ali o namestitvi otroka v alternativno oskrbo (glej tudi [razdelek 2.4](#) o navzkrižju interesov). Biti mora odgovoren za dejanja imenovanih skrbnikov. Mandat in naloge organa za skrbništvo morajo biti jasno opredeljeni v domači zakonodaji.

Države članice morajo organu za skrbništvo dodeliti dovolj človeških in finančnih virov ter zagotoviti trajnostno financiranje. Za stroške, povezane z učinkovitim spremljanjem in nadzorom storitev skrbništva ter za potrebno usposabljanje, tudi če ga izvajajo drugi organi, je treba rezervirati zadosten proračun.

3.2. Priprava smernic za skrbnike

Ena od nalog organa za skrbništvo je priprava standardov in navodil za osebe, ki delajo kot skrbniki. Praktične smernice in tudi standardne operativne postopke je treba upoštevati zlasti za naslednje tri ukrepe:

- ocenjevanje posameznih potreb in zaščitnih tveganj vsakega otroka;
- ocenjevanje zmožnosti staršev, da izvajajo starševsko odgovornost;
- ugotavljanje največje koristi otroka, ko pristojni organi opredelijo trajno rešitev.

Smernice morajo jasno opredeliti osebe, odgovorne za take ocene, dejavnike, ki jih je treba upoštevati, in kako te dejavnike tehtati, čas in trajanje teh ocen ter vloge različnih udeleženih strokovnjakov. Vključevati morajo pravico otroka, da je slišan, in da se njegova mnenja ustrezno upoštevajo.

Za upoštevanje standardov kakovosti morajo organi za skrbništvo razmisliti tudi o pripravi kodeksa ravnanja za skrbnike in pravne zastopnike. Kodeks bi jasno opredelil etične standarde, ki jih morajo skrbniki in pravni zastopniki upoštevati med opravljanjem dela. Kodeksi ravnanja za skrbnike morajo določati jasna pravila o načelu zaupnosti.

Organi za skrbništvo morajo biti odgovorni za zagotavljanje, da so vzpostavljeni učinkoviti mehanizmi za obveščanje otroka in drugih odraslih, odgovornih za

„Države morajo vzpostaviti formalne postopke, s strogimi postopkovnimi zaščitnimi ukrepi, namenjene za ocenjevanje in določanje največje koristi otroka pri odločitvah, ki zadevajo otroka, vključno z mehanizmi za oceno rezultatov. Države morajo pripraviti pregledne in objektivne postopke za vse odločitve zakonodajalcev, sodnikov ali upravnih organov, zlasti na področjih, ki neposredno zadevajo otroka ali otroke.“

Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 14 (2013), odstavek 87, 29. maj 2013, CRC/C/GC/14

njegov primer ali udeleženi v njegovem primeru, na primer socialnih delavcev in zaposlenih v nastanitvenih objektih, o obsegu dolžnosti skrbnika.

Otroku prijazne informacije

V okviru predpogoja pravice otroka, da je slišan (**12. člen, KOP**), mora organ za skrbništvo zagotoviti, da otroci prejmejo in razumejo ustrezne informacije v zvezi z obsegom ureditev skrbništva, ter vse razpoložljive storitve, ki lahko zagotovijo pomoč in podporo. Otroke je treba tudi ustrezno obveščati o njihovih pravicah in o možnosti, da vložijo pritožbo, če menijo, da njihovi skrbniki zlorabljajo njihove pravice ali jih ne upoštevajo.

„Veliko otrok ni dobro poznalo odgovornosti skrbnika. Niti tega niso vedeli, ali sploh imajo skrbnika in kdo to je. Celo odrasli sodelujoči – ne sami skrbniki – niso poznali vloge skrbnika; na primer, ali to pomeni pravno pomoč ali tudi pomoč za dobrobit.“

Vir: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Ločeni otroci, ki prosijo za azil v državah članicah EU), primerjalno poročilo, na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

Organi za skrbništvo morajo zato razmisliti o pripravi gradiva za otrokom prijazne informacije, in sicer v jezikih, ki jih otroci razumejo, ter zagotoviti navodila o širjenju takega gradiva.

Otrokom je treba informacije podati na različne načine, tudi ustno, pisno, prek družbenih medijev ali kako drugače, kakor je primerno ([glej tudi poglavje 7](#)).

Informacije, podane otrokom, morajo zajemati:

- naloge, pravice in dolžnosti skrbnika;
- zaupnost komunikacije in omejitve ter dostopnost skrbnika;
- vlogo, pravice in dolžnosti pravnih zastopnikov;
- posamezne pritožbene mehanizme, ki so otroku na voljo za prijavo kršitev njegovih pravic;
- pravice otrok, ob upoštevanju posebnih okoliščin posameznega otroka, glede bivalnega statusa, potreb po mednarodni zaščiti, potrebe po podpori žrtvi itd.;
- razpoložljive ukrepe za pomoč in zaščito ter obstoječe izvajalce storitev, glede na posebne okoliščine otroka, vključno s telefonskimi številkami za pomoč;

- različne kazenske, upravne in civilne postopke, v katerih je otrok lahko udeležen, vključno z dostopom do odškodnine.

3.3. Usklajevanje in sodelovanje z drugimi agencijami in organi

Skrbnik mora varovati dobrobit otroka in stalnost oskrbe, ki jo otrok prejema. Vendar skrbniki ne smejo opravljati dela drugih akterjev. Naloga skrbnika je, da pri zaščiti otroka usklajuje in ne nadomesti ukrepov socialnih delavcev, organov za dobrobit ali osebja, ki otroku zagotavlja oskrbo. Skrbnik mora biti referenčna oseba za otroka ter delovati kot vez med otrokom in specializiranimi agencijami, posamezniki in izvajalci storitev.

Skrbnik mora usklajevati različne izvajalce storitev in zagotoviti, da mreža storitev za podporo otroka primerno deluje. Države članice EU morajo vzpostaviti učinkovite mehanizme za usklajevanje ter spodbujati sodelovanje med organom za skrbništvo in organi, povezanimi z otroki, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Ta pristop je določen v [direktivi o boju proti trgovini z ljudmi \(2011/36/EU\)](#) in izpopolnjen v strategiji EU, v kateri je navedeno, da „multidisciplinarna, skladna politika za boj proti trgovini z ljudmi zahteva sodelovanje bolj raznolike skupine akterjev kot prej,“ na primer migracijskih in policijskih organov, civilne družbe, konzularnega in diplomatskega osebja ter služb za podporo otrokom in žrtvam.

Uradni protokoli in sporazumi med organom za skrbništvo in drugimi zadevnimi subjekti lahko pripomorejo k takemu sodelovanju. Prav tako razjasnijo, kdo je odgovoren za določeno nalogo, in olajšajo nadzor, s čimer spodbujajo odgovornost.

Možne podrobnosti, ki se vključijo v take sporazume o sodelovanju, so:

- jasne določbe o vlogah in odgovornostih vseh zadevnih akterjev, ki sodelujejo pri zaščiti otroka;
- jasna navodila o tem, kdaj je treba stopiti v stik s skrbnikom in/ali ga obvestiti, z navedbo kontaktnih podatkov organa za skrbništvo in drugih organov, ki se običajno ukvarjajo z žrtvami;
- navodila o obveščanju otroka;
- navodila o tem, katere informacije o otroku je dovoljeno razširjati;
- mehanizmi za usklajevanje, oblikovani za razjasnitev odprtih vprašanj in redno izmenjavo mnenj.

Nadnacionalno sodelovanje

Otroci so lahko žrtve trgovine z ljudmi znotraj države izvora ali v drugih državah. Ko so žrtve trgovine v drugih državah, je nadnacionalno sodelovanje ključno za sodno preiganjanje trgovcev z ljudmi, pa tudi za zaščito žrtev. **Razdelek 4 Uvoda** opisuje pomen sodelovanja znotraj EU in nadnacionalnega sodelovanja. Tako sodelovanje je potrebno na primer za pridobivanje informacij za ugotavljanje največje koristi otroka pri iskanju in uresničevanju trajne rešitve (glej tudi **poglavje 9**).

Organ za skrbništvo mora pospeševati nadnacionalno sodelovanje z zadevnimi organi, tako v državah članicah EU kot tudi tretjih državah, ko je to nujno za največjo korist otroka. Tako sodelovanje ne sme biti omejeno na določene kategorije otrok.

Organi za skrbništvo morajo biti vključeni v okvir vzpostavljenega mehanizma nadnacionalnega sodelovanja, na primer v zvezi s policijskimi in pravosodnimi organi.

Organi za skrbništvo morajo, ob upoštevanju obstoječega nacionalnega okvira in sporazumov o sodelovanju, zagovarjati nadnacionalno sodelovanje pri zagotavljanju učinkovite zaščite otroka in varovanju pravic otroka.

3.4. Vodenje primera

Organ za skrbništvo mora zagotoviti, da so skrbniki zmožni **učinkovito skrbeti** za vse otroke, ki so jim bili dodeljeni. Z vsakim otrokom morajo imeti pogoste stike in z njim preživeti dovolj časa. Vsakemu otroku je treba zagotoviti primerno podporo.

Ko organ za skrbništvo odloča o dodelitvi primera, mora upoštevati ne samo število primerov, temveč tudi vrsto primera in potrebno raven podpore. Določitev največjega števila primerov, ki se lahko dodelijo posameznemu skrbniku, je eden od načinov zagotavljanja, da je obremenitev skrbnikov še razumna, saj se tako skrbnikom omogoči, da dolžnosti opravljajo učinkovito, ne da bi ogrožali pravice otroka. Pri tem lahko nacionalni organi upoštevajo mednarodne in domače standarde, ki so bili oblikovani za upravljanje obremenitve na drugih strokovnih področjih, na primer pri socialnem delu.

Za zagotavljanje kakovosti je treba spremljati največje število primerov, dodeljenih skrbniku, in zakonsko določiti najmanjše število stikov z otrokom, bodisi na tedenski ali mesečni osnovi. Vendar je potrebna prožnost, da se upoštevajo posamezne potrebe vsakega otroka, to pa lahko vpliva na potrebno število stikov.

Obetavna praksa

Iskanje skrbnikov prek iskalnika

Finska ima podatkovno zbirko skrbnikov, ki so na voljo za imenovanje v primerih zaščite otroka. Iskalnik „Najti skrbnika“ omogoča hiter in enostaven dostop do skrbnikov, ki delujejo v različnih regijah države. Ta storitev, enostavna za uporabo, socialnim službam in matičnim uradom pomaga pri iskanju skrbnikov za zaščito otrok v regiji. V registru so osebe, ki so sodelovale pri usposabljanjih za skrbnike ali ki že delajo kot skrbniki. Podatkovna zbirka se nenehno posodablja, zato je z njo mogoče na novo iskati vsakič, ko je potreben skrbnik.

Iskalnik skrbnikov je rezultat projekta „Skrbništvo pri zaščiti otrok“ (2005-2009), ki ga je uskladila organizacija Save the Children. Kot partnerji so sodelovali izbrani lokalni in regionalni organi.

Viri: <https://www.thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat/sosiaaliportti>; Marjomaa, P. in Laakso, M. (2010), Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa: Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta, Helsinki, Pelastakaa lapset ry, str. 27-29

Tudi dostopnost skrbnika je treba zakonsko urediti. Odgovorni organ mora zagotoviti, da je skrbnik v bližini. Treba se je izogniti dodelitvi skrbnika, ki se nahaja daleč od prebivališča otroka. Organ mora tudi zagotoviti, da lahko otrok enostavno pride v stik s skrbnikom, zlasti v nujnih primerih, ter otroku sporočiti kontaktne podatke skrbnika. Skrbniki morajo biti na voljo tudi zunaj delovnega časa. Organ mora otroku tudi sporočiti, kako ravnati v nujnih primerih.

Organ za skrbništvo mora **voditi evidence** o vseh otrocih, ki so pod njegovim okriljem. Hraniti mora posamične spise vseh otrok, za katere skrbi. Organ za skrbništvo mora zagotoviti zaupnost teh evidenc, in sicer na podlagi veljavnih evropskih in nacionalnih zakonov o varstvu zasebnosti in podatkov. Primeri informacij, ki se vključijo v posamezne spise, zajemajo:

- datum, ko je bil otrok napoten k službi za skrbništvo;
- datum imenovanja, ime in kontaktne podatke skrbnika ter tudi vse spremembe v ureditvi skrbništva ter razloge zanje;
- bivalni status otroka, ureditve namestitve itd.;
- istovetnost in osebne podatke otroka, vključno s kopijami osebnih dokumentov otroka;
- vse spremembe v ureditvah skrbništva, namestitvi in/ali bivalnem statusu otroka;
- datum in rezultate ocene otrokovih potreb, podatke o avtorju ocene in o tem, kateri akterji so sodelovali;

- posamični načrt oskrbe za otroka in vse posodobitve;
- pomembne zdravstvene podatke o otroku;
- otrokovo izobrazbo, tudi poročila o napredku otroka v šoli;
- podrobnosti in zadevne dokumente o kazenskih, upravnih in/ali civilnih postopkih, vključno z informacijami o pravnem zastopanju otroka;
- odločitve, ukrepe, ocene in pripombe, ki jih je v imenu otroka sprejel skrbnik;
- zaslišanja, srečanja in drugo komunikacijo med otrokom in drugimi organi ali službami (npr. migracijskimi organi, službami za podporo žrtvam);
- komunikacijo med skrbnikom in otrokom, vključno z datumi in kraji srečanj;
- vse pomembne dogodke, ki vplivajo na otroka;
- kdaj in zakaj je bil spis zaprt.

Če je otrok pogrešan, je treba v spisu navesti informacije o znanih okoliščinah izginotja. Tudi ukrepe, ki jih sprejmeta skrbnik in organ za skrbništvo za iskanje otroka, vključno s prijavi policijskemu organu, je treba navesti v spisu. Spisi morajo biti popolni in ažurni. Otroka morajo spremljati skozi celotno obdobje skrbništva.

3.5. Usposabljanje

Skrbniki morajo imeti strokovno znanje in veščine, potrebne za opravljanje nalog. To v prvi vrsti vključuje strokovno znanje na področju zaščite otroka, da se zagotovi varovanje največje koristi otroka.

Odbor ZN za otrokove pravice je poudaril, da morajo skrbniki imeti „potrebno strokovno znanje na področju otroškega varstva, da se zagotovi varovanje koristi za otroka ter da so otrokove pravne, socialne, zdravstvene, psihološke, materialne in izobraževalne potrebe ustrezno izpolnjene med drugim tako, da skrbnik deluje kot vez med otrokom in obstoječimi specializiranimi agencijami/posamezniki, ki zagotavljajo trajno oskrbo, ki jo otrok potrebuje.“

Vir: Odbor ZN za otrokove pravice (2005), splošna pripomba št. 6 o ravnanju z otroki brez spremstva in ločenimi otroki zunaj njihovih držav izvora, 1. september 2005, CRC/GC/2005/6, na voljo na naslovu: www.refworld.org/docid/42dd174b4.html

Poleg strokovnega znanja na področju zaščite otroka morajo skrbniki imeti tudi veščine za neposredno delo z otroki. Razumeti morajo posebne potrebe otrok, ki so žrtve zlorabe in izkoriščanja, ter poznati tudi kulturna vprašanja v zvezi z otroki, ki so jim bili zaupani. Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, so še posebej ranljivi, kot je priznано v *direktivi o boju proti trgovini z ljudmi* (2011/36/EU).

Skrbniki imajo dolžnost, da otroku ne povzročijo dodatne škode ter da ga zaščitijo pred nadaljnjo zlorabo in/ali

ponovno viktimizacijo. Pomanjkanje strokovnega znanja in veščin lahko privede do nenamernih napak, te pa lahko imajo hude posledice za dobrobit otroka.

Dobro usposobljeni skrbniki lahko naloge opravijo učinkovito in pravočasno. Programi usposabljanja skrbnikom zagotavljajo kompetence in večjo predanost delu. Organi za skrbništvo morajo zagotoviti, da so na voljo različne pobude za usposabljanje za krepitev kompetenc in prilagoditev veščin z novimi praksami in metodološkimi orodji. To je mogoče pospešiti s partnerstvi z univerzami, izobraževalnimi ustanovami in drugimi zadevnimi subjekti, ki delujejo na področju zaščite otrok in ki lahko pomagajo pri zagotavljanju usposabljanja in tudi pri pripravi gradiva za usposabljanje.

Obveznost usposabljanja

Skrbniki morajo torej prejeti ustrezno usposabljanje in strokovno podporo.

Le nekaj držav članic zagotavlja sistematično uvodno usposabljanje za skrbnike, pri čemer usposabljanje ni nujno obvezno.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

Organi za skrbništvo morajo zagotoviti, da skrbniki opravijo **uvodno usposabljanje** ob imenovanju in še pred začetkom izvajanja dolžnosti skrbnika. Obstajati mora sistem, ki zagotavlja **obnovitvene tečaje**. Skrbniki morajo letno opraviti najmanjše število ur usposabljanja, ki se določi na podlagi potreb. Treba je razviti module za usposabljanje skrbnikov, da se zagotovi učinkovito in usklajeno usposabljanje skrbnikov ter določijo in spodbujajo standardi kakovosti.

Začetno usposabljanje in stalno izobraževanje skrbnikov morata biti zahtevana po zakonu. Organ za skrbništvo mora zagotoviti, da so imenovani skrbniki deležni primerne uvodnega in nadaljnega usposabljanja, kot to zahteva pravo EU, da lahko učinkovito izvajajo dolžnosti.

Certificiranje

Odgovorne države in organi za skrbništvo ne smejo podcenjevati škode, ki jo lahko povzročijo nekvalificirani skrbniki. Kakovost skrbništva in zaščite otrok je mogoče izboljšati s certificiranjem skrbnikov. Postopek certificiranja določa ključne kompetence, ki jih mora imeti skrbnik. Vključuje zahteve o usposobljenosti in usposabljanju, določa standarde za ravnanje in določa posledice v primeru neizpolnjevanja standardov.

Splošni tečaji usposabljanja

Programi usposabljanja za skrbnike morajo vključevati najmanj splošna vprašanja na področju zaščite otrok, na primer:

Na splošno usposabljanje skrbnikov ni organizirano na sistematičen ali skladen način. Le v nekaterih državah EU se morajo skrbniki obvezno udeležiti usposabljanja.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

- načela in določbe KOP;
- primerne tehnike za razgovore in svetovanje;
- razvoj otroka in psihologija;
- pravni okvir (zadevno pravo EU in notranje pravo);
- vprašanja, povezana s spolom in kulturo, vključno s kulturno občutljivostjo in medkulturno komunikacijo.

Poleg tega morajo splošni tečaji usposabljanja za skrbnike vključevati dejavnike tveganja in strategije preprečevanja v zvezi z izginotjem otrok, informacije o razpoložljivih specializiranih službah, poznavanje dejavnikov tveganja za trgovino z otroki in strategij odkrivanja ter kazalnike, ki se uporabljajo za identifikacijo otrok, ki so žrtve.

Specializirano usposabljanje

Poleg splošnega usposabljanja morajo skrbniki imeti strokovno znanje in izkušnje in/ali se morajo udeležiti usposabljanja, prilagojenega potrebam in pravicam posebnih skupin otrok, kot so otroci brez spremstva, žrtve spolne zlorabe ali žrtve trgovine z ljudmi.

Potreba po specializiranem in stalnem usposabljanju za vse osebe in uradnike, ki so v stiku z žrtvami, tudi za skrbnike, je obravnavana v [direktivi o boju proti trgovini z ljudmi](#) (2011/36/EU), v **členu 18**(1) in (3), v skladu s katerim „države članice spodbujajo **redno usposabljanje** uradnikov, ki bi se pri svojem delu lahko srečali z žrtvami in potencialnimi žrtvami trgovine z ljudmi, vključno s policisti na terenu, pri čemer jim bo tako usposabljanje omogočilo odkriti žrtve in potencialne žrtve trgovine z ljudmi ter jih naučilo, kako z njimi ravnati.“

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) v členu 14 navaja, da „države članice z ustreznimi ukrepi zagotovijo, da se posebni kratkoročni in dolgoročni ukrepi za zaščito, pomoč in podporo otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi, pri njihovem fizičnem in psihosocialnem okrevanju sprejmejo na podlagi ocene posebnih okoliščin vsakega posameznega otroka, ki je žrtev, ob upoštevanju otrokovih pogledov, potreb in skrbi, da bi se za otroka našla trajna rešitev.“ Skrbniki in vsi drugi uradniki, ki bi se lahko srečali z otroki, ki so žrtve trgovine z ljudmi, in ki sodelujejo pri ocenah potreb in tveganja, s katerimi se določijo potrebe otrok po zaščiti in podpori (glej [razdelek 3.5](#)), se morajo udeležiti posebnega usposabljanja v zvezi z izvedbo takih ocen. Usposabljanje mora obširno obravnavati standardne operativne postopke za oceno posameznikovih potreb, oceno tveganja, oceno staršev in določitev največje koristi ter tudi vse druge smernice, pripravljene za skrbnike.

„Osebe, ki so jim bile dodeljene dolžnosti zakonitega skrbnika, in tudi druge osebe, odgovorne za varovanje največje koristi otroka, morajo imeti na voljo ustrezno usposabljanje in podporo, da lahko primerno opravijo svoje naloge.“

Vir: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Ločeni otroci, ki prosijo za azil v državah članicah EU), *primerjalno poročilo*, str. 12, na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

Države članice bi morale tesno sodelovati z organizacijami civilne družbe v raziskovalnih in izobraževalnih programih, pri usposabljanju ter spremljanju in ocenjevanju učinka ukrepov zoper trgovino z ljudmi ([direktiva o boju proti trgovini z ljudmi](#), [uvodna izjava 6](#)). Pri pripravi in izvajanju splošnega ali specializiranega usposabljanja o pravicah in potrebah posebnih skupin otrok (kot so otroci brez spremstva ali žrtve trgovine z ljudmi) morajo države članice in zlasti organi za skrbništvo sodelovati z NVO in drugimi javnimi ali zasebnimi subjekti, ki delujejo na tem področju ali pa so razvili specializirane storitve za otroke na splošno in za posebne skupine otrok. Države članice morajo razmisliti o sodelovanju z NVO na področju razvoja modulov za usposabljanje in izvajanja usposabljanja.

Države članice zagotavljajo različna specializirana ali nadaljnja usposabljanja za skrbnike, s poudarkom na potrebah in ranljivostih posebnih skupin otrok, kot so otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, ali otroci brez spremstva. Večina držav članic takega usposabljanja sploh ne zagotavlja, spet druge pa ga ne zagotavljajo sistematično.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (*v pripravi*)

Da bi lahko otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi, zagotovili najboljšo podporo, se morajo skrbniki, ki delajo z njimi, dodatno usposobiti in dovolj dobro poznati naslednje:

- kulturo in aktualno stanje v otrokovi državi izvora, vključno s tem, kako uporabljati podatkovne zbirke z informacijami o državi izvora (COI), razvitimi za obravnavo prošenj za azil, kot je www.refworld.org Urada Visokega komisarja Združenih narodov za begunce (UNHCR), www.ecoi.net avstrijskega Rdečega križa ali [portal COI](#) Evropskega azilnega podpornega urada (EASO);
- posebne ranljivosti (npr. odvisnost od drog) in psihološke potrebe otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi;
- možne posebne zdravstvene potrebe (npr. otroci, ki imajo morda spolno prenosljive bolezni, ali noseče žrtve);
- razloge, specifične za otroka, in dejavnike tveganja, povezane s trgovino z ljudmi, skupaj z različnimi vrstami in načini izkoriščanja otrok, na primer v spolni industriji, prosjačenju ali pri lažjih kaznivih dejanjih);
- potrebe po zaščiti otrok, žrtev trgovine z ljudmi, vključno z žrtvami, ki so posebno ranljive, kot so otroci, ki so spolno zlorabljeni ali izkoriščani, ali otroci, ki so postali žrtve trgovine z ljudmi s soglasjem staršev ali drugih oseb, ki jim zaupajo;
- vprašanja, povezana s spolom, v zvezi z otroki, ki so žrtve (dejavniki tveganja, vrste in načini izkoriščanja v zvezi s spolom žrtve), in njihove potrebe po zaščiti;
- vprašanja, povezana z migracijskim statusom otrok, ki so žrtve, in njihove pravice (rok za premislek, upravičenost do dovoljenj za prebivanje, potreba po mednarodni zaščiti itd.);
- informacije na podlagi raziskav, kot se področje razvija.

Dejavnosti usposabljanja, skupne z drugimi zadevnimi agencijami

Skrbniki se morajo udeležiti tudi **skupnih dejavnosti usposabljanja**, ki so širše namenjene uradnikom in strokovnjakom, ki se srečajo z otroki, ki so žrtve, in otroki, ki bi lahko postali žrtve trgovine z ljudmi. Take skupne ali multidisciplinarne dejavnosti usposabljanja bi lahko spodbudile skupno razumevanje konceptov in vprašanj, povezanih z otroki, ki so žrtve trgovine, s čimer bi se olajšalo in izboljšalo sodelovanje med zadevnimi akterji.

Dejavnosti usposabljanja bi lahko vključevale na primer študijske obiske ali izmenjavo dobrih praks med organi za skrbništvo v drugih državah članicah EU. Take dejavnosti usposabljanja bi tudi prispevale k boljšemu nadnacionalnemu sodelovanju.

Obetavna praksa

Podpora in nadzor skrbnikov

Rdeči križ Belgije – Flandrija je razvil projekt za usposabljanje novo imenovanih, neizkušenih skrbnikov. V okviru projekta se skrbniki redno sestajajo in razpravljajo o različnih vidikih skrbništva ter si izmenjujejo nasvete, znanje in izkušnje. Med sestanki si vprašanja izmenjujejo po elektronski pošti ali pa o posameznih primerih razpravljajo na štiri oči. Mentor jih lahko usmerja, po potrebi podaja informacije ter jim pomaga pri komunikaciji in sodelovanju z uradnimi organi.

Projekt se v prvi vrsti osredotoča na potrebe posameznikov, prostovoljcev in samostojnih skrbnikov, ki nimajo sistematične podpore in nadzora. Deluje kot strukturiran forum za lažjo komunikacijo in sodelovanje. Tako skrbniki lažje opravijo dnevne naloge in odgovornosti.

Rdeči križ Belgije – Flandrija ta projekt skupaj z oddelkom ministrstva za pravosodje za varstveno oskrbo izvaja že od leta 2011.

Vir: Rdeči križ Belgije – Flandrija (2012), Letno poročilo za leto 2012, na voljo na naslovu: <http://jaarverslag.rodekruis.be/content/jvs10/2012/Annualreport2012.pdf>

3.6. Podpora za skrbnike

Organi za skrbništvo morajo skrbnikom zagotoviti neposreden dostop do podpornih storitev ali jim dostop olajšati, ko storitve zagotavljajo drugi akterji.

Dobra praksa bi bila, da imajo skrbniki dostop do multidisciplinarne skupine strokovnjakov, ki jih lahko prosijo za strokovno znanje, nasvete in pomoč med opravljanjem dolžnosti skrbnika.

Za skrbnike je ključno, da imajo dostop do pravnega svetovanja, ki ga zagotavljajo odvetniki in/ali drugi kvalificirani pravni strokovnjaki, tako da so skrbniki primerno obveščeni o pravnih vprašanjih, povezanih z upravnimi in kazenskimi postopki, v katerih je otrok, ki je žrtev, morda udeležen (npr. prošnja za mednarodno zaščito ali dovoljenje za začasno prebivanje, kazenski postopki proti trgovcu z ljudmi, zahtevki za odškodnino).

Po potrebi se zagotovijo storitve poklicnih tolmačev, ki olajšajo redno komunikacijo med otrokom in skrbnikom ali drugim zastopnikom.

Skrbnike je treba sistematično strokovno nadzorovati in jim zagotoviti psihosocialno podporo, da se prepreči izgorelost in se zagotovi kakovost njihovega dela. Skrbniki

s pomočjo nadzora pridobivajo znanje in krepijo veščine, ki jih potrebujejo za učinkovito in uspešno delo.

Skrbniki lahko delujejo le v okviru omejitev sistemov za zaščito otrok in v normativnem okviru, znotraj katerega delujejo. Skrbniki se morajo zavedati omejitev svoje usposobljenosti, tudi s čustvenega vidika.

Delovni pogoji, tudi plačilo in število primerov, dodeljenih skrbniku (glej tudi razdelek 3.4), morajo biti taki, da kar najbolj spodbujajo motivacijo, zadovoljstvo pri delu in stalnost, s tem pa pripravljenost skrbnikov, da svoje naloge opravijo na najbolj primeren in učinkovit način.

„Opravljanje zakonitega skrbništva in drugih nalog zastopanja je treba spremljati z rednimi in neodvisnimi ocenjevanji, ki jih na primer opravijo pravosodni organi.“

Vir: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Ločeni otroci, ki prosijo za azil v državah članicah EU), primerjalno poročilo, str. 12, na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAAC-comparative-report_EN.pdf

3.7. Mehanizmi pregleda in nadzora

Organi za skrbništvo morajo opredeliti dolžnosti poročanja in merila za spremljanje, ki veljajo za skrbnike. Določiti morajo, katere ukrepe je treba sprejeti, če skrbniki ne opravljajo svojih dolžnosti, vključno z opredelitvijo disciplinskih ukrepov in okoliščin, v katerih se ti ukrepi uporabijo.

Mehanizmi pregleda in nadzora služijo vzporednim, a drugačnim namenom. Potrebni so za spremljanje kakovosti storitev skrbništva. Posredno pomagajo zagotoviti, da je v celotnem postopku sprejemanja odločitev v ospredju največja korist otroka. Izpolnjujejo pa tudi pomembno preventivno nalogo, in sicer zmanjšanje tveganja zlorabe in kršitve pravic otroka.

Ker so mehanizmi spremljanja in nadzora tako pomembni, jih je treba izrecno vključiti v notranje pravo. Ocenjevanje in spremljanje ne smeta biti omejena na vprašanja finančnega upravljanja in vodenja primerov, temveč morata biti obširna in smiselna, zajemati pa morata vprašanja kakovosti storitev in ravni zaščite, zagotovljene otrokom. Spremljanje ne sme biti omejeno na notranje mehanizme, kot so dolžnosti poročanja, temveč mora vključevati tudi redno neodvisno ocenjevanje, ki ga izvedejo zunanji akterji.

Obetavna praksa

Spodbujanje učinkovite udeležbe otrok

Učinkovita udeležba otrok je ključna pri zagotavljanju kakovosti sistema skrbništva. Na Nizozemskem si NIDOS prizadeva spodbujati in olajšati udeležbo otrok pri spremljanju in ocenjevanju storitev skrbništva.

Otroci imajo možnost, da svoje mnenje izrazijo na več načinov.

- Na srečanjih in v anketah o njihovi dobrobiti, ki jih vsako leto organizira organ za skrbništvo, pripovedujejo o svojih izkušnjah in izrazijo svoje mnenje.
- Ob koncu obdobja skrbništva izpolnijo ocenjevalni obrazec o delu skrbnika in izvajanju individualnega načrta.
- Imajo možnost, da proti skrbnikom vložijo pritožbo, če so njihove pravice kršene ali če menijo, da njihove potrebe niso izpolnjene. Skrbniške institucije morajo po zakonu izvesti neodvisni pritožbeni postopek. Komisijo za pritožbe sestavljajo najmanj tri neodvisne osebe, ki niso zaposlene v organizaciji.

Za zagotovitev, da so otroci ustrezno obveščeni in da se njihova udeležba spodbuja, je organ za skrbništvo pripravil predstavitveno mapo, ki vsebuje vse pomembne informacije o skrbništvu, tudi o pritožbenem postopku. Informacije so podane v domačem jeziku otroka.

Viri: Nizozemska, Wet op de jeugdzorg (Zakon o oskrbi mladine), člen 68; Nidos (2012), Jaarverslag 2011 (Letno poročilo za leto 2011), Utrecht, Nidos; Center znanja za socialne inovacije (Kenniscentrum sociale innovatie) (2013), Minderjarige asielzoekers en hun voogd (Mladoletni prosilci za azil in njihovi skrbniki), na voljo na naslovu: www.innovatievemaatschappelijkedienstverlening.nl/Content.aspx?PGID=4a912568-1d54-4bba-a9a4-70892bf40340

Udeležba otrok

Učinkoviti mehanizmi spremljanja zahtevajo spoštovanje pravice otroka, da je slišan. Pravico otroka, da je slišan, je treba v celoti spoštovati, prav tako je treba vedno upoštevati mnenja in stališča otrok, in sicer na podlagi njihove starosti, zrelosti in razvojnih zmogljivosti, kot to določa **12. člen KOP**.

Zato je treba otroke obvestiti o ureditvah skrbništva in pravnega zastopanja, o njihovi pravici, da so slišani, ter o ustreznem upoštevanju njihovih mnenj. Informacije morajo biti primerne in podane na otroku prijazen način.

Otroke je treba spodbujati in jim omogočiti, da sodelujejo pri spremljanju sistemov skrbništva ter k njim tudi prispevajo.

Posamezni pritožbeni mehanizmi

Otroci morajo imeti dostop do posameznih pritožbenih mehanizmov. Otroke je treba tudi na njim prijazen način in v jeziku, ki ga razumejo, obvestiti o posameznikih ali organizacijah, pri katerih se lahko pritožijo proti skrbnikom, in sicer zaupno in varno, tudi prek telefonskih števil za pomoč. Vzpostaviti je treba zanesljive postopke za zagotovitev, da otroci, ki uporabijo pritožbene mehanizme in postopke prijave, niso izpostavljeni povračilnim ukrepom.

Večina držav članic nima vzpostavljenih posebnih mehanizmov ali določb za vložitev pritožb proti skrbnikom. Posamezni pritožbeni mehanizmi, ki obstajajo, pa niso dovolj dobro razviti in so pogosto otrokom nedosegljivi.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

Glede na to, da iz ustanov za oskrbo izgine vedno več otrok, je treba z mehanizmi pregleda in nadzora spremljati stopnjo izginotja otrok v skrbništvu, tudi otrok brez spremstva in otrok, ki so identificirani kot žrtve trgovine z ljudmi ali so domnevno žrtve trgovine. Poglobljeno vrednotenje in ocena kakovosti postopkov in storitev za imenovanje skrbnikov bi učinkoviteje obravnavala problem pogrešanih otrok, saj lahko učinkovit sistem skrbništva prispeva k reševanju vprašanja otrok, ki izginejo ali ki bi lahko izginili.

Redni pregledi skrbništva

Odločitve o imenovanju skrbnikov temeljijo na oceni posameznih potreb vsakega otroka (glej tudi razdelek 4.1). Organ za skrbništvo mora redno pregledati vsako posamezno ureditev skrbništva, in sicer najmanj enkrat letno. Preglede ureditev skrbništva je treba dokumentirati. Pri vsaki taki oceni je treba upoštevati mnenje otroka.

4. Dodelitev skrbnika otroku

„Noben otrok ne sme biti nikoli brez podpore in zaščite zakonitega skrbnika ali druge priznane odgovorne odrasle osebe ali pristojnega javnega organa.“

Vir: Generalna skupščina ZN, Resolucija 64/142, Smernice za alternativno oskrbo otrok, 24. februar 2010, A/RES/64/142, odstavek 19

To poglavje vsebuje navodila za postopek imenovanja skrbnika posameznim otrokom. Poudarja, kako pomembno je pravočasno imenovanje. Poleg tega obravnava trajanje skrbništva ter tudi to, kakšno podporo je treba zagotoviti otrokom, ko dopolnijo 18. leto starosti.

4.1. Kdaj je treba imenovati skrbnika?

Takojšnje imenovanje skrbnika je ključni zaščitni ukrep za pravice otroka in njegovo splošno dobrobit, saj varuje otroke brez spremstva ter preprečuje trgovino z otroki in druge oblike zlorabe in izkoriščanja otrok.

Skrbnika je treba imenovati od trenutka, ko organi otroka identificirajo kot možno žrtev trgovine z ljudmi, ko je to potrebno za varovanje največje koristi otroka in njegove dobrobiti (direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU), **člen 14(2)**). Zato mora biti v notranjem pravu določeno, da je treba skrbnika dodeliti čim prej. V praksi je mogoče, da otroci brez spremstva zaradi svojega statusa že imajo skrbnika, in to še preden so bili identificirani kot žrtve trgovine z ljudmi.

Obetavna praksa

Zagotavljanje takojšnjega imenovanja skrbnikov

V okviru nizozemskega programa NIDOS mora do prvega stika med NIDOS in otrokom brez spremstva priti že tisti dan, ko otrok prispe v sprejemni center. Od tistega trenutka naprej NIDOS opravlja vlogo skrbnika in sodišče zaprosi, naj ga imenuje za skrbnika, dokler sodišče otroku ne določi posebnega skrbnika. Da bi pospešil takojšnje imenovanje skrbnika, je NIDOS z migracijskimi službami podpisal memorandum o soglasju za zagotovitev, da je NIDOS takoj obveščen, ko službe odkrijejo otroka brez spremstva.

Posebna skupina skrbnikov NIDOS deluje v sprejemnem centru Ter Apel in na amsterdamskem letališču Schiphol. Potem ko otroka zajame policija za tujce, se z njim pogovorijo skrbniki NIDOS, ki poskušajo ugotoviti, ali je otrok žrtev trgovine z ljudmi. Če je res žrtev, otroka odpeljejo v zaščitni sprejemni objekt za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi.

Viri: Nizozemska, Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg (Izvedbeni zakon o oskrbi mladine), člen 44; Kromhout, M. H. C. in Liefwaard, A. (2010), Tussen beheersing en begeleiding. Een evaluatie van de pilot „beschermde opvang risico-AMV's“ (Med nadzorom in podporo: Ocena poskusnega projekta „Zaščiteni sprejem ogroženih mladoletnih prosilcev za azil brez spremstva“), Haag, Znanstveni raziskovalni in dokumentacijski center (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, WODC)

Takojšnje imenovanje skrbnikov za domnevne žrtve trgovine z ljudmi ali za otroke brez spremstva, ki bi lahko postali žrtve izkoriščanja in zlorabe, je tudi v skladu s **Haaško konvencijo iz leta 1996** o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok. Velika večina držav članic EU je pogodbenic te konvencije. 5. člen Konvencije določa splošno pravilo, v skladu s katerim imajo organi države, v kateri ima otrok *običajno prebivališče*,

Praktični priročnik o delovanju Haaške konvencije iz leta 1996 nakazuje, da bi bilo za organe pri določanju, ali so neke okoliščine nujne, koristno, da bi preučili, ali bo otrok utrpel nepopravljivo škodo ali bo njegova zaščita ali interesi ogroženi, če se ne sprejme ukrep za njegovo zaščito.

Vir: Stalni urad Haaške konference o mednarodnem zasebnem pravu (maj 2011), Revised draft practical handbook on the operation of the Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children (Revidiran osnutek praktičnega priročnika o delovanju Konvencije z dne 19. oktobra 1996 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok), poglavje 6.2

pristojnost za imenovanje skrbnika. Za otroke begunce in otroke, pri katerih ni mogoče ugotoviti običajnega prebivališča, je odgovorna država, v kateri se otrok nahaja (**člen 6 in člen 13 Uredbe Bruselj II o spremembi Uredbe (ES) št. 2201/2003**). Tudi ko država nima pristojnosti, lahko sprejme nujni in začasni ukrep (**11. in 12. člen Haaške konvencije iz leta 1996**). **Člen 20 Uredbe Bruselj II (o spremembi Uredbe (ES) št. 2201/2003)** prav tako predvideva možnost, da države članice v nujnih primerih sprejmejo začasne ukrepe in ukrepe zavarovanja glede oseb ali premoženja, ki se nahajajo

v tej državi. Države članice EU lahko uporabijo te določbe za imenovanje skrbnika, čeprav običajno prebivališče še ni bilo ugotovljeno, ko organi sprejmejo ukrepe, ki bodo po vsej verjetnosti ogrozili zaščito otroka brez spremstva.

Pristojni organi morajo določiti časovni rok za imenovanje skrbnika, začenši s trenutkom, ko je bil otrok brez spremstva odkrit.

4.2. Kakšen je najboljši postopek za dodelitev skrbnika otroku?

Ključni postopkovni koraki za dodelitev skrbnika morajo biti enaki za vse otroke, čeprav se za evropske državljane in državljane tretjih držav uporabljajo različni sistemi skrbništva. Če se skrbniki dodelijo na regionalni ali lokalni ravni, morajo enaki zaščitni ukrepi veljati ne glede na lokacijo. To na primer pomeni, da se čas za dodelitev skrbnika med regijami ali kraji ne sme bistveno razlikovati.

Ker otroci pogosto izginejo iz oskrbe, se je treba posebno potruditi, da se prepreči izginotje, še preden je bil skrbnik imenovan in/ali se je prvič sestal z otrokom.

Pri postopku za dodelitev skrbnika je treba razlikovati med dvema položajema.

- Otrok je brez spremstva ali je ločen od staršev. V takih primerih se postopek za dodelitev skrbnika začne takoj.
- Med nosilci starševske odgovornosti in otrokom, ki je žrtev, obstaja navzkrižno interesov; posledično jim je preprečeno, da bi varovali največjo korist otroka in/

ali ga zastopali. V tem primeru je treba dodeliti začasnega skrbnika ali pravnega zastopnika, če organ meni, da je v skladu z notranjim pravom odgovoren za izvedbo ocene staršev in ocene tveganja, da se odloči o ločitvi otroka od staršev, če je ločitev v najboljšem interesu otroka.

Načeloma otrok, ki ima starša ali primarnega skrbnika, ne potrebuje skrbnika. Starši bodo poskrbeli za otrokovo dobrobit. Obstajajo pa lahko situacije, ko so bili starši udeleženi pri trgovini z otrokom, ko med njimi in otrokom obstaja navzkrižje interesov ali pa jim je bilo kako drugače preprečeno uveljavljanje načela največje koristi otroka (**direktiva o boju proti trgovini z ljudmi, člen 14(2)**). Ko imajo organi na podlagi prvotne ocene tveganja in posameznih okoliščin primera razlog za sum, da so starši ali drugi primarni skrbniki udeleženi pri trgovini z otrokom, morajo pozorno preveriti, ali so starši ali primarni skrbniki ustrezni za zastopanje interesa otroka.

Ločitev od staršev je lahko huda kršitev otrokovih pravic in ima lahko dolgotrajne psihološke in socialne posledice. V skladu z **9. členom KOP** otroci ne smejo biti ločeni od staršev proti njihovi volji, razen če je to nujno za največjo korist otroka, na primer v primerih zlorabe in zanemarjanja s strani staršev. **8. člen Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin**, kot ga razlaga sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice, določa enako kot KOP. Tako ločitev lahko izvedejo le pristojni pravosodni organi v skladu z veljavnimi zakoni in postopki. Poleg tega mora biti predmet sodne presoje. Veljati morajo postopkovna in vsebinska jamstva, določena v notranjem pravu, ne glede na državljanstvo otroka.

Če so otroci žrtve trgovine z ljudmi, so lahko odrasli, ki otroka spremljajo in za katere se zdi, da so njegovi starši ali skrbniki, v resnici del mrež trgovine z ljudmi, ki izkoriščajo otroke. Ko obstaja dvom o istovetnosti spremljajočih odraslih in ko osebe nimajo ustreznih dokumentov, morajo odgovorni organi temeljito preveriti njihov odnos z otrokom. Organi morajo razviti standardizirane postopke za preverjanje starševstva in družinskih odnosov. Take ocene morajo izvesti usposobljeni strokovnjaki.

Pri ugotavljanju potrebe po imenovanju skrbnika je treba uporabiti naslednje ključne zaščitne ukrepe, po vzpostavljenem postopku prijave in napotitve ter po identifikaciji otroka, ki potrebuje zaščito. Oceno posameznih potreb v zvezi z razmerami otrokove družine je treba izvesti čim prej, ob upoštevanju naslednjih premislekov (glej tudi [poglavje 5](#)).

- Zmožnost staršev, da skrbijo za otroka in zastopajo njegove najboljše interese, je treba oceniti, če pristojni organ utemeljeno meni, da so starši udeleženi pri izkoriščanju ali trgovini z otrokom ter ko je dobrobit otroka ogrožena.
- Oceno morajo izvesti primerni usposobljeni strokovnjaki v imenu pristojnega organa.

- Oceno mora izvesti multidisciplinarna strokovna skupina in ne en sam strokovnjak.
- Otroka je treba obvestiti o postopkih in se z njim posvetovati, in sicer glede na njegovo starost, zrelost in razvojne zmožnosti.
- Vse faze postopka je treba dokumentirati.
- Postopki morajo biti skladni z veljavnimi zakoni. Po potrebi je treba starše obvestiti o postopku in o njihovi pravici do pravnega zastopanja.

Čas imenovanja

Ko je ugotovljeno, da je treba imenovati skrbnika, se skrbnik otroku dodeli čim prej, v okviru najdaljšega časovnega roka, ki ga je treba zakonsko določiti (preglednica 3). Odločitev o imenovanju mora biti predmet sodne presoje.

Preglednica 3: Mednarodni in evropski pravni viri o časovnem roku, v katerem je treba imenovati skrbnika

Instrument	Informacije	Terminologija	Do imenovanja mora priti čim prej po identifikaciji otroka
Instrumenti Združenih narodov in Sveta Evrope			
Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6		skrbnik/pravni zastopnik	odstavek 33 „kar najhitreje“, „tako“ (odstavek 21, odstavek 24)
Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok A/HRC/11/L.13		zakoniti skrbnik/priznana odgovorna odrasla oseba	odstavek 18
Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi iz leta 2005		zakoniti skrbnik	10.(4) člen
Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU)		skrbnik in/ali zastopnik	člen 14
Instrumenti Evropske unije			
Direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU)		zastopnik	člen 24(1)
Direktiva o azilnih postopkih (2013/32/EU)		zastopnik	člen 25(1)(a)
Direktiva o zahtevanih pogojih (2011/95/EU)		zakoniti skrbnik/zastopnik	člen 31(1) (čim prej po priznanju mednarodne zaščite)
Dublinska uredba (EU) št. 604/2013		zastopnik	člen 6(2)
Direktiva o žrtvah (2012/29/EU)		skrbnik posebni/pravni zastopnik	–
Direktiva o boju proti spolnemu izkoriščanju otrok (2011/93/EU)		posebni/pravni zastopnik	–

Obetavna praksa

Vzpostavitev telefonskih števil za zaščito otrok

Organ Češke republike za socialno in pravno zaščito otrok, ki je češki organ za skrbništvo, je vzpostavil telefonsko številko za pomoč, prek katere je dosegljiv tudi zunaj delovnega časa.

V primerih otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi, morajo policijski organi poskrbeti, da je med zaslišanjem otroka prisoten skrbnik ali zaposleni pri organu. V takih primerih so zaposleni pri organu samodejno tudi skrbniki, dokler skrbnika uradno ne dodeli sodišče.

Vir: Češka republika, Ministerstvo vnitra České republiky (2011), Obchodování s dětmi – doporučení pro postup orgánů veřejné správy, Praga, Odbor bezpečnostní politiky, na voljo na naslovu: www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-obchodovani-s-detmi.aspx

Med postopkom dodelitve skrbnika je treba otrokom dati možnost, da so slišani, njihova mnenja pa je treba ustrezno upoštevati.

Ko iz praktičnih razlogov otroku ni mogoče hitro dodeliti stalnega skrbnika, je treba zagotoviti, da se imenuje oseba, ki začasno opravlja naloge skrbnika.

To se lahko zgodi na primer, ko je starost otroka brez osebnih dokumentov – s tem pa potreba po skrbniku – neznana, organi pa izvajajo oceno starosti. [Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi](#) (2011/36/EU) izrecno določa, da kadar starost osebe, ki je žrtev trgovine z ljudmi, ni gotova in se zanjo domneva, da je mlajša od 18 let, se navedena oseba šteje za otroka in ima takojšen dostop do pomoči, podpore in zaščite (uvodna izjava 22). V takih primerih je treba imenovati skrbnika ali začasnega skrbnika (glej tudi [razdelek 10.1](#) o oceni starosti).

Načeloma ni dovoljeno sprejeti nobene odločitve o otroku, dokler skrbnik ni imenovan, razen takojšnjih ukrepov, potrebnih za zagotovitev otrokove varnosti in za zadovoljevanje njegovih osnovnih potreb. Zlasti je treba uvesti zaščitne ukrepe za preprečitev otrokovega izginotja za čas, ko poteka postopek imenovanja skrbnika, in za čas med imenovanjem skrbnika in prvim osebnim srečanjem med skrbnikom in otrokom.

Organi morajo skrbniku dati dovolj časa, da se sestane z otrokom in ga pripravi, preden se sprožijo postopki in se sprejmejo odločitve. Časovne okvire je treba določiti v uradnih smernicah.

Za sprejetje takih začasnih ukrepov je odgovoren organ, ki je identificiral otroka ali ki mu to nalogo nalaga notranje pravo.

Prenos odgovornosti za otroka z organa, ki je identificiral otroka kot žrtev – kot je na primer organ pregona – na službo skrbništva je treba dokumentirati.

Obveščanje otroka

Organ za skrbništvo mora otroka o skrbniku obvestiti v jeziku in na način, ki ju otrok razume, in sicer glede na njegovo starost, zrelost in razvojne zmožnosti.

Pri obveščanju otroka je treba upoštevati tudi vprašanja spola in kulturne vidike. Treba je obravnavati posebne okoliščine in potrebe invalidnih otrok, vključno tistih z motnjami v duševnem razvoju in duševno prizadetostjo.

Informacije, ki se sporočijo otroku, vključujejo informacije o tem, kaj se bo z njim zgodilo po dodelitvi skrbnika, o vlogi in nalogi skrbnika ter o pravicah in dolžnostih otroka.

Da bi olajšali podajanje informacij, morajo organi za skrbništvo pripraviti otroku prijazno gradivo, ki ga lahko uporabljajo tudi drugi organi in subjekti.

Organ za skrbništvo mora biti po imenovanju skrbnika odgovoren za to, da se otroku zagotovijo vse pomembne informacije o ureditvah skrbništva, zlasti pa mora otroka obvestiti o tem, kdaj, kje, kako in pri kom lahko vloži pritožbe proti skrbniku v zvezi z zlorabo, kršitvijo dolžnega ravnanja ali kršitvijo otrokovih pravic. Take informacije je treba podati ustno in/ali pisno na otroku prijazen način ter v jeziku, ki ga otrok razume (glej tudi [razdelek 3.2](#)).

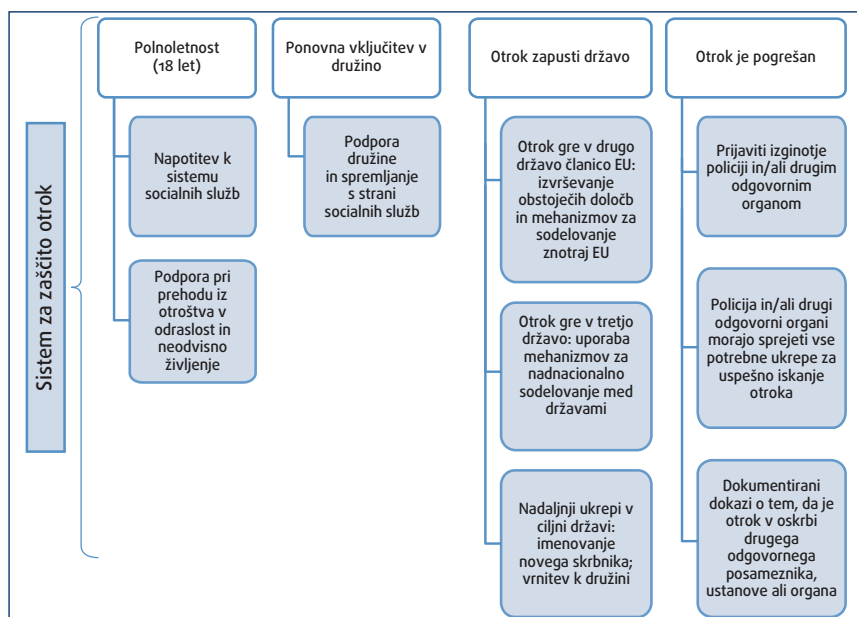
4.3. Kdaj se skrbništvo konča?

Ureditev skrbništva mora trajati, dokler ni opredeljena in izvedena trajna rešitev, ki je v najboljšem interesu otroka, ali dokler otrok ni polnoleten (glej sliko 7). V postopku iskanja trajne rešitve je treba načeloma preveriti možnost ponovne združitve otroka s starši in njegovo vključitve v družino, če je to v najboljšem interesu otroka.

Če se otrok želi preseliti v drugo državo članico EU, vendar se ne pridruži svoji družini, je treba skrbništvo načeloma izvajati tudi v državi članici, v katero se otrok preseli.

To je mogoče olajšati tako, da se vzpostavijo mehanizmi sodelovanja s službami skrbništva v drugi državi članici. O tem elementu je treba razmisliti v nacionalnih ali nadnacionalnih mehanizmih za napotitev, predvidenih v *Strategiji EU za odpravo trgovine z ljudmi*. Skrbnik mora usklajevati vse ukrepe, povezane s ponovno združitvijo družine, vključno z oceno družine, tudi v primerih, ko otrokova družina prebiva v drugi državi.

Slika 7: Kdaj se skrbništvo konča?

Vir: FRA, 2014

Če otrok izgine, mora skrbnik o tem takoj obvestiti odgovorne organe in ostati v stikih s službami za pogrešane otroke, tudi z uporabo telefonske številke 116 000 za pogrešane otroke, kadar je to primerno (glej tudi [razdelek 6.1](#)). Če izgine otrok, ki je pod skrbništvom, je skrbnik zanj odgovoren, dokler ni dokumentiranega dokaza, da je otrok v oskrbi drugega odgovornega posameznika, ustanove ali organa. Skrbništvo bi se moralo vedno zaključiti s sodno odločbo.

Skrbniki morajo biti upravičeni do nadomestila za čas, ki ga porabijo za prijavo izginotja otroka policiji in/ali drugim zadevnim organom, kakor določa notranje pravo, ter za čas preverjanja, ali se organi trudijo po najboljših močeh, da bi našli otroka. Taka upravičenost do nadomestila mora veljati, dokler otroka ne najdejo ali skrbništvo uradno ne preneha.

Postopki pregleda, standardi in zaščitni ukrepi, ki zagotavljajo največjo korist otroka, morajo biti enaki tistim, ki se v sistemih za zaščito otrok uporabljajo za vse otroke v alternativni oskrbi.

Potreba po zagotavljanju bolj preglednega in ozaveščenega prehoda v odraslost je poudarjena v raziskavi o praksi evropskih držav na področju izzivov, s katerimi se otroci brez spremstva, ločeni otroci, ki zaprosijo za azil, in otroci begunci soočijo, ko dopolnijo 18 let.

Vir: UNHCR in Svet Evrope (2014), Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to Celebrate? (Otroci brez spremstva, ločeni otroci, ki zaprosijo za azil, in otroci begunci, ki dopolnijo 18 let: Kaj bi praznovali?), na voljo na naslovu: www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML

Zlasti pri otrocih brez spremstva, za katere velja migracijsko pravo, se lahko določbe o oskrbi, zakonske pravice, pravne možnosti in perspektive precej spremenijo, ko dopolnijo 18 let. Zelo je pomembno, da so otroci dobro pripravljani na prehod iz otroštva v odraslost ter da prejmejo vso potrebno podporo (glej tudi sliko 13).

Čeprav se skrbništvo ob otrokovi polnoletnosti zaključi, morajo države članice EU glede na ranljivost teh mladih razmisliti o podaljšanju podpore in pomoči tudi po dopolnjenem 18. letu starosti, da bi otroku olajšali prehod v odraslost.

Če ima država članica ureditve skrbništva in oskrbe vzpostavljene za svoje državljane, starejše od 18 let, jih mora zagotoviti tudi otrokom iz drugih držav, zlasti žrtvam trgovine z ljudmi. Pri otrocih, ki so žrtve, je zaupanje ključni element v postopku rehabilitacije in pri iskanju trajne rešitve. V nekaterih primerih je lahko potrebna daljša udeležba skrbnika.

Parlamentarna skupščina Sveta Evrope (PSSE) ob upoštevanju posebnih okoliščin mladih migrantov brez spremstva, ki dosežejo polnoletnost, in ob upoštevanju največje koristi otroka državam članicam predlaga oblikovanje prehodne kategorije za obdobje med 18. in 25. letom starosti. V tem obdobju morajo mladi migranti še naprej prejemati podporo za neodvisno življenje, z zagotovljenim dostopom do socialne pomoči in bivališča, izobraževanja in zdravstvenih storitev ter do informacij o zadevnem upravnem postopku.

Vir: Svet Evrope, Parlamentarna skupščina, Odbor za migracije, begunce in razseljene osebe (Poročilo | Dok. 13505 | 23. april 2014), Migrant children: What rights at 18? (Otroci migranti: katere pravice imajo pri 18. letih?), na voljo na naslovih: <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>

V skladu z direktivo o žrtvah (2012/29/EU) morajo imeti žrtve trgovine z ljudmi po dopolnjenem 18. letu starosti, če še naprej bivajo v državi članici gostiteljici, dostop do ustreznih storitev za podporo žrtvam. To pomeni, da mora posameznik imeti dostop do rehabilitacijskih storitev, po potrebi do psihološke in zdravstvene pomoči, pravnega zastopanja in brezplačne pravne pomoči v sodnih postopkih za ves čas trajanja. Take storitve je treba zagotoviti

v enakih okoliščinah in na enaki ravni kot za žrtve kaznivih dejanj, ki so državljani zadevne države članice.

Če so bili otroci ločeni od staršev zaradi zlorabe ali zanemarjanja, je treba zmoglost in pripravljenost staršev, da zastopajo največjo korist otroka, redno ocenjevati. Ko se pojavijo novi dokazi o tem, da bi bila vrnitev otroka družini v njegovem najboljšem

interesu, morajo skrbnik in pristojni organi za zaščito otrok vrnitev podpreti in jo spremljati. Postopki pregleda, standardi in zaščitni ukrepi, ki zagotavljajo največjo korist otroka, morajo biti enaki tistim, ki se v sistemih za zaščito otrok uporabljajo za vse otroke v alternativni oskrbi.

4.4. Kdaj je treba zamenjati skrbnika?

Za zagotovitev stalnosti in krepitev zaupanja, vzpostavljenega med otrokom in skrbnikom, se skrbnika po tem, ko je bil dodeljen otroku, običajno ne zamenja, razen če je to nujno zaradi okoliščin primera.

[Direktiva o pogojih za sprejem](#) (2013/33/EU) v členu 24(1) določa naslednje: „Da se zagotovi dobro počutje in družbeni razvoj mladoletnika [...], se oseba, ki deluje kot zastopnik, zamenja le, kadar je nujno.“ Nadalje določa, da „ustrezni organi opravljajo redno ocenjevanje, vključno glede razpoložljivosti potrebnih sredstev za zastopanje mladoletnika brez spremstva“.

Začasne skrbnike, ki so imenovani v okviru predhodnih ukrepov za zaščito otrok, je treba, ko je to mogoče, imenovati za „trajne“.

Da se otroku zagotovi potrebna stabilnost v življenju in razvoju, se ga ne sme po nepotrebem ali rutinsko preseliti v drug del države, razen če je selitev nujna za največjo korist otroka.

Če se je otrok pritožil zaradi kršitve dolžnega ravnanja skrbnika, je treba razmisliti o zamenjavi skrbnika. Zamenjavo skrbnika je treba izrecno zakonsko urediti. Do nje mora priti takoj, če je skrbnik predmet preiskave zaradi hudih kršitev otrokovih pravic, npr. zlorabe ali neprimerne vedenja.

Poleg tega mora organ za skrbništvo redno, najmanj enkrat letno, preveriti vsak posamezen primer. Pri vsaki taki oceni je treba upoštevati mnenja otroka. Organ za skrbništvo mora pripraviti smernice in merila za take redne ocene. Preglede ureditev skrbništva je treba dokumentirati. Ko je to pomembno, je treba oceniti tudi stanje družine z namenom ponovne združitve otroka s starši (glej [razdelek 4.2](#)).

Drugi del – Naloge skrbnika

Kot je opisano v [razdelku 1 Uvoda](#), je skrbnik odgovoren za varovanje največje koristi otroka, za zagotavljanje splošne dobrobiti otroka ter za izvajanje pravnega zastopanja otroka za dopolnitev njegove omejene pravne sposobnosti. V spodnjih petih poglavjih so te ključne naloge podrobneje opisane. Zajemajo tudi horizontalne naloge, kot sta, da se od organov zahteva odgovornost za odločitve, ki vplivajo na otroka, in da se posreduje, ko je dobrobit otroka ogrožena (slika 8).

Večina držav članic v svojih zakonodajah nalog skrbnika ne opredeljuje natančno.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

Pravice in dolžnosti skrbnika je treba opredeliti v notranjem pravu ali dokumentih o politiki in jih po potrebi dodatno pojasniti v uradnih smernicah. Preglednica 4 navaja mednarodne in evropske pravne vire, ki opisujejo naloge skrbnikov ali pravnih zastopnikov.

Preglednica 4: Naloge skrbnika, kot so navedene v evropskih in mednarodnih pravnih virih

Instrumenti Združenih narodov in Sveta Evrope ter direktive Evropske unije	Terminologija	Funkcije in naloge imenovane osebe						
		Varovanje največje koristi otroka	Zagotoviti dobrobit otroka in primerno oskrbo	Izvajati zastopanje	Spremljati otroka v postopkih (biti prisoten na pogovorih; obveščanje in priprava otroka)	Pomoč pri iskanju in izvajanju trajne rešitve	Delovati kot vez – vloga koordinatorja	Družinske vezi in iskanje družin
Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 CRC/GC/2005/6	skrbnik/ pravni zastopnik	odstavek 33	odstavek 33	odstavek 33	odstavek 33 odstavek 72	odstavek 90	odstavek 33	-
Smernice ZN za alternativno oskrbo otrok A/HRC/11/L.13	zakoniti skrbnik/ priznana odgovorna odrasla oseba	odstavek 101 odstavek 103	odstavek 104(a)	odstavek 104(b)	-	odstavek 104(c)	odstavek 104(d)	odstavek 104(e) odstavek 104(g)
Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi iz leta 2005	zakoniti skrbnik	člen 10 (4)(a)	-	-	-	-	-	člen 10(4)(c)
Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU)	skrbnik/ zastopnik	člen 13 preambula, uvodna izjava 23	-	člen 14(2)	-	-	-	-
Direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU)	zastopnik	člen 2(j) člen 24(1)	člen 23 člen 24(1)	člen 2(j)	člen 24 (1) (prisotnost na razgovorih)	-	-	-
Direktiva o azilnih postopkih (2013/32/EU)	zastopnik	člen 2(n) člen 25(1)(a)		člen 2(n) člen 7(3)	člen 25 (1)(b)	-	-	-

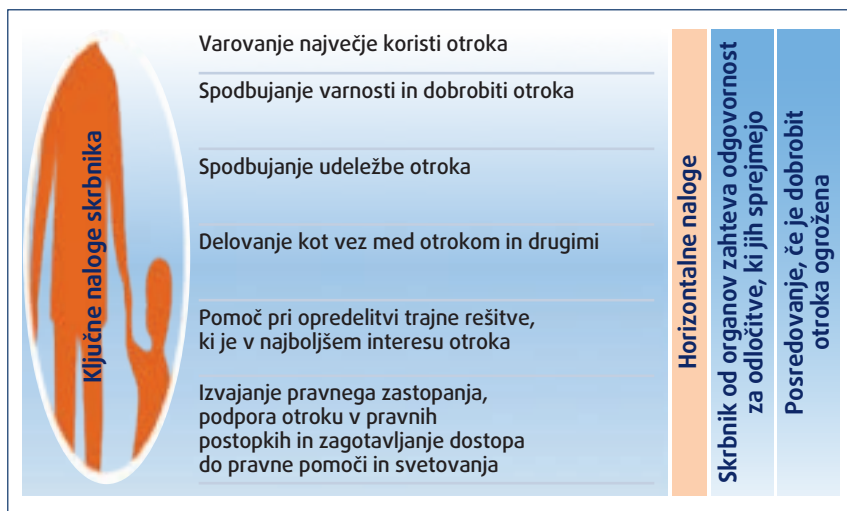
Instrumenti Združenih narodov in Sveta Evrope ter direktive Evropske unije	Terminologija	Funkcije in naloge imenovane osebe						
		Varovanje največje koristi otroka	Zagotoviti dobrobit otroka in primerno oskrbo	Izvajati zastopanje	Spremljati otroka v postopkih (biti prisoten na pogovorih; obveščanje in priprava otroka)	Pomoč pri iskanju in izvajanju trajne rešitve	Delovati kot vez – vloga koordinatorja	Družinske vezi in iskanje družin
Direktiva o zahtevanih pogojih (2011/95/EU)	zakoniti skrbnik/zastopnik	člen 31(4) preambula, uvodna izjava 18	člen 31(1)	člen 31(1)	-	-	-	-
Dubljinska uredba (EU) št. 604/2013	zastopnik	člen 6(2)	-	člen 6(2)	-	-	-	-
Direktiva o žrtvah (2012/29/EU)	skrbnik posebni/pravni zastopnik	-	-	člen 24(b)	člen 20(c)	-	-	-
Direktiva o boju proti spolnemu izkoriščanju otrok (2011/93/EU)	posebni/pravni zastopnik	-	-	člen 20(1)	člen 20 (3)(f)	-	-	-

Štiri ključna načela KOP (glej [sliko 3](#)) morajo skrbnika voditi pri vseh vidikih njegovega dela v času dodelitve. V primeru odsotnosti staršev, če jim je preprečeno izvajanje starševske odgovornosti, je skrbnik odgovoren za varovanje in spodbujanje dobrobiti otroka. Vsakič, ko se sprejme odločitev, ki vpliva na otroka, mora skrbnik spodbujati možnost, ki je v **najboljšem interesu otroka**. Skrbnik mora zagotoviti, da so otrokova mnenja slišana in ustrezno upoštevana. Skrbnik mora obveščati otroka in se z njim posvetovati o vseh vidikih dela skrbnika, ob upoštevanju otrokove zrelosti in razvojnih zmožnosti.

„Pogostost in kakovost stika med skrbniki in otroki sta različni. Veliko otrok je bilo zadovoljnih in so želeli bolj osebni odnos s skrbnikom – to so odrasli sodelujoči prav tako označili kot pomembno za dobrobit otroka.“

Vir: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Ločeni otroci, ki prosijo za azil v državah članicah EU), primerjalno poročilo, str. 9, na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPA-comparative-report_EN.pdf

Slika 8: Ključne naloge skrbnika

Vir: FRA, 2014

Ustvarjanje in ohranjanje zaupnega odnosa z otrokom

Zaupni odnos med skrbnikom in otrokom je bistven predpogoj za učinkovito skrbništvo. Brez zaupanja skrbnik ne bo mogel ugotoviti otrokovih želja in občutkov, zaradi česar bo težko spodbujal največjo korist otroka.

Skrbnik mora z otrokom komunicirati na otroku prijazen način, izkazovati kulturno občutljivost in uporabiti pristop glede na otrokov spol. Čeprav na zaupanje vpliva veliko dejavnikov, so zlasti pomembni naslednji štirje:

- upoštevanje mnenj otroka,
- spoštljivo in dostojanstveno obravnavanje otroka,
- biti otroku na voljo in dosegljiv zanj,
- spoštovanje zaupnosti.

Pogosti stiki in dostopnost skrbnika so nujni elementi za krepitev zaupnega odnosa z otrokom.

Ključni standardi za skrbnike ločenih otrok v Evropi podajajo smernice o vlogi in odgovornostih skrbnika (standardi od 1 do 6), o odnosu z otrokom (standardi od 7 do 9) ter o strokovnem znanju in kompetencah skrbnika (standard 10). Standardi so bili oblikovani v posvetovanju z ločenimi otroki, skrbniki in drugimi strokovnjaki, kot so rejniki, odvetniki in socialni delavci. Ključni standard št. 8 navaja kazalnike za pozitiven odnos na podlagi vzajemnega zaupanja, odkritosti in zaupnosti. V skladu s tem standardom skrbnik:

- (A) osebno pozna otroka;
- (B) vse informacije o otroku in informacije, ki mu jih otrok zaupa, varuje kot zaupne, razen če jih mora razkriti, da bi otrok ali kateri drug otrok ostal varen, ter obvešča otroka, ko je to mogoče, o kršitvi zaupnosti;
- (C) ne obsoja otrokovih razlogov za izgnanstvo ali ne dovoli, da bi ti razlogi vplivali na njegov odnos z otrokom;
- (D) je vedno iskren z otrokom in drži svoje obljube;
- (E) podaja jasne informacije o svoji vlogi in omejitvah tako, da ga otrok razume in si informacije zapomni;
- (F) otroku izkazuje, da dela iz srca, da mu je res mar za otroka in da se počuti odgovornega zanj;
- (G) da otroku jasno vedeti, da lahko otrok, ki izgine, vedno stopi v stik s skrbnikom;
- (H) je pozoren na verbalno, neverbalno in čustveno komunikacijo;
- (I) se vživi v čustva otroka ter mu zagotovi moralno in čustveno podporo.

Vir: Defence for Children – ECPAT Nizozemska (2011), Core standards for guardians of separated children in Europe (Ključni standardi za skrbnike ločenih otrok v Evropi), Leiden, Defence for Children – ECPAT Nizozemska, na voljo na naslovu: www.corestandardsforguardians.eu/

Skrbniki, ki delajo z otroki, ki so žrtve trgovine z ljudmi, se morajo zavedati učinka, ki ga ima ta izkušnja na vedenje otrok, ter tudi posledic travme. Posamezniki, ki so utrpeli travmo, imajo pogosto težave s spominom in se ne morejo spomniti podrobnosti dogodkov ali pa se sčasoma spomnijo drugačnih informacij. To ne pomeni, da otrok laže ali da skrbniku ne zaupa. Skrbnik mora o teh vidikih podučiti druge strokovnjake, ki delajo z otrokom.

Čustvena nega otroka je osnovna potreba, ki je skrbnik ne sme zanemariti. Imenovane skrbnike je treba podpreti pri izvajanju vlog, vključno pri zagotavljanju te čustvene nege. Zlasti je treba zagotoviti, da sta njihova delovna obremenitev in število dodeljenih primerov takšna, da jim omogočata dovolj časa za otroka in za krepitev osebnega odnosa z njim (glej tudi [razdelek 3.6](#)).

Zaupnost

Skrbnik bo izvedel za podrobnosti o otrokovem zasebnem življenju, ki pa jih mora obravnavati kot zaupne. Komunikacija z otrokom mora potekati v zaupnem okolju, skrbniki pa morajo v celoti spoštovati dostojanstvo otroka in njegove pravice do zasebnosti.

Zaupnost je pomemben element v odnosu med otrokom in skrbnikom. Pravica otroka do zasebnosti mora biti zakonsko zaščitena. Kodeks ravnanja za skrbnike mora zajemati učinke načela zaupnosti (glej tudi [razdelek 3.2](#)). Skrbnik mora biti zmožen oceniti, kdaj in pod katerimi pogoji bi bilo razkritje določenih informacij drugim zadevnim akterjem in agencijam v najboljšem interesu otroka.

Zaupnost je tudi nujna za otrokovo varnost, zlasti za žrtve trgovine z otroki ali otroke brez spremstva, ki prosijo za mednarodno zaščito. Informacij o otroku, ki je žrtev, ni dovoljeno razkrivati, če bi razkritje lahko ogrozilo otroka ali njegove družinske člane (glej tudi [razdelek 6.3](#)). Preden skrbnik razkrije občutljive informacije, mora od otroka pridobiti soglasje, in sicer na način, primeren otrokovi starosti, ter ob upoštevanju zrelosti otroka in njegovih razvojnih zmožnosti.

5. Varovanje največje koristi otroka

Delo in ukrepi skrbnika morajo temeljiti na varovanju največje koristi otroka.

Največja korist otroka je dinamičen koncept, katerega namen je zagotoviti celostni razvoj otroka s spodbujanjem popolnega in učinkovitega uživanja vseh v KOP priznanih pravic. Skrbnik mora pri sprejemanju odločitve v zvezi z otrokom vsakodnevno oceniti največjo korist otroka. Lahko gre na primer za odločitve o bivališču, varnosti, izobraževanju, zdravstveni oskrbi, priložnostih in pravnem zastopanju otroka.

Skrbnik od javnih organov zahteva, da so odgovorni za odločitve, ki vplivajo na otroka, ter zagotavlja, da je spoštovanje načela največje koristi otroka glavno vodilo v postopkih sprejemanja odločitev, kot to določa **3. člen KOP**. Skrbnik mora od javnih organov zahtevati odgovornost. Skrbnik mora posredovati, če je dobrobit otroka ogrožena, in v okviru svojih pristojnosti izpodbijati vse odločitve, za katere meni, da so v nasprotju z največjo koristjo otroka in/ali je ne spodbujajo.

Ocena in določitev največje koristi otroka

Največja korist otroka se oceni na otroku prilagojen način, ob upoštevanju starosti in zrelosti otroka ter njegovih mnenj, potreb in skrbi. Odbor za otrokove pravice v svoji splošni pripombi št. 14 iz leta 2013 navaja elemente, ki jih je treba upoštevati pri oceni največje koristi otroka:

- otrokova mnenja,
- identiteta otroka,

- ohranjanje družinskega okolja in gojenje odnosov z družino,
- oskrba, zaščita in varnost otroka,
- obstoj ranljivosti,
- otrokova pravica do zdravja,
- otrokova pravica do izobraževanja.

Odbor podaja tudi smernice, kako uravnovesiti te elemente. Ohranjanje družinskega okolja je lahko na primer v nasprotju s potrebo po zaščiti otroka pred nasiljem ali zlorabo s strani staršev. V takih primerih je treba elemente pretehtati in poiskati rešitev, ki je v najboljšem interesu otroka.

Odbor za otrokove pravice v svoji **splošni pripombi št. 14 (2013) o pravici otroka, da se v prvi vrsti upošteva največja korist otroka** (prvi odstavek 3. člena), podaja okvir za oceno in določitev največje koristi otroka. Odbor navaja, da „presoja odrasle osebe o največji koristi otroka ne sme imeti prednosti pred obveznostjo spoštovanja otrokovih pravic v skladu s Konvencijo.“

Vir: Odbor ZN za otrokove pravice (2013), splošna pripomba št. 14, 29. maj 2013, CRC/C/GC/14

Poleg rednih ocen največje koristi otroka lahko notranje pravo določa formalno določitev največje koristi za odločitve, ki vplivajo na otrokovo življenje, kot je opredelitev trajne rešitve. Tako določitev mora oblikovati multidisciplinarna skupina ob upoštevanju strogih postopkovnih jamstev. Pravo EU prav tako določa smernice za države članice za oceno največje koristi otroka. Člen 23(2) **direktive o pogojih za sprejem** (2013/33/EU) določa, da „pri ocenjevanju največje koristi otroka države članice ustrezno upoštevajo zlasti naslednje dejavnike:

- (a) možnosti ponovne združitve družine;
- (b) dobro počutje in družbeni razvoj mladoletnika, zlasti ob upoštevanju okolja, iz katerega mladoletnik izhaja;
- (c) vprašanja glede varnosti in zaščite, zlasti kadar obstaja tveganje, da je mladoletnik žrtev trgovine z ljudmi;
- (d) mnenja mladoletnika v skladu z njegovo starostjo in zrelostjo.“

Skrbnik mora sodelovati pri takih formalnih določitvah največje koristi, da se prepriča, da je največja korist otroka glavno vodilo v vseh postopkih sprejemanja odločitev ter da je upoštevana pravica otroka, da je slišan, kot to določa 12. člen KOP.

6. Spodbujanje varnosti in dobrobiti otroka

Za zagotavljanje dobrobiti otroka mora skrbnik zagotoviti, da so otrokove pravne, socialne, zdravstvene, psihološke, materialne in izobraževalne potrebe izpolnjene (slika 9). Otroci brez starševske oskrbe in zlasti otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi,

so pogosto izkusili nasilje in utrpeli travmo. Izpostavljenost nasilju poveča tveganje nadaljnje viktimizacije in kopičenja izkušenj z nasiljem. Zagotavljanju varnosti in zaščite otrok, ki so žrtve, je treba dati prednost, da se prepreči nadaljnja viktimizacija in zmanjša tveganje ponovne trgovine z otroki.

Slika 9: Spodbujanje varnosti in dobrobiti otroka

Vir: FRA, 2014

6.1. Ocena tveganja

Pristojni organi za zaščito otrok morajo oceniti tveganje zlorabe, nasilja in izkoriščanja pri vsakem otroku v skrbništvu ter sprejeti primerne zaščitne ukrepe. Take ocene tveganja je treba izvesti tudi pri otrocih brez spremstva, ko pristojni organi odločajo o trajni rešitvi za otroka. Tako se zagotovi, da je predlagana rešitev v najboljšem interesu otroka ter da rešitev ne prinaša tveganja izkoriščanja, zlorabe ali kršitve otrokovih pravic. Poleg tega je treba oceno tveganja vedno izvesti pri otrocih, ki so žrtve trgovine z ljudmi, da se zagotovita ustrezna zaščita in varnost otroka, tako da ti otroci niso več žrtve trgovine ali ponovnega izkoriščanja in zlorabe.

V skladu s členom 12 direktive o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) imajo žrtve trgovine z ljudmi, tudi otroci, pravico do ustrezne zaščite na podlagi posamične ocene tveganja.

Taka ocena mora biti pravočasna, njen namen pa je opredeliti tiste ukrepe, ki so potrebni za zaščito otroka pred povračilnimi ukrepi, ustrahovanjem in nevarnostjo, da bodo ponovno žrtve trgovine z ljudmi. Oceno tveganja je treba redno posodabljati, dokler ni določena trajna rešitev za otroka. Oceno tveganja mora izvesti multidisciplinarna skupina strokovnjakov, ki vključuje predstavnike organov za zaščito otrok ter izvajalce zdravstvenih in socialnih storitev.

Slika 10: Ocena tveganja in vloga skrbnika

Vir: FRA

Skrbnik mora zagotoviti, da pristojni organi izvedejo posamezne ocene tveganja za vsakega otroka, ki je žrtev trgovine z ljudmi. S skrbnikom se je treba vedno posvetovati o posebnih zaščitnih ukrepih, ki se sprejmejo, skrbnik pa mora imeti možnost, da poda svoje predloge in priporočila. Čeprav skrbnik ni neposredno odgovoren za sprejete zaščitne ukrepe, pa ima vendarle zelo pomembno vlogo (slika 10).

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z varnostjo otroka

- ✓ Obveščanje otroka o obstoječih zaščitnih ukrepih, ki jih je mogoče sprejeti.
- ✓ Zahteva po oceni tveganja za otroka.
- ✓ Dejavno sodelovanje v postopku ocene tveganja s predstavniki drugih zadevnih organov, uslužbenci organov pregona in pravnim zastopnikom otroka.
- ✓ Redno ocenjevanje tveganja, da bi otrok izginil iz oskrbe.
- ✓ Zagotovitev, da so mnenja otroka slišana in ustrezno upoštevana, in sicer odvisno od starosti in zrelosti otroka.
- ✓ Obveščanje zadevnih organov, ko se pojavijo nove informacije v zvezi z varnostjo otroka, zaradi katerih bi morda bilo treba spremeniti uvedene zaščitne ukrepe.
- ✓ Zahteva po reviziji ocene tveganja in evidentiranju, če se pojavijo nove informacije, zaradi katerih bi morda bili potrebni drugačni ali dodatni ukrepi.
- ✓ Zagotovitev, da so zadevni organi takoj obveščeni o izginotju otroka ter da poteka prizadevno iskanje otroka.
- ✓ Ko so žrtve državljani tretjih držav, je treba vse vpletene organe redno opominjati, da informacij o statusu otroka kot žrtve trgovine z ljudmi ne smejo posredovati organom države izvora, dokler ocena tveganja ni končana.

Dostop do storitev za podporo žrtvam

Skrbnik si mora prizadevati, da imajo žrtve trgovine z ljudmi dostop do zaupnih storitev za podporo žrtvam, kot določata **člena 8 in 9** direktive o žrtvah (2012/29/EU).

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi s storitvami za podporo žrtvam

- ✓ Olajšati dostop do ustreznih in varnih nastanitev za otroke, ki so žrtve in ki potrebujejo varno zavetje zaradi neposredne grožnje sekundarne in ponovne viktimizacije, ustrahovanja in maščevanja.
- ✓ Zagotoviti informacije o mrežah podpore, ki so otroku na voljo; informacije je treba podati na otroku prijazen način in v jeziku, ki ga otrok razume, v ustni in pisni obliki.
- ✓ Olajšati dostop do storitev telefonske številke za pomoč.
- ✓ Olajšati dostop do usmerjene in celovite podpore žrtvam s posebnimi potrebami, tudi žrtvam spolnega nasilja, invalidnim žrtvam in žrtvam nasilja na podlagi spola, vključno s pomočjo po travmatični izkušnji in svetovanjem.

„Družinski člani imajo dostop do storitev za podporo žrtvam v skladu s svojimi potrebami in obsegom škode, povzročene žrtvi s kaznivim dejanjem“ (**člen 8 direktive o žrtvah** (2012/29/EU)). Države članice EU morajo zagotoviti, da so storitve za podporo žrtvam pod določenimi pogoji na voljo tudi družinskim članom žrtve, če so v državi (sprejemnici).

Družino je treba oceniti, da se zagotovi, da niso sostorilci ali kako drugače vpleteni v trgovino ter da za otroka ne pomenijo tveganja.

Poleg tega **člen 18 direktive o žrtvah** (2012/29/EU) določa, da države članice zagotovijo zaščito „žrtev in njihovih družinskih članov pred sekundarno in ponovno viktimizacijo, pred ustrahovanjem in pred maščevanjem, vključno pred tveganjem povzročitve čustvene ali psihološke škode, ter za varovanje dostojanstva žrtev med zasliševanjem in pričanjem. Po potrebi tak ukrep vključuje tudi postopke, vzpostavljene z nacionalnim pravom, za fizično zaščito žrtev in njihovih družinskih članov.“

Namestitve v varne hiše

Omejitev otrokove svobode gibanje mora biti sorazmerna in temeljiti na rezultatih ocene tveganja. Omejitve svobode gibanja morajo vedno potrditi pravosodni organi. Skrbnik mora tudi preveriti, da se moteči zaščitni ukrepi, kot je pogosto spreminjanje prebivališča ali stroga omejitev otrokove svobode gibanja, sprejmejo samo takrat, ko je to res nujno za zagotavljanje varnosti otroka. Ko se žrtev namesti v „varno

hišo“, v kateri se odhod in prihod nadzorujeta, je treba sprejeti omilitvene ukrepe, da se zagotovi, da za otroka ne velja priporu podoben režim. Odvisno od varnostnih tveganj lahko taki ukrepi vključujejo redne izhode s skrbnikom, socialnimi delavci ali prostovoljci. Skrbnik mora imeti neoviran dostop do otroka, ki biva v zaprti ustanovi, otrok pa mora imeti neoviran dostop do skrbnika. Prav tako je treba zagotoviti neoviran dostop do pravne pomoči ter primernih storitev zdravljenja in rehabilitacije.

Če se otroka namesti v varno hišo, v kateri veljajo omejitve gibanja, morajo odločitve vsak mesec preveriti pravosodni organi, da se zagotovi, da je namestitev res nujna za varnost otroka in je omejena na najkrajši potreben čas (**25. člen KOP in 5. člen EKČP**).

Pogrešani otroci

V študiji Evropske komisije je bilo ugotovljeno, da so nekateri organi uvedli čakalni rok, preden so začeli iskati določene kategorije otrok, zlasti otroke brez spremstva.

Vir: Evropska komisija (2013), Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics (Pogrešani otroci v Evropski uniji: Pregled, zbiranje podatkov in statistika), na voljo na naslovu: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf

Vsi otroci na ozemlju EU imajo pravico do zaščite. Na izginotja se je treba odzvati na enaki podlagi za vse kategorije otrok.

Nastanitveni objekti morajo imeti vzpostavljen sistem za zagotovitev, da so pogrešani otroci zabeleženi, skupaj s podrobnostmi o njihovem državljanstvu, migracijskem statusu in, kadar so na voljo, okoliščinami izginotja. V okviru tega sistema bi morale ustanove, ko odkrijejo, da je otrok izginil, obvestiti skrbnika in druge ustrezne organe, in sicer nemudoma, najpozneje pa v roku 24 ur. Nastanitveni objekti morajo odgovarjati, če o tem ne poročajo pravočasno.

Prav tako mora skrbnik, ko izve, da je njemu dodeljeni otrok izginil, o tem takoj obvestiti policijo in/ali druge zadevne organe, kot je določeno v notranjem pravu. Če skrbniki tega ne storijo, morajo za to odgovarjati. Skrbniki morajo poskrbeti za to, da organi sprejmejo vse potrebne ukrepe ter uporabijo vsa razpoložljiva sredstva in postopke za iskanje pogrešanega otroka. Organi morajo sodelovati s pristojnim organom kazenskega pregona ter, kadar je primerno, uporabiti telefonsko številko za pogrešane otroke 116 000 in po možnosti sprožiti razpis ukrepa po členu 32 SIS II. Ko je pogrešani otrok najden, mora skrbnik dejavno sodelovati pri ustreznem nadaljnjem ukrepanju, da se prepreči ponovno izginotje otroka.

Obetavna praksa

Priprava načrta oskrbe

Irška zakonodaja določa zahteve za načrt oskrbe otroka. To je načrt v pisni obliki, ki je pripravljen in dogovorjen v posvetovanju z otrokom in osebam, ki sodelujejo pri njegovi oskrbi. Načrt oskrbe mora odražati posamezne potrebe otroka, tako trenutne kot tudi prihodnje. Načrt določa kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje za otroka ter opredeljuje storitve, potrebne za doseganje teh ciljev. Načrt oskrbe obravnava tudi oceno trajne rešitve. Irška zakonodaja vključuje ureditve za pregled načrta.

Vir: Irška (1995), Child Care (Placement of Children in Foster Care) Regulations 1995 (Predpisi za oskrbo otrok (namestitvev otrok v rejništvo) iz leta 1995) (Sl št. 260 iz leta 1995), predpis št. 11

6.2. Ocena posameznih potreb

Otroci, ki so žrtve, imajo pravico do pomoči in podpore, ki upošteva njihove posebne okoliščine, v skladu z [direktivo o boju proti trgovini z ljudmi \(2011/36/EU\) \(člen 14\)](#) in [direktivo o žrtvah \(2012/29/EU\) \(člen 22\)](#). Za zagotovitev, da se uporabijo prave oblike pomoči in podpore, je treba izvesti oceno potreb. Namen ocene potreb je ugotoviti, kateri ukrepi podpore so v najboljšem interesu otroka. Ocena posebnih potreb je potrebna tudi pri otrocih, ki zaprosijo za azil, in sicer v skladu s členom 22 [direktive o pogojih za sprejem \(2013/33/EU\)](#), členom 24 [direktive o azilnih postopkih \(2013/32/EU\)](#), ter pri beguncih in upravičencih do subsidiarne zaščite v skladu s členom 31 [direktive o zahtevanih pogojih \(2011/95/EU\)](#).

Smernice za posamezne načrte oskrbe so navedene v Priporočilu CM/Rec (2007)9 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o življenjskih projektih za mladoletne migrante brez spremstva. Cilj življenjskih projektov je vključevanje otrok v družbo, njihov osebni in kulturni razvoj ter njihove potrebe po bivališču, zdravju, izobraževanju in poklicnem usposabljanju ter zaposlovanju.

Vir: Odbor ministrov Sveta Evrope, Rec (2007)9, 12. julij 2007

Oceno potreb mora izvesti multidisciplinarna skupina v sodelovanju s skrbnikom in z udeležbo drugih akterjev, vključno z zdravstvenimi delavci, otroškimi psihologi in negovalci. Skrbnik mora na podlagi ocene potreb sestaviti individualni načrt za otroka.

Načrt mora upoštevati možne travmatične izkušnje, ki jim je otrok morda bil izpostavljen. Ustrezno mora upoštevati mnenja otroka. Otroku mora sodelovati pri pripravi načrta, odvisno od njegove starosti in zrelosti. Naloga skrbnika je, da otroku olajša sodelovanje tako, da mu poda ustrezne informacije in zagotovi, da so otrokova mnenja slišana in ustrezno upoštevana. V vsakem primeru pa se je o načrtu treba pogovoriti

z otrokom in si prizadevati za njegovo soglasje. Vključiti je treba različne akterje, kot prikazuje slika 11.

Slika 11: Ocena potreb in vloga skrbnika

Vir: FRA, 2014

Čeprav se ocena otrokovih potreb začne v trenutku, ko mu je skrbnik dodeljen, pa se individualni načrt za otroka pripravi šele po tem, ko skrbnik dobro pozna otrokove potrebe in želje. Načrt je treba redno pregledovati in prilagajati.

Individualni načrt mora vsebovati najmanj naslednje ključne elemente:

- ureditve nastanitve,
- varnostne in zaščitne ukrepe,

- odnos s starši,
- socialno in psihološko svetovanje ter dostop do storitev na področju duševnega zdravja,
- zagotavljanje zdravstvene oskrbe in zdravljenja,
- pravno svetovanje in pravno zastopanje,
- izobraževanje, vključno z jezikovnim izobraževanjem,
- migracijski status in potrebe po mednarodni zaščiti.

6.3. Podpiranje otroka pri ohranjanju družinskih vezi

Družina je osnovna enota družbe in naravno okolje za rast in dobrobit njenih članov, zlasti otrok. Pravico otroka do družinskega življenja je treba v celoti zaščititi. Preprečitev ločitve od družine in ohranjanje enotnosti družine sta pomembni komponenti sistema za zaščito otrok. V primerih ločitve ima otrok pravico, da ohranja neposredne stike in osebne odnose s starši in družinskimi člani, razen če je to v nasprotju z največjo koristjo otroka (**9.(3) člen KOP**).

Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, so bili, preden so postali žrtve trgovine, morda ločeni od družin, na primer zaradi migracije ali zato, ker so postali žrtve trgovine.

Skrbniki, ki delujejo v najboljšem interesu otroka, morajo otroku pomagati pri iskanju družine, če otrok tako želi, ter pri vzpostavljanju ali ohranjanju stikov z družinskimi člani. Preden se začne stik obnavljati, morajo ustanove oceniti zmožnost staršev, da se zagotovi, da starši otroka ne bodo ogrozili in da niso bili udeleženi pri trgovini z otrokom.

Iskanje družine je sestavni del iskanja trajne rešitve. Zato je treba družino poiskati, ne glede na ukrepe za oceno možnosti vrnitve otroka v državo izvora.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z iskanjem družine

- ✓ Spodbujati, da se iskanje družine začne čim prej po identifikaciji otroka in ob njegovi privolitvi.
- ✓ Upoštevati, da se iskanje družine (obnavljanje stika z družino) *ne* izvede, če obstaja utemeljen sum, da bi obnovitev vezi z družino ogrozila otroka ali družinske člane.

- ✓ Na podlagi posebnih okoliščin vsakega otroka pomagati otroku pri iskanju družine in/ali vzpostavljanju in ohranjanju komunikacije in vezi z družino, če velja, da je to v najboljšem interesu otroka.
- ✓ Sodelovati z zadevnimi javnimi organi in po možnosti tudi vložiti prošnjo za pomoč pri zadevnih organizacijah in organih, npr. Mednarodni organizaciji za migracije ali Rdečem križu.
- ✓ Po uspešnem iskanju družine ter še pred ponovno združitvijo z družino in vrnitvijo k družini je treba zagotoviti, da se izvede ocena tveganja, s katero se oceni, ali so starši in/ali drugi družinski člani primerni za skrb za otroka in zastopanje njegovih interesov.
- ✓ Skrbnik mora pri vseh prizadevanjih za iskanje ali ponovno združitve družin delovati v najboljšem interesu otroka ter upoštevati vse zakonske zahteve.

6.4. Primeren življenjski standard, vključno s primernim bivališčem in materialno pomočjo

27. člen **KOP** navaja: „Države pogodbenice vsakemu otroku priznavajo pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, npravstvenemu in družbenemu razvoju.“ Konvencija določa obveznost držav članic, da varujejo dobrobit otroka in zagotovijo primerno oskrbo in podporo vsem otrokom, ki so prikrajšani za družinsko okolje, vključno z otroki brez spremstva, in zlasti otrokom, ki so bili žrtve zlorabe (19. in 20. člen). Poleg tega člen 24 [Listine EU o temeljnih pravicah](#) določa, da imajo otroci pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti.

Pri skrbi in pomoči za otroka je treba spoštovati njegovo kulturno identiteto, pripadnost, spol in starost. Otroka se ne sme izpostaviti varnostnim tveganjem. Poleg tega je treba otrokom s posebnimi potrebami, na primer invalidnim otrokom ali otrokom, ki so utrpeli hudo travmo, zagotoviti primerno, specializirano pomoč.

[Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi](#) (2011/36/EU) in [direktiva o žrtvah](#) (2012/29/EU) vsebujeta vrsto določb v zvezi s pravico žrtev trgovine z ljudmi, vključno z otroki, do pomoči in podpore. Podobno [direktiva o pogojih za sprejem](#) (2013/33/EU) in [direktiva o zahtevanih pogojih](#) (2011/95/EU) državam članicam EU nalagata, da morajo otrokom brez spremstva zagotoviti primerno podporo, vključno z namestitvijo. Podpora, zagotovljena otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi, vključuje zagotovitev primernega in varnega bivališča, ki mora spodbuditi okrevanje po izkušnji s trgovino z ljudmi. Čeprav skrbnik ni pristojen za zagotovitev bivališča otroku, mora biti pri tem udeležen in sprejeti vrsto ukrepov.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z namestitvijo in materialno pomočjo

- ✓ Preveriti, da so namestitve in ureditve oskrbe v ustanovi primerne za otrokov telesni, duševni, duhovni, moralni in socialni razvoj; skrbnik mora prijaviti vse težave, ki jih naslovi na osebe, ki otroku zagotavljajo bivališče; kadar je primerno, je treba zagotoviti udeležbo in posvetovanje s kulturnimi mediatorji.
- ✓ Zagotoviti otroku informacije o njegovih pravicah in dolžnostih v zvezi z nastanitvenimi objekti ter zagotoviti, da se otrok zaveda pravic in ve, kako vložiti pritožbo.
- ✓ Zagotoviti, da je otrok seznanjen s pravicami in dolžnostmi osebja in negovalcev v nastanitvenih objektih, ter se prepričati, da je otrok zmožen razlikovati med svojo vlogo in odgovornostmi ter vlogo in odgovornostmi skrbnika.
- ✓ Spodbujati otrokov dostop do prostočasnih dejavnosti, vključno z igro in rekreacijo, primernima njegovi starosti, zrelosti in interesom. Take dejavnosti je treba ponuditi v nastanitvenih objektih ali v skupnosti, kadar je to primerno, njihov namen pa je olajšati otrokovo komunikacijo in interakcijo z vrstniki in lokalno skupnostjo.

V okviru zagotavljanja primernih življenjskih pogojev mora skrbnik obiskovati otroka na njegovem začasnem domu in se z otrokom pogovarjati v zaupnem okolju. Skrbnik mora preveriti vse domnevne kršitve, pritožbe ali zaznane kršitve otrokovih pravic.

Več informacij najdete v Resoluciji 64/142 Generalne skupščine ZN (2010), *Smernice za alternativno oskrbo otrok*, 24. februar 2010, A/RES/64/142, str. 19, ki je na voljo na naslovu: www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

6.5. Zdravstvena oskrba

24. člen **KOP** določa, da imajo vsi otroci pravico do najvišje dosegljive ravni zdravja, 39. člen pa državam nalaga, da morajo s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov pospešiti telesno in duševno okrevanje otroka, ki je bil žrtev kakršne koli zlorabe, in njegovo ponovno vključitev v družbo. Okrevanje in ponovna vključitev v družbo morata potekati v okolju, ki krepí otrokovo zdravje, samospoštovanje in dostojanstvo.

Splošna pripomba št. 13 Odbora ZN za otrokove pravice podaja celovite smernice o zaščiti otrok pred vsemi oblikami nasilja.

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) v **členu 11** priznava ranljivost žrtev in določa, da imajo vse žrtve trgovine z ljudmi pravico do potrebnega zdravljenja, vključno s psihološko pomočjo. V skladu s členom 19 **direktive o pogojih za sprejem** 2013/33/EU) imajo prosilci za azil pravico do potrebnega zdravstvenega varstva, v skladu s členom 30 **direktive o zahtevanih pogojih** (2011/95/EU) pa imajo begunci s prizanim statusom in osebe s subsidiarno zaščito pravico do enakega dostopa do zdravstvenega varstva kot državljani države članice.

Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, so zaradi izkušenj zlorab mogoče utrpeli hudo telesno ali psihološko travmo ali pa trpijo za depresijo ali drugimi duševnimi težavami, vključno s posttravmatskimi stresnimi motnjami. To lahko zlasti velja za otroke, ki so postali žrtve trgovine z ljudmi zaradi osebe, ki so ji zaupali.

Posebno pozornost je treba nameniti zdravstvenim vprašanjem, ki so vezana na spol ali povezana z vrsto doživetega izkoriščanja, na primer:

- vprašanja reproduktivnega zdravja pri dekletih;
- prostovoljno testiranje in zaupno svetovanje o prenosljivih boleznih pri otrocih, ki so bili žrtve trgovine za namen spolnega izkoriščanja;
- odvisnost od mamil in/ali alkohola.

Vloga skrbnika je, da otroku zagotovi ustrezne informacije, mu olajša dostop do zdravstvenih storitev in zagotovi podporo, ko je treba sprejeti pomembne odločitve.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z zdravstveno oskrbo

- ✓ Zagotoviti, da otroci, ki so žrtve, dobijo potrebno zdravstveno kartico ali drug dokument, ki jim daje pravico do zdravstvenih storitev.
- ✓ Napotiti otroka k zadevnim zdravstvenim službam, urediti obiske pri zdravniku, spremljati otroka, poskrbeti, da otrok spremlja svoje obiske pri zdravniku in nadaljnje preglede, ter zagotoviti, da otrok razume prejete informacije.
- ✓ Opozoriti zdravnika, da je treba otroku zagotoviti primerne in otroku prijazne informacije, in sicer v jeziku, ki ga otrok razume, ko je to primerno.
- ✓ Podati – ali pomagati otroku, da poda – informirano privolitev, preden se izvedejo pregledi ali se začne zdravljenje, kot to zahteva notranje pravo.

- ✓ Zagotoviti, da otrokom ni treba prestati nepotrebnih zdravniških pregledov.
- ✓ Zagotoviti, da specialist oceni otrokove psihosocialne potrebe in po potrebi začne zdravljenje.
- ✓ Zahtevati, da so zdravniki posebno pozorni na vprašanja spolov in kulturne vidike, vključno na primer tako, da dekletom omogočijo obisk pri zdravnici, če je to njihova želja, ali pa, da se med hospitalizacijo zagotovi kulturi primerna hrana.
- ✓ Poskrbeti za primerne storitve tolmačenja.

Ko so otroci žrtve trgovine z ljudmi, je treba posebno pozornost nameniti njihovi potrebi po psihološki podpori in dostopu do rehabilitacije. Skrbniki morajo zagotoviti, da otrok prejme primerno oskrbo in zdravljenje ter ima dostop do storitev za duševno zdravje. Skrbniki morajo otroka med zdravljenjem podpirati, in sicer ob popolnem upoštevanju kodeksov medicinske etike.

Prizadeti otroci potrebujejo posebno zaščito (**23. člen KOP**). Prizadetost je lahko posledica izkoriščanja in trgovine z ljudmi, lahko pa je tudi dejavnik tveganja za trgovino z ljudmi. To posebno stanje prizadetih otrok morajo upoštevati skrbniki in vsi drugi akterji, udeleženi pri identifikaciji in zaščiti žrtev. Službe za podporo žrtvam in službe za zaščito otrok morajo prizadetim otrokom zagotoviti ustrezno podporo. Ko je to primerno, je treba zagotoviti specializirano pomoč, in sicer s sodelovanjem z drugimi specializiranimi službami in organizacijami.

6.6. Izobraževanje in usposabljanje

Člen 28 KOP vsem otrokom priznava pravico do izobraževanja. **Listina EU o temeljnih pravicah** v členu 14 prav tako določa, da ima vsakdo pravico do izobraževanja. Za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi, **člen 14 direktive o boju proti trgovini z ljudmi** (2011/36/EU) izrecno določa dostop do izobraževanja, prav tako pa tudi pravni red na področju azila (**direktiva o pogojih za sprejem** (2013/33/EU) v členu 14 in **direktiva o zahtevanih pogojih** (2011/95/EU) v členu 27). Pri spoštovanju otrokove pravice do izobraževanja morajo države članice EU preučiti možnost, da bi dostop do izobraževanja zagotovile tudi otrokom, ki niso več šoloobvezni, ter tudi zunaj okvira določb o obveznem šolanju.

Vsem otrokom je treba zagotoviti tudi dostop do poklicnega in stalnega usposabljanja. V raziskavi FRA je bilo ugotovljeno, da je veliko otrok želelo obiskovati tečaje usposabljanja, vendar to pogosto ni bilo mogoče. Tako usposabljanje bi lahko bilo zlasti koristno za državljane tretjih držav, ki se bodo sčasoma morda vrnili v državo izvora.

Vir: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Ločeni otroci, ki prosijo za azil v državah članicah EU), primerjalno poročilo, na voljo na naslovu: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

Vpis v šole mora potekati po potrebnem obdobju okrevanja otroka in po posvetovanju z otrokom. Otroci morajo, kadar je to primerno, imeti dostop do jezikovnih tečajev.

Skrbniki morajo zbirati informacije o otrokovem preteklem izobraževanju, otroku zagotoviti ustrezne informacije o razpoložljivih izobraževalnih priložnostih in programih ter nato v posvetovanju z otrokom pripraviti osebni načrt izobraževanja. Ta osebni načrt mora biti del širšega individualnega načrta, pripravljenega za otroka.

Skrbnik mora zagotoviti, da otrok prejme vso potrebno psihološko in izobraževalno podporo za vključitev v šolsko okolje in za prebroditev možnih težav pri učenju, ki so posledica posttravmatske motnje ali daljše odsotnosti iz šole.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z izobraževanjem

- ✓ Sprejeti vse ukrepe, potrebne za uspešen vpis v šolo ali drugo izobraževalno ustanovo, na podlagi načrta izobraževanja.
- ✓ Pogosti stiki s šolskim osebjem ter zahteva po informacijah o napredku otroka in njegovem vedenju v šoli.
- ✓ Udeležba na sestankih v šoli in govorilnih urah.
- ✓ Pogovor z otrokovimi učitelji o izzivih in pomislekih.
- ✓ Posvetovanje z otrokom o njegovem načrtu izobraževanja in o možnih izzivih, s katerimi se srečuje, ter, po potrebi, ureditev primerne podpore v sodelovanju z drugimi subjekti, na primer NVO, ki ponujajo jezikovne tečaje ali dopolnilni pouk.

7. Spodbujanje udeležbe otroka

Pravica otroka, da je slišan in da so njegova mnenja ustrezno upoštevana, je določena v **členu 12 KOP**. Spoštovanje načela največje koristi otroka zahteva, da organi pri sprejemanju odločitev, ki vplivajo na otroka, upoštevajo njegova mnenja.

Kot oseba, odgovorna za varovanje največje koristi otroka, mora skrbnik otroku pomagati pri udeležbi v vseh postopkih sprejemanja odločitev, ki vplivajo na otroka; skrbnik mora zagotoviti, da organi, ki sprejemajo odločitve, spoštujejo otrokovo pravico, da je slišan in da se njegova mnenja ustrezno upoštevajo.

Po potrebi se mora skrbnik izjavljati v imenu otroka in sporočati otrokova mnenja. To pomeni, da se mora skrbnik sistematično posvetovati z otrokom.

Za boljšo udeležbo otroka mu mora skrbnik pomagati pri oblikovanju mnenj tako, da ga primerno obvešča o vseh zadevnih vidikih, in sicer ob upoštevanju otrokove starosti in zrelosti.

Kako je treba obveščati otroka?

Skrbnik mora otroka obveščati o njegovih pravicah in dolžnostih ter o postopkih, v katerih je otrok morda udeležen. Poleg tega mora skrbnik otroka pri uveljavljanju njegovih pravic v skladu s KOP, vključno s pravico, da je slišan, ustrezno usmerjati in ga voditi. To je treba storiti na način, ki je prilagojen otrokovim razvojnim možnostim.

Skrbnik mora z otrokom govoriti v zaupnem okolju (glej tudi uvod v drugi del).

Obetavna praksa

Vpis kulturnih mediatorjev

Italijanska občina Neapelj je leta 2007 uvedla poseben register prostovoljnih mentorjev iz različnih kulturnih in etičnih okolij, da bi delovali kot kulturni in jezikovni mediatorji. Kulturni in jezikovni mediatorji lahko veliko pripomorejo k delu skrbnika in pomagajo pri vključevanju otroka v družbo.

Vir: Raziskava FRA (2013)

Da bi otrok lahko primerno sodeloval, mora imeti ustrezne informacije. To je predpogoj za:

- uresničitev pravice otroka, da popolnoma sodeluje v vseh postopkih in pri sprejemanju odločitev ter da so njegova mnenja slišana in ustrezno upoštevana;
- zagotavljanje, da je največja korist otroka v celoti zastopana in upoštevana;
- spodbujanje dobrobiti otroka;
- oblikovanje odnosa zaupanja, medsebojnega razumevanja in spoštovanja z otrokom.

Odbor ZN za otrokove pravice v splošni pripombi št. 12 podaja smernice za učinkovito uresničevanje pravice otroka, da je slišan.

Informacije je treba podajati na otroku prijazen način. Da bi bile informacije učinkovite, jih je treba podati ustno in/ali pisno, odvisno od tega, kaj je najbolj

primerno. Podati jih je treba v jeziku, ki ga otrok razume, ob upoštevanju njegove starosti, zrelosti in razvojnih zmožnosti. Skrbnik se mora prepričati, da otrok informacije razume in da si jih lahko zapomni. Pri obveščanju otroka je treba upoštevati tudi vprašanja spolov in kulturne vidike. Pomoč kulturnih mediatorjev je lahko neprecenljiva in jo je treba spodbujati, kadar je to primerno.

Evropska komisija je pripravila brošuro *Pravice EU žrtev trgovine z ljudmi*, ki podaja pregled pravic, ki temeljijo na Listini EU o temeljnih pravicah, evropskih direktivah, okvirnih sklepih in sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice. Publikacija iz leta 2013 je na voljo v vseh uradnih jezikih Evropske unije.

Za otroke, ki so žrtve trgovine z ljudmi, [direktiva o boju proti trgovini z ljudmi](#) (2011/36/EU) in [direktiva o žrtvah](#) (2012/29/EU) določata pravice žrtev do informacij. [Direktiva o žrtvah](#) (2012/29/EU) v **členu 4(1)** določa, da se žrtvam kaznivih dejanj brez nepotrebnega odlašanja od prvega stika s pristojnim organom (npr. policijo ali pravosodnim organom) zagotovijo informacije. Informacije morajo biti podane v jeziku, ki ga žrtev razume, drugače so brez učinka ([direktiva o žrtvah](#) (2012/29/EU), člen 3(1) in (2)). Pravo EU zagotavlja celovit seznam informacij, ki jih morajo žrtve kaznivih dejanj, tudi otroci, prejeti ([direktiva o žrtvah](#) (2012/29/EU), člen 4(1)).

V okviru problematike trgovine z ljudmi morajo skrbniki in tudi drugi strokovnjaki, ki delajo z otroki, ki so žrtve, popolnoma upoštevati pravico otroka, da je slišan, vendar pa morajo tudi upoštevati, da je otrok morda pod vplivom trgovca z ljudmi. Nujno je treba razumeti, v kolikšni meri trgovec z ljudmi psihološko ali drugače še vedno vpliva na otroka. V takih primerih lahko obstaja potreba po objektivnem in strokovnem nasvetu, ki lahko dokazuje otroka umesti v pravi kontekst, da se zagotovita varnost in zaščita otroka.

8. Delovanje kot vez med otrokom in drugimi

Da bi skrbnik opravil svojo nalogo in zagotovil, da so otrokove pravne, socialne, zdravstvene, psihološke, materialne in izobraževalne potrebe ustrezno izpolnjene, mora delovati kot vez med otrokom in specialističnimi agencijami ter posamezniki, ki so odgovorni za zagotavljanje stalne oskrbe, ki jo otrok potrebuje. Nadalje mora skrbnik spoštovati in zagovarjati pravico otroka, da je slišan, ter spodbujati otrokovo udeležbo pri vseh odločitvah, ki vplivajo nanj.

Skrbnik nadomešča biološke starše ali druge osebe, ki so nosilci starševskih odgovornosti. Skrbnik je referenčna oseba za otroka ter vez med otrokom in specialisti, ki otroku zagotavljajo oskrbo in pomoč. Skrbnik mora otroku olajšati stik in komunikacijo z drugimi strokovnjaki ter spremljati njihove ukrepe, da se prepriča, da so zagotovljene storitve v najboljšem interesu otroka. Slika 12 prikazuje, s katerimi akterji mora skrbnik vzajemno delovati.

Obetavna praksa

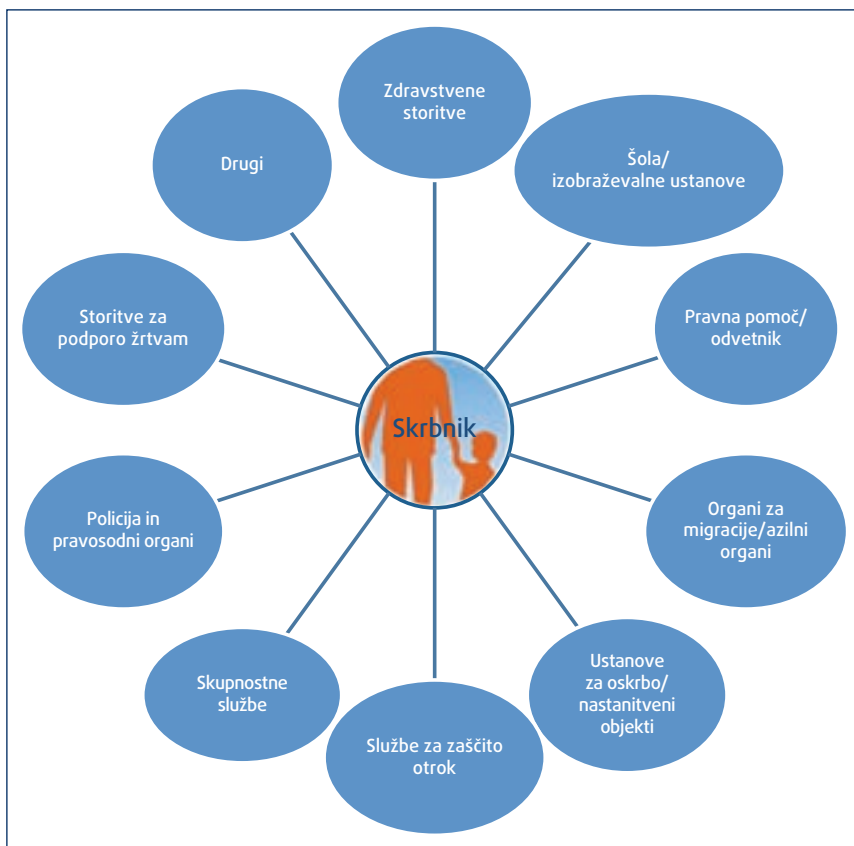
Oprelitev trajne rešitve: vloga skrbnika

V skladu z belgijskim pravom skrbnik organom predloži pisno mnenje o trajni rešitvi, ki je v najboljšem interesu otroka. Skrbnik tudi Uradu za mladoletnike pri Direktoratu za vstop v državo in bivanje sporoči vse spremembe otrokovih okoliščin, ki bi lahko vplivale na trajno rešitev.

Organi za migracije imajo zadnjo besedo, a skrbnik se lahko na njihovo odločitev pritoži, če meni, da je v nasprotju z največjo koristjo otroka.

Vira: Belgija, Okrožnica z dne 15. septembra 2005, v veljavi od 7. oktobra 2005; Zakon o skrbništvu z dne 24. decembra 2002, v veljavi od 29. januarja 2004

Slika 12: Skrbnik kot vez med različnimi akterji

Vir: FRA, 2014

9. Pomoč pri opredelitvi trajne rešitve v najboljšem interesu otroka

To poglavje obravnava otroke brez spremstva, ki so zunaj države izvora. Poleg obravnave otrokovih takojšnjih potreb je treba za vsakega otroka pod skrbništvom pripraviti dolgoročni načrt. Pri otrocih brez spremstva, ki so zunaj države izvora, dolgoročni načrt pomeni iskanje „trajne rešitve“, ki bo v najboljšem interesu otroka. Primeri možnih trajnih rešitev so vključitev v skupnost v državi sprejemnici, ponovna vključitev otroka v državo izvora in namestitev otroka k družinskim članom v tretji državi. Če so otroci zunaj države izvora, njihovi družinski člani pa so še vedno v domovini, se je treba odločiti, kaj je v otrokovem najboljšem interesu: vrnitev otroka k staršem ali pa vključitev otroka v družbo gostiteljico.

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) v **uvodni izjavi 23** navaja:

„O prihodnosti vsakega otroka, ki je žrtev in brez spremstva, bi se bilo treba odločiti v najkrajšem možnem času, da se najde trajna rešitev, temelječa na posamezni oceni otrokovih koristi, ki bi morale biti glavno vodilo. Trajna rešitev bi lahko pomenila povratek in ponovno vključitev v državo izvora ali državo povratka, integracijo v družbo gostiteljico, priznanje statusa mednarodne zaščite ali drugega statusa glede na nacionalno pravo držav članic.“

Nadalje člen 14(1) direktive o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU), v skladu s 3. in 12. členom KOP, poudarja načelo udeležbe otroka in določa, da zadevni organi z namenom iskanja trajne rešitve za otroka upoštevajo otrokove poglede, potrebe in skrbi.

Trajna rešitev mora zagotoviti, da so otrokove pravice v prihodnje zaščitene. Taka rešitev mora upoštevati takojšnje potrebe otroka, hkrati pa tudi obravnavati razvojne vidike. Eden od ključnih elementov je zagotoviti, da se lahko otrok razvije v odraslo osebo v okolju, v katerem so njegove pravice in potrebe, kot jih opredeljuje KOP, zaščitene, in okolju, ki ga varuje pred hujšo škodo in preganjanjem. Odločitev ali načrt, ki zgolj predvideva podporo za otroka do dopolnjenega 18. leta starosti, ni trajna rešitev. Prav tako ne bi bilo primerno neupravičeno odlagati z odločitvijo o pravici otroka do mednarodne zaščite do njegove dopolnitve 18. leta starosti.

Odločitve o trajni rešitvi močno vplivajo na otroka. Zato mora postopek sprejemanja odločitev vključevati primerna varovala, odločitve pa mora sprejeti multidisciplinarna skupina, ki jo sestavljajo

Smernice za iskanje trajne rešitve za otroka brez spremstva, ki ni v svoji državi izvora, je mogoče najti v splošni pripombi št. 6 Odbora ZN za otrokove pravice (2005) o ravnanju z otroki brez spremstva in ločenimi otroki zunaj njihovih držav izvora, odstavki 79–94, 1. september 2005, CRC/GC/2005/6, na voljo na naslovu: www.refworld.org/docid/42dd174b4.html

Spoštovanje pravice otroka, da izrazi svoja mnenja, in zagotavljanje ustreznega pravnega zastopanja otroka sta ključni postopkovni jamstvi, določeni v splošni pripombi št. 14 (2013) za postopek ocene in določitev največje koristi otroka. V splošni pripombi je navedeno, da „je bistven element postopka komunikacija z otroki, da se spodbudi smiselna udeležba otroka in opredeli njegova največja korist. Taka komunikacija mora zajemati obveščanje otrok o postopku in možnih trajnih rešitvah in storitvah ter zbiranje informacij od otrok in njihovih mnenj“ (prvi odstavek člena 3).

Vir: Odbor ZN za pravice otrok (2013), splošna pripomba št. 14 o pravici otroka, da se v prvi vrsti upošteva največja korist otroka, na voljo na naslovu: www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

vsi zadevni organi, pri čemer se mnenje otroka ustrezno upošteva glede na njegovo starost in zrelost. Tak postopek zahteva tehtanje različnih dejavnikov, kot je navedeno v poglavju 5, pogosto pa se imenuje „določitev največje koristi“. Razloge za odločitev je treba utemeljiti, odločitev pa je treba dokumentirati v osebni kartoteki otroka.

Skrbnik mora dejavno sodelovati v postopku ugotavljanja ter se prepričati, da so otrokova mnenja ustrezno slišana in upoštevana v skladu s splošno pripombo št. 14 Odbora ZN za otrokove pravice.

Ko se določa največja korist otroka, morajo organi vedno pridobiti mnenja in poglede skrbnika, da se zagotovi upoštevanje največje koristi otroka in primerno zastopanje otrokovih mnenj v postopku iskanja trajne rešitve. Stališče in vlogo skrbnika v takih postopkih bi bilo treba okrepiti z njuno vključitvijo v nacionalno zakonodajo ali uradne smernice, kar bi določilo pravico in dolžnost skrbnika, da predloži pisno poročilo o zadevi.

9.1. Vrnitev v domovino in vračanje

Vrnitev otroka v državo izvora se načeloma izvede le, če je v najboljšem interesu otroka. Vrnitev mora biti v skladu z načelom nevračanja, ki prepoveduje vračanje k mučenju, preganjanju ali drugi hujši škodi.

Smernice UNHCR za določanje največje koristi otroka (2008) in terenski priročnik za izvajanje teh smernic (2011) podajata celovite smernice za odgovorne organe in strokovne delavce, ki sprejemajo odločitve. Dokumenta pojasnjujeta, kako največjo korist otroka uresničiti v praksi, ko se iščejo in izvajajo trajne rešitve za otroke brez spremstva.

Vira: UNHCR (2008), UNHCR guidelines on determining the best interests of the child (Smernice UNHCR za določanje največje koristi otroka), maj 2008, na voljo na naslovu: www.refworld.org/docid/48480c342.html; UNHCR in Mednarodni odbor za reševanje (IMC) (2011), Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines (Terenski priročnik za izvajanje smernic za določanje največje koristi otroka), na voljo na naslovu: www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) navaja, da je, če je bila oseba žrtev trgovine z ljudmi zunaj svoje države izvora, vrnitev v domovino ena od možnosti, ni pa to edina možnost (uvodna izjava 23. Člen 16(2) Direktive določa, da „države članice sprejmejo ustrezne ukrepe, da bi našle trajno rešitev, ki temelji na posamezni oceni koristi za otroka.“ **Strategija EU za odpravo trgovine z ljudmi** nadalje med prednostnimi nalogami A, v ukrepu 3 „Zaščita otrok, ki so žrtve trgovine

z ljudmi“, navaja, da morajo države članice „v primerih, ko se šteje, da je vrnitev v najboljšem interesu otroka, zagotoviti varno in trajno vrnitev otrok v državo izvora, znotraj in zunaj EU, hkrati pa preprečiti, da bi bili ponovno žrtve trgovine z ljudmi.“

Člen 10 Direktive o vračanju (2008/115/ES) določa naslednje: „Preden se izda odločba o vrnitvi mladoletnika brez spremstva, se zagotovi pomoč ustreznih organov, ki niso organi, ki izvajajo prisilno vračanje, pri tem pa se upošteva največja korist otroka.“ Direktiva določa tudi, da se otrok brez spremstva vrne članu družine, izbranemu skrbniku ali ustreznim sprejemnim centrom v državi vrnitve.

Na splošno je v najboljšem interesu otroka brez spremstva, da se vrne k svoji družini. Vendar pa lahko varnostni pomisli, vključno s tveganjem, da otrok spet postane žrtev trgovine z ljudmi, pretehtajo nad koristmi **združitve družine**. Za določitev, ali je združitev družine v najboljšem interesu otroka, je treba oceniti in uravnesiti več dejavnikov, vključno z mnenji otroka. Dejavniki, ki se pretehtajo, so enaki dejavnikom iz [poglavja 5](#) o oceni največje koristi.

Odbor za otrokove pravice navaja posebna merila, ki jih je treba vedno upoštevati pri postopkih določanja največje koristi otroka, ko se ocenjujejo možnosti za vrnitev.

Vir: Odbor ZN za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 o ravnanju z otroki brez spremstva in ločenimi otroki zunaj njihovih držav izvora, 1. september 2005, CRC/GC/2005/6, odstavek 84

Ko se v ustreznem postopku ugotovi, da je združitev družine v državi izvora v najboljšem interesu otroka, skrbnik pomaga pri postopku **prostovoljne vrnitve**. Po pridobitvi soglasja otroka lahko skrbnik neposredno vzpostavi stik z njegovimi družinskimi člani in zadevnimi subjekti, tako v državi sprejemnici kot tudi v državi izvora, da se pripravi vse potrebno za vrnitev otroka.

Le malo držav članic zakonsko opredeljuje vlogo skrbnika pri iskanju trajne rešitve. Vendar imajo v večini držav članic skrbniki, ki delujejo kot pravni zastopniki otroka, pravico do pritožbe zoper odločbo o vrnitvi, ko menijo, da vrnitev ni v najboljšem interesu otroka.

Vir: FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi: pregled sistemov skrbništva v Evropski uniji) (v pripravi)

Skrbnik mora biti prva točka za stik za organe, ki nameravajo izdati **odločbo o vrnitvi** za otroka brez spremstva. Posvetovati se morajo s skrbnikom in ustrezno upoštevati njegova mnenja o tem, kaj je največja korist otroka. Za določitev, ali je vrnitev v najboljšem interesu otroka, dobra praksa zajema izvedbo postopka ugotavljanja največje koristi,

kot je opisano zgoraj. Skrbnik lahko začne postopek tako, da od pristojnih nacionalnih organov zahteva, naj pridobijo in preverijo informacije iz države izvora otroka.

Pomembno je tudi, da pristojni organi izvedejo oceno družine in socialno oceno, kar je predpogoj za sprejetje informirane odločitve o tem, ali bi bila vrnitev v domovino in združitve z družino v najboljšem interesu otroka.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z vrnitvijo v domovino

- ✓ Stopiti v stik z organi, ki sprejemajo odločitve, in zaprositi za posvetovanje.
- ✓ Sporočiti mnenja o tem, ali je vrnitev v najboljšem interesu otroka, in zahtevati, da se otrokova mnenja ustrezno upoštevajo.
- ✓ Otrokovo vrnitev v državo izvora zagovarjati samo, kadar je to v najboljšem interesu otroka.
- ✓ Zagovarjati, da ima prostovoljna vrnitev prednost pred prisilnim vračanjem, ter zahtevati dovolj časa, da se otroka pripravi na vrnitev, če velja, da je vrnitev v najboljšem interesu otroka.
- ✓ Zahtevati, da se odločba o vrnitvi ne izda, dokler mnenja skrbnika in otroka niso upoštevana.
- ✓ Če organi izdajo odločbo o vrnitvi proti volji skrbnika, zahtevati pisna pojasnila, zakaj so bili drugi pomisleki bolj pomembni od največje koristi otroka.
- ✓ Zahtevati, da se odstranitev preloži, če pri sprejemanju odločitve niso sodelovali nobeni drugi organi razen tistih, ki izvajajo vračanje, in sicer v skladu s členom 10 [direktive o vračanju](#) (2008/115/ES).
- ✓ Če se otroka vrne, a ne družinskim članom, odvrčati od vračanja, dokler niso v celoti pripravljene varne in konkretne ureditve za oskrbo in odgovornosti varstva.
- ✓ Nadzorovati pripravo in spremljanje individualnega načrta ponovnega vključevanja pred vrnitvijo in po njej.
- ✓ Otroku zagotoviti informacije o razmerah v državi izvora ob njegovi vrnitvi ter ga pripraviti na vrnitev.
- ✓ Ko se to zdi potrebno in v posvetovanju z otrokom, spremljati otroka med vrnitvijo ali poskrbeti za to, da ga spremljajo druge zaupanja vredne osebe ter da so se te osebe ob prihodu srečale z družino.

- ✓ Spodbujati oblikovanje mehanizma za spremljanje in zagotovitev povratnih informacij o otrokovem življenju po vrnitvi.
- ✓ Sodelovati z mednarodnimi organizacijami, kot je Mednarodna organizacija za migracije ali druge ustanove, ki izvajajo prostovoljno vrnitev in programe ponovnega vključevanja.

9.2. Vključevanje v državi sprejemnici

Druga možna trajna rešitev v najboljšem interesu otroka bi lahko bilo otrokovo vključevanje v državi sprejemnici, v kateri otroku ne bi grozila zloraba in izkoriščanje.

Taka rešitev mora vključevati varen prehod iz otroštva v odraslost. Ko je vključevanje v najboljšem interesu otroka, je otroku treba izdati stabilno dovoljenje za prebivanje. Ko otrok dopolni 18 let in zato ni več upravičen do podpore in nastanitve ali do bivanja v ciljni državi, bo to dovoljenje otroku zagotovilo zaščito pred podaljšanim pridržanjem, izginotjem ali izpostavljenostjo mrežam trgovcem z ljudmi.

Zgolj dopustitev, da otrok do dopolnjenega 18. leta starosti ostane v neki državi, ni smiselna ali trajna rešitev. Ne obravnava nadaljnjih potreb otroka in ni dolgoročna. Ne zagotavlja zaščite pravic otroka v predvidljivi prihodnosti.

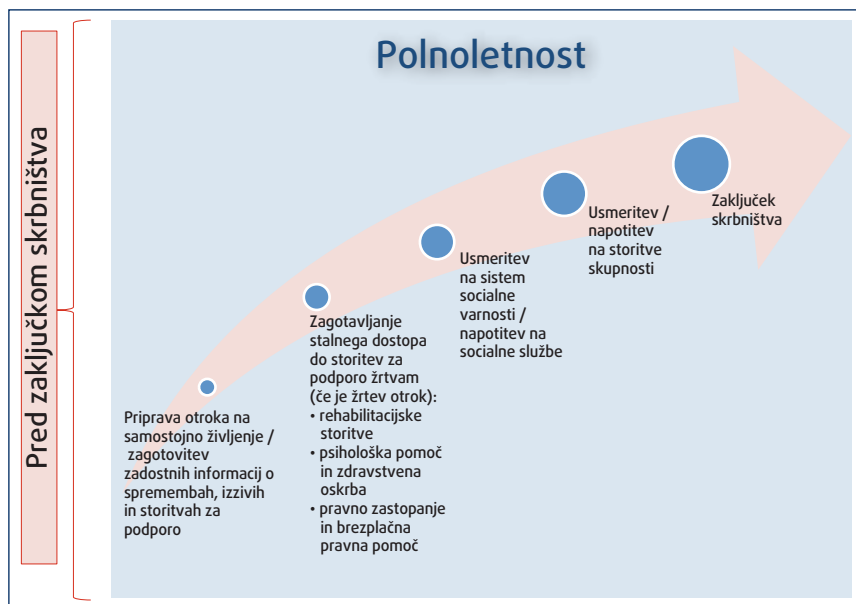
Ko je vključevanje v državi sprejemnici v najboljšem interesu otroka, morajo skrbniki vztrajati pri tem, da se obravnavajo dolgoročne potrebe otroka. V ta namen morajo pristojni organi zagotoviti, da ima otrok status rezidenta v državi, v kateri lahko zakonito biva tudi po nastopu polnoletnosti.

Skrbnik mora otroka podpirati pri prehodu iz otroštva v odraslost ter ga pripraviti na neodvisno življenje ([slika 13](#); glej tudi [razdelek 4.2](#)).

Skrbnik mora zagotavljati primerne in poštene informacije ter otroka obveščati o spremembah statusa rezidenta, o pravicah in dolžnostih in o upravičenosti do zaščite, kadar je to ustrezno.

Skrbnik mora otroka ali mlajšo polnoletno osebo napotiti k socialnovarstvenim službam, ustvariti vezi s skupnostnimi službami ter na splošno pomagati otroku pri oblikovanju mreže socialne varnosti, ki mu lahko pomaga pri gladkem prehodu v neodvisno življenje.

Slika 13: Priprava otroka na prehod iz otroštva v odraslost

Vir: FRA, 2014

„Ko mladoletnik, ki izvaja življenjski projekt, postane polnoleten ter izkazuje resno predanost izobraževalni ali poklicni poti in odločenost, da se bo vključil v družbo države gostiteljice, mu je treba izdati začasno dovoljenje za prebivanje, da dokonča življenjski projekt, in sicer za čas, potreben za to.“

Vir: Odbor ministrov Sveta Evrope (2007), Priporočilo CM/Rec(2007)9 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o življenjskih projektih za mladoletne migrante brez spremstva, 12. julij 2007, odstavek 26, na voljo na naslovu: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1164769>

Ko je vključitev otroka v družbo gostiteljico v njegovem najboljšem interesu, mora skrbnik popolnoma podpreti ta proces, pri tem pa posebno pozornost nameniti naslednjim vprašanjem: priložnosti za izobraževanje, razpoložljivi jezikovni in poklicni tečaji, zagotavljanje zdravstvene oskrbe in storitev rehabilitacije, družabni stiki in vezi z lokalno skupnostjo.

Skrbnik mora skupaj z otrokom pripraviti individualni načrt oskrbe, katerega cilj je podpirati otroka pri razvoju sposobnosti in otroku omogočiti, da pridobi in izboljša veščine, potrebne za neodvisno, odgovorno in dejavno delovanje v družbi. Koncept „življenjskih projektov“, ki jih spodbuja Svet Evrope, v zvezi s tem podaja koristne nasvete. Cilj življenjskih projektov je vključevanje otrok v družbo, njihov osebni in kulturni razvoj ter izpolnjevanje njihovih potreb v zvezi z bivališčem, zdravjem, izobraževanjem, poklicnim usposabljanjem in zaposlitvijo.

Kratkoročnih in dolgoročnih zdravstvenih posledic nasilja nad otroki in grdega ravnanja z otroki nikakor ne gre podcenjevati. Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi in drugih oblik nasilja in zlorabe, so še posebej ranljivi. To je treba upoštevati, skrbniki pa morajo zagotoviti, da imajo otroci dostop do ustrezne podpore in storitev rehabilitacije.

Skrbnik mora zagotoviti primerne in poštene informacije ter podpirati otroka pri prehodu iz oskrbe. V zvezi s tem mora skrbnik zagovarjati stalno posebno pomoč in podporo za mlajšo polnoletno osebo, ko je to primerno, pod enakimi pogoji, ki veljajo za mlajše polnoletne osebe, ki so državljani države sprejemnice.

10. Izvajanje pravnega zastopanja in podpora za otroka v pravnih postopkih

Otroci brez starševske oskrbe so lahko udeleženi v različnih pravnih postopkih. To poglavje opisuje najbolj pogoste postopke (razen postopkov vračanja, ki so opisani v [razdelku 9.1](#)). Skrbnik ima v teh postopkih svojo vlogo, ne glede na to, ali je bil otroku dodeljen poseben pravni zastopnik.

Skrbnik mora na splošno:

- obvestiti otroka o njegovi pravici do pravnega svetovanja in zastopanja;
- zagotoviti, da se imenuje pravni zastopnik in dodeli brezplačno pravno svetovanje, ko je otrok do tega upravičen;
- spremljati delo strokovnjakov, ki zagotavljajo pravno pomoč in zastopanje;
- ko je potrebno, olajšati komunikacijo med otrokom in takimi strokovnjaki, tudi tako, da uredi prisotnost usposobljenega tolmača;
- po potrebi spremljati otroka in dejavno sodelovati na razgovorih in zaslišanjih otroka.

Poleg teh splošnih nalog ima lahko skrbnik še bolj specifično vlogo, ki pa je odvisna od vrste postopka in individualne situacije otroka. Spodnji razdelek opisuje naloge skrbnika v določenih upravnih, civilnih in kazenskih postopkih (slika 14).

Slika 14: Izvajanje pravnega zastopanja, podpora otroku v pravnih postopkih in zagotavljanje dostopa do pravne pomoči in svetovanja

Vir: FRA, 2014

10.1. Postopki ocenjevanja starosti

Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) v **členu 13(2)** določa domnevo o otroštvu, pri čemer „države članice zagotovijo, da se žrtev trgovine z ljudmi, katere starost je negotova in za katero se domneva, da je otrok, šteje za otroka in ima zato takojšen dostop do pomoči, podpore in zaščite“.

EASO navaja, da trenutno ni metod za določitev natančne starosti posameznika. Metode za ocenjevanje starosti morajo spoštovati posameznike in njihovo človekovo dostojanstvo; obstajajo pomisleki o invazivnosti in natančnosti določenih metod v uporabi. Posledice ocenjevanja starosti so resne, saj lahko privedejo do tega, da se otroka obravnava kot odraslega ali odraslega kot otroka. EASO nadalje priporoča, da se pred postopki ocenjevanja starosti imenuje skrbnik ali pravni zastopnik.

Vir: Evropski azilni podporni urad (2014), EASO age assessment practice in Europe (Praksa EASO o ocenjevanju starosti v Evropi), na voljo na naslovu: <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>

Trgovci so žrtvam morda dali lažne dokumente ali pa so otrokom, ki so žrtve, naročili, naj izjavijo, da so polnoletni, ali obratno, odraslim žrtvam so naročili, naj izjavijo, da so otroci. Organi, pristojni za priseljevanje, ali pravosodni organi lahko zahtevajo izvedbo postopka ocenjevanja starosti. Organi morajo začeti postopek

Trgovci so žrtvam morda dali lažne dokumente ali pa so otrokom, ki so žrtve, naročili, naj izjavijo, da so polnoletni, ali obratno, odraslim žrtvam so naročili, naj izjavijo, da so otroci. Organi, pristojni za priseljevanje, ali pravosodni organi lahko zahtevajo izvedbo postopka ocenjevanja starosti. Organi morajo začeti postopek

ocenjevanja starosti ne samo takrat, ko izpodbijajo starost zadevne osebe, temveč tudi, ko obstajajo razlogi za sum, da je oseba, ki se predstavlja za odraslo osebo, v resnici otrok, ki je žrtev.

Azilno pravo EU vsebuje določene določbe v zvezi s postopkom ocenjevanja starosti otrok brez spremstva. **Člen 25(5) direktive o azilnih postopkih** določa, da je treba pri zadevnih osebah domnevati, da so mladoletne. Predpogoj je soglasje otroka in/ali soglasje njegovega zastopnika za postopek ocenjevanja starosti (člen 25(5)(b) direktive o azilnih postopkih).

Pred začetkom postopka ocenjevanja starosti je treba posamezniku, ki se izdaja za otroka, dodeliti osebo, ki opravlja naloge skrbnika. Ta oseba lahko, odvisno od okoliščin, te naloge opravlja le začasno ali pa je bolj stalen skrbnik. Ta oseba mora otroka pripraviti na ocenjevanje ter ga spremljati in podpirati skozi celoten postopek.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z oceno starosti

- ✓ Preveriti, ali obstaja utemeljen razlog za oceno starosti, in zahtevati, da otrok, ki je brez dvoma mladoleten, ni predmet takega ocenjevanja.
- ✓ Zagotoviti, da otrok prejme vse ustrezne informacije o postopku ocenjevanja starosti, vključno z jasnimi informacijami o namenu, poteku in možnih posledicah; informacije je treba podati na otroku prijazen način in v jeziku, ki ga otrok razume.
- ✓ Zagotoviti, da se ocenjevanje starosti izvede z informirano privolitvijo otroka in skrbnika.
- ✓ Preveriti, da ocenjevanje starosti izvedejo neodvisni strokovnjaki, ki imajo primerno strokovno znanje in poznajo otrokovo etnično in kulturno ozadje, ter da postopek izvedejo na varen in otroku in spolu primeren način, z ustreznim spoštovanjem dostojanstva otroka.
- ✓ Če je po ocenjevanju starosti otrokova starost še vedno nejasna, mora skrbnik vztrajati, da se oseba obravnava kot otrok.
- ✓ Zagotoviti, da se izid postopka otroku pojasni na otroku prijazen način in v jeziku, ki ga razume.
- ✓ Zahtevati, da se rezultati postopka ocenjevanja starosti posredujejo skrbniku in zabeležijo v kartoteko otroka.
- ✓ Z otrokom preveriti možnost pritožbe zoper odločitev glede starosti otroka, v skladu z notranjim pravim.
- ✓ Biti prisoten med postopkom ocenjevanja starosti ob privolitvi otroka.

10.2. Postopki za dovoljenja za prebivanje

Vsi otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, ki nimajo pravice do bivanja v državi gostiteljici, imajo pravico do **roka za premislek**, med katerim jih ni mogoče odstraniti, v skladu s **členom 6** direktive o žrtvah trgovine z ljudmi (dovoljenja za prebivanje) (2004/81/ES) in **13. členom** Konvencije Sveta Evrope proti trgovini z ljudmi. Vse žrtve trgovine z ljudmi so brezpogojno in ne glede na status rezidenta upravičene do tega roka za premislek, med katerim lahko okrevajo in se rešijo vpliva trgovcev z ljudmi ter sprejmejo informirano odločitev o tem, kaj bodo storili, vključno s tem, ali bodo sodelovali z organi, pristojnimi za sodno preiganjanje trgovcev z ljudmi (glej tudi **direktivo o boju proti trgovini z ljudmi** (2011/36/EU), uvodna izjava 18).

Direktiva o žrtvah trgovine z ljudmi (dovoljenja za prebivanje) (2004/81/ES) velja za vse državljane tretjih držav, čeprav je njeno uporabo mogoče omejiti na odrasle, kot so to storile nekatere države članice. Pri uporabi direktive za otroke morajo države članice spoštovati največjo korist otroka in v primeru državljanov tretjih držav, ki so otroci brez spremstva, med drugim sprejeti „nujne ukrepe za zagotovitev pravnega zastopanja, vključno z zastopanjem v kazenskem postopku, če je potrebno, skladno z nacionalno zakonodajo“ (člen 10(c)).

Člen 8 direktive o žrtvah trgovine z ljudmi (dovoljenja za prebivanje) (2004/81/ES) od držav članic zahteva, da žrtvam trgovine z ljudmi, ki sodelujejo z organi, izdajo **dovoljenje za prebivanje**, vendar pod določenimi pogoji. Dovoljenje mora veljati vsaj šest mesecev in ga mora biti mogoče podaljšati. **14. člen** Konvencije Sveta Evrope proti trgovini z ljudmi določa, da lahko pristojni organ žrtvam izda obnovljiva dovoljenja za prebivanje, če meni, da morajo žrtve ostati zaradi njihovega osebnega stanja ali zaradi sodelovanja pri kazenski preiskavi. Za otroke, ki so žrtve, določa, da se dovoljenje za prebivanje izda v skladu z načelom največje koristi otroka in se po potrebi obnovi pod enakimi pogoji (člen 14(2)). Notranje pravo lahko določa tudi druge načine izdaje dovoljenja za prebivanje za otroka, ki je žrtev trgovine z ljudmi.

Odločitve v zvezi z odobritvijo roka za premislek ali izdajo dovoljenja za prebivanje običajno sprejmejo organi, pristojni za priseljevanje, pogosto po posvetovanju s pravo-sodnimi organi in/ali organi, odgovornimi za socialne zadeve. Skrbnik mora posredovati pri organih, pristojnih za priseljevanje, in zahtevati, da se izda dovoljenje, če to določa notranje pravo, ter podpreti otroka v zvezi s tem.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z dovoljenji za prebivanje

- ✓ Obvestiti otroka o njegovem statusu rezidenta in o obstoječih možnostih za ureditev bivanja.
- ✓ Preveriti, ali je bil otrok, ki je žrtev, ustrezno obveščen na njemu prijazen način in v jeziku, ki ga razume, o pravici do roka za premislek in o možnosti dovoljenja za prebivanje na podlagi statusa žrtve v skladu z evropskim in notranjim pravom.
- ✓ Zahtevati, da se otroku dodeli pravni zastopnik, ki otroku in skrbniku svetuje in ju podpira z zagotavljanjem strokovnih nasvetov o pravnih postopkih in vprašanih ter zastopa otroka, ko to določa notranje pravo.
- ✓ Zaprostiti za rok za premislek in/ali dovoljenje za prebivanje v imenu otroka, po potrebi s pomočjo pravnega zastopnika.
- ✓ Spremljati otroka in biti prisoten med pogovori z organi, pristojnimi za priseljevanje, da se zavaruje največja korist otroka in zagotovi, da so otrokova mnenja slišana in ustrezno upoštevana.
- ✓ Skozi celoten postopek zagotoviti, da ima otrok dostop do ustreznih storitev prevajanja in tolmačenja.

10.3. Postopki mednarodne zaščite

Čeprav vse žrtve trgovine z ljudmi ne potrebujejo mednarodne zaščite, so nekatere v skladu z [direktivo o zahtevanih pogojih](#) (2011/95/EU) lahko upravičene do statusa begunca ali subsidiarne zaščite.

Pravni zastopnik, ki ga zahteva evropski pravni red na področju azila, je oseba, ki opravlja eno od nalog skrbnika, kot je opisano v tem priročniku, in sicer pravno zastopanje. Po možnosti mora to nalogo opraviti otrokov skrbnik, če obstaja, saj skrbnik običajno najbolje pozna otrokov položaj. Glede na zapletenost azilnih postopkov mora skrbnik zaprositi za pomoč strokovnjaka na področju azilnega prava, na podlagi postopkov notranjega prava za pravno pomoč v azilnih primerih.

UNHCR je izdal [smernice](#) o uporabi 1A(2) člena Konvencije iz leta 1951 in/ali Protokola iz leta 1967 o statusu beguncev, žrtvah trgovine z ljudmi in osebah, ki so v nevarnosti, da bi postale žrtve trgovine z ljudmi.

Vir: UNHCR, Guidelines on International Protection No. 7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the status of refugees to victims of trafficking and persons at risk of being trafficked (Smernice o mednarodni zaščiti št. 7: Uporaba 1A(2) člena Konvencije iz leta 1951 in/ali Protokola iz leta 1967 o statusu beguncev, žrtvah trgovine z ljudmi in osebah, ki so v nevarnosti, da bi postale žrtve trgovine z ljudmi), 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, na voljo na naslovu: www.refworld.org/docid/443679fa4.html

Člen 25 direktive o azilnih postopkih (2013/32/EU) določa, da ima otrok zastopnika v azilnih postopkih, in navaja splošen opis nalog zastopnika.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika ali, če skrbnika ni, pravnega zastopnika v zvezi z azilom

- ✓ Obvestiti otroka o njegovi pravici do prošnje za azil.
- ✓ Vložiti prošnjo za azil v imenu otroka ali pomagati otroku pri vložitvi prošnje, če je to v najboljšem interesu otroka.
- ✓ Poiskati pomoč kvalificiranega odvetnika za azil, razen če je že bil dodeljen, in spremljati njegovo delovanje, kadar je to primerno.
- ✓ Olajšati komunikacijo med otrokom in odvetnikom.
- ✓ Zahtevati, da se otroku dajo vse zadevne informacije o azilnem postopku ter o otrokovih nalogah in dolžnostih, in sicer na otroku prijazen način, primeren njegovi starosti.
- ✓ Zahtevati ureditve za varen sprejem žrtve, ki upoštevajo otrokove posebne potrebe, vključno z izločitvijo otroka iz obveznih nastanitev, če bi to ogrozilo otrokovo varnost.
- ✓ Spremljati otroka na razgovorih za azil in po potrebi podpreti odvetnika.
- ✓ Podpirati in pripraviti otroka, čustveno in psihološko, na razgovore za azil in otroka po razgovoru napotiti na dodatno psihološko svetovanje, če je to potrebno.
- ✓ Preveriti, da ima otrok priložnost, da je slišan, in da se njegova mnenja ustrezno upoštevajo, ter zastopati in braniti največjo korist otroka.
- ✓ Zagotoviti, da se otroku zagotovijo ustrezne prevajalske storitve in da ima dostop do brezplačnih storitev tolmačenja, ko je to potrebno.
- ✓ Zagotoviti, da se vložijo pritožba zoper odločbo o zavrnitvi izdaje vizuma, ko je to v najboljšem interesu otroka, s strokovno podporo odvetnika.
- ✓ Z otrokom razpravljati o odločitvi o azilu in mu pojasniti, kako pomembno je to za njegovo prihodnost; po potrebi skupaj z otrokom ustrezno spremeniti individualni načrt za otroka. Zagotoviti neprekinjenost postopkov, ko otrok dopolni 18 let.

Dodatni premisleki glede dublinskih postopkov

Evropski pravni red na področju azila predvideva mehanizem, ki se mu običajno reče dublinski postopek, s katerim se določi, katera država članica EU je odgovorna za obravnavo prošnje za mednarodno zaščito.

Člen 6 Dublinske uredbe (Uredba (EU) št. 604/2013), ki obravnava otroke, določa, da je primarna skrb največja korist otroka. Otrokom brez spremstva mora pomagati zastopnik, ki je ustrezno usposobljen in ima strokovno znanje za spodbujanje največje koristi v vsaki fazi dublinskega postopka.

Kontrolni seznam: Dodatni možni ukrepi skrbnika ali, če skrbnika ni, pravnega zastopnika v zvezi z dublinskimi postopki

- ✓ Pregledati zadevne dokumente v otrokovi azilni kartoteki.
- ✓ Preveriti, ali azilni organi upoštevajo vse zaščitne ukrepe Dublinske uredbe za zaščito otrok brez spremstva.
- ✓ Prizadevati si za odločitve, ki jih vodijo premisleki o enotnosti družine, dobrobit otroka, njegov socialni razvoj, varnost otroka in pa mnenja otroka.
- ✓ Zagotoviti, da je otrok ustrezno obveščen, in spodbujati udeležbo otroka.
- ✓ Spodbujati stike z družinskimi člani, ko jih otrok zahteva.
- ✓ Prizadevati si proti odvzemu prostosti in zahtevati ureditve sprejema, ki so varne in upoštevajo posebne potrebe otroka.
- ✓ Zagovarjati, da se preselitev v drugo državo članico izvede na otroku prijazen način, in spremljati otroka, ko je preselitev nujna zaradi okoliščin, pri čemer do preselitve pride le, če je to v najboljšem interesu otroka.

10.4. Odškodnina in povračilo

Člen 17 direktive o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) določa, da imajo žrtve trgovine z ljudmi dostop do veljavnih shem za odškodnino žrtvam nasilnih kaznivih dejanj. **Člen 15(2)** iste direktive določa, da imajo otroci, ki so žrtve, nemudoma dostop do brezplačnega pravnega svetovanja in brezplačnega pravnega zastopanja, vključno za namen uveljavljanja odškodnine. Poleg tega **člen 4(1)(e)** direktive o žrtvah (2012/29/EU) določa, da se žrtvam od prvega stika s pristojnim organom z namenom dostopa do pravic do odškodnine zagotovijo informacije, ter tudi, kako in pod kakšnimi pogoji lahko prejmejo odškodnino.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi z odškodninskimi zahtevki

- ✓ Otroku zagotoviti informacije o njegovi pravici do odškodnine.
- ✓ Zagotoviti, da otrok dobi pravni nasvet o možnosti zahtevanja odškodnine ter o določenih pravnih postopkih, ki jih zahteva notranje pravo.
- ✓ Če otrok vloži odškodninski zahtevek, pomagati otroku med celotnim postopkom, tudi tako, da skrbnik zbira potrebno dokumentacijo in zahteva pomoč kvalificiranega odvetnika.
- ✓ Upravljati z odškodnino, ki jo otrok prejme.
- ✓ Zagotoviti neprekinjenost postopkov, če otrok vmes dopolni 18 let.

10.5. Civilnopravni postopki

V primerih zlorabe in izkoriščanja otrok, vključno s trgovino z otroki, je mogoče začeti civilnopravne postopke, če se med oceno staršev izkaže, da sta oba starša ali eden od njiju udeležen v zlorabi otroka in/ali trgovini z njim. V takih postopkih se odloči, ali se staršema prepove izvajanje starševskih pravic in je treba imenovati skrbnika.

Če je otrok prikrajšan za starševsko oskrbo in vrnitev ali ponovna združitev družine ni mogoča ali pa je bilo ugotovljeno, da to ne bi bilo v najboljšem interesu otroka, lahko zadevni organi za zaščito otrok sprožijo civilnopravne postopke, da se otroka namesti v bivalno ustanovo ali k rejniški družini, da se podpre vključevanje ali prepreči tveganje. Skrbnik mora pri takih postopkih popolnoma sodelovati in zastopati največjo korist otroka ter zagotoviti, da so sprejete odločitve v najboljšem interesu otroka in da so otrokova mnenja ustrezno upoštevana glede na otrokovo starost in zrelost.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika in/ali pravnega zastopnika v okviru civilnopravnih postopkov

- ✓ Obvestiti otroka o postopkih in postopku sprejemanja odločitev.
- ✓ Obvestiti otroka o razpoložljivih možnostih in mu pojasniti možne izide postopkov.
- ✓ Zagotoviti, da ima otrok dostop do pravne pomoči.
- ✓ Zagotoviti, da ima otrok možnost uresničiti pravico, da je slišan in da so njegova mnenja ustrezno upoštevana.

- ✓ Pripraviti otroka na razgovore in zaslišanja pri zadevnih organih ter ga med postopki podpirati.
- ✓ Spodbujati največjo korist otroka v postopku sprejemanja odločitev.
- ✓ V vseh primerih zagotoviti, da je najpomembnejša največja korist otroka, da so upoštevana vsa postopkovna jamstva in da so si organi prizadevali pridobiti soglasje otroka.
- ✓ Biti prisoten med rednimi pregledi postopkov namestitve.

10.6. Kazenski postopki

Direktiva o žrtvah (2012/29/EU) vsebuje več določb za zaščito žrtev kaznivih dejanj (glej zlasti člen 24). Zaščitni ukrepi za otroke, udeležene v kazenskih postopkih, so določeni tudi v direktivi o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok (2011/93/EU). Obe direktivi vsebujeta standarde, določene v Smernicah Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (2010).

Trgovina z ljudmi je hujše kaznivo dejanje. V skladu s tem direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) določa vrsto ugodnih določb za zaščito žrtev pred kazenskimi postopki, med njimi in tudi po kazenskih postopkih. Otroci, ki so žrtve trgovine z ljudmi, so lahko udeleženi v kazenskih postopkih. Skrbnik mora biti pripravljen, da v zvezi s tem podpre otroka. Direktiva vsebuje posebna postopkovna jamstva za žrtve trgovine v kazenskih preiskavah in postopkih na splošno (**člen 12**) ter še posebej za otroke, ki so žrtve (**člen 15**). Nadalje, **člen 8** direktive o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU) določa načelo nekaznovanja žrtev, pri čemer:

Leta 2010 je Svet Evrope sprejel Smernice za otrokom prijazno pravosodje, katerih namen je izboljšati dostop otrok do pravosodnega sistema in njihovo obravnavo v okviru sistema. Teme, ki jih smernice obravnavajo, zajemajo pravice do informacij, zastopanja in udeležbe, varstvo zasebnosti, varnost, multidisciplinarni pristop in usposabljanje, zaščitne ukrepe v vseh fazah postopkov ter odvzem prostosti.

Svet Evrope, Smernice za otrokom prijazno pravosodje, ki jih je sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope 17. novembra 2010, na voljo na naslovu: www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice

„Države članice v skladu s temeljnimi načeli svojih pravnih sistemov sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi zagotovijo, da imajo pristojni nacionalni organi pravico, da žrtev trgovine z ljudmi ne preganjajo ali kaznujejo zaradi njihove vpletenosti v kriminalne dejavnosti, ki so jih bile prisiljene izvesti kot neposredno posledico zaradi dejstva, da so bile žrtve trgovine z ljudmi.“

Te določbe zlasti veljajo za otroke, ki so bili žrtve trgovine z ljudmi za namene kriminalnih dejavnosti.

Običajno kazenskopравни sistem otroku, ki je žrtev, dodeli odvetnika, ki mu zagotavlja pravno svetovanje in pomoč. Naloga skrbnika je, da zagotovi, da ima otrok dostop do pravne pomoči, in sicer v skladu z določbami notranjega prava. Če se otroku odvetnik ne dodeli, mora skrbnik zanj zaprositi pri pristojnih organih.

Skrbnik si mora, v tesnem sodelovanju z dodeljenim odvetnikom, prizadevati za to, da ima otrok v celoti koristi od določb, navedenih v [direktivi o boju proti trgovini z ljudmi \(2011/36/EU\)](#) in/ali notranjem pravu, ter vztrajati pri tem, da so pravice otroka kot žrtve in kot priče v kazenskih postopkih proti trgovcu z ljudmi zaščitene.

V kazenskih postopkih je vloga skrbnika predvsem podpirati otroka, saj otroku odvetnik zagotavlja glavno pravno pomoč.

Kontrolni seznam: Možni ukrepi skrbnika v zvezi s kazenskimi postopki

- ✓ Zagotoviti, da ima otrok dostop do primerne pravne pomoči: da se otroku brez nepotrebnega odlašanja dodeli kvalificiran odvetnik, ki mu zagotavlja pravno svetovanje in ga zastopa, kot to zahteva notranje pravo.
- ✓ Pomagati otroku pri sprejemanju informirane odločitve glede udeležbe in sodelovanja v kazenskih postopkih: zagotoviti, da je otrok, ki je žrtev, obveščen o varnostnih vprašanjih in povezanih tveganjih ter da jih dobro razume, preden se odloči, ali bo sodeloval in pričal v kazenskih postopkih proti domnevnim trgovcem z ljudmi.
- ✓ Zagotoviti, da se otrok povsem zaveda, katere pravice do pomoči in zaščite so odvisne od njegove pripravljenosti za sodelovanje v kazenskih postopkih in katere niso, ter zagotoviti, da ima otrok pravico, da si v prihodnosti premisli glede sodelovanja s pravosodnim sistemom.
- ✓ Spodbujati otroka, ki je žrtev, da v celoti izkoristi rok za premislek, preden se odloči o zadevi, če je to v najboljšem interesu otroka.
- ✓ Podpirati otroka pri razumevanju prejetih obvestil, vključno z obvestili pravnega zastopnika.
- ✓ Spremljati otroka in se udeležiti vseh razgovorov in zaslišanj z njim.

- ✓ Čustveno in psihološko pripraviti otroka pred razgovori in zaslišanji ter zagotoviti, da otrok ustrezno razume postopke in izid.
- ✓ Pogovoriti se z otrokom o izidu postopkov in sodnih odločb ter mu pojasniti, kako izid vpliva na njegov položaj, ter prihodnje možnosti in razpoložljive ukrepe.
- ✓ Zagotoviti, skupaj z osebo, ki otroku zagotavlja pravno pomoč, da otrok ni preganjan in/ali kaznovan za kriminalne dejavnosti, ki so posledica izkoriščanja otroka, kot to določa člen 8 [direktive o boju proti trgovini z ljudmi](#) (2011/36/EU).

Na splošno mora skrbnik v vseh postopkih v prvi vrsti spodbujati največjo korist otroka ter ščititi njegove pravice, da se prepreči sekundarna viktimizacija. V ta namen mora skrbnik sodelovati s pravnim zastopnikom, tako da se v celoti izkoristijo obstoječa postopkovna jamstva.

„Skrbnik mora imeti pravico, da zavrne pričanje o otroku, če je k temu pozvan. Skrbnike mora voditi načelo, da ne smejo škoditi otroku, za katerega so odgovorni, niti s svojimi dejanji niti z odločitvami, ki jih sprejmejo v otrokovem imenu. Pomembno je, da se policija in tožilstvo tega zavedata ter razumeta, da skrbnika ne smeta prisiliti, naj sprejme ukrepe, ki so po njegovem mnenju v nasprotju z največjo koristjo otroka.“

Vir: UNICEF (2008), Reference guide on protecting the rights of the child victims of trafficking in Europe (Priročnik o zaščiti pravic otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi v Evropi), Ženeva, str. 54, na voljo na naslovu: www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf

10.7. Policijske preiskave

Dejavnosti policijskih preiskav, ki vključujejo otroke, kot so zaslihanja, razgovori ali iskanja, ne smejo potekati, dokler otrok nima dodeljenega skrbnika (tudi začasnega) in odvetnika ali drugega kvalificiranega pravnega strokovnjaka (ko tako določa zakon). Enako mora veljati tudi za dejavnosti sodne preiskave.

Ob vseh priložnostih in vedno, ko je otrok v stiku z zakonom in je udeležen v pravosodnih sistemih, tudi policijskih preiskavah, se države članice EU spodbuja, naj uporabijo [Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje](#) (2010).

Priloga 1: Pravni viri

Instrumenti EU	
Listina Evropske unije o temeljnih pravicah	Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, UL C 364, 18.12.2000, zvezek 43
Direktiva o pogojih za sprejem (2013/33/EU)	Direktiva 2013/33/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija o standardih za sprejem prosilcev za mednarodno zaščito, UL L 180, 29.6.2013, str. 96–116
Direktiva o azilnih postopkih (2013/32/EU)	Direktiva 2013/32/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija o skupnih postopkih za priznanje ali odvzem mednarodne zaščite, UL L 180, 29.6.2013, str. 60–95
Dublinska uredba (EU) št. 604/2013	Uredba (EU) št. 604/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za mednarodno zaščito, ki jo v eni od držav članic vložijo državljani tretje države ali oseba brez državljanstva, UL L 180, 29.6.2013, str. 31–59
Direktiva o žrtvah (2012/29/EU)	Direktiva 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ, UL L 315, 14.11.2012, str. 57–73
Direktiva o zahtevanih pogojih (2011/95/EU)	Direktiva 2011/95/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da so upravičeni do mednarodne zaščite, glede enotnega statusa beguncev ali oseb, upravičenih do subsidiarne zaščite, in glede vsebine te zaščite, UL L 337, 20.12.2011, str. 9–26
Direktiva o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok (2011/93/EU)	Direktiva 2011/93/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji in nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2004/68/PNZ, UL L 335, 17.12.2011, str. 1–14
Direktiva o boju proti trgovini z ljudmi (2011/36/EU)	Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ, UL L 101, 15.4.2011, str. 1–11
Direktiva o vračanju (2008/115/ES)	Direktiva 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav, UL L 348, 24.12.2008, str. 98–107
Uredba Bruselj II	Uredba Sveta (ES) št. 2116/2004 z dne 2. decembra 2004 o spremembi Uredbe (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in v sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 o pogodbah s Svetim sedežem, UL L 367, 14.12.2004, str. 1–2
Direktiva o dovoljenjih za prebivanje za žrtve trgovine z ljudmi (2004/81/ES)	Direktiva Sveta 2004/81/ES z dne 29. aprila 2004 o dovoljenju za prebivanje, izdanem prebivalcem tretjih držav, ki so žrtve nedovoljene trgovine z ljudmi ali so bili predmet dejanj omogočanja nezakonitega priseljevanja, ki sodelujejo s pristojnimi organi, UL L 261, 6.8.2004 str. 19–23

Direktiva o prostem gibanju (2004/38/ES)	Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in bivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EGS, UL L 158, 30.4.2004, str. 77–123
Mednarodni instrumenti	
Konvencija ZN o otrokovih pravicah, Združeni narodi	Konvencija ZN o otrokovih pravicah, Združeni narodi, New York, 20. november 1989, Zbirka pogodb, zvezek 1577, str. 3
Konvencija Sveta Evrope proti trgovini z ljudmi	Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, Varšava, 2005
Konvencija o statusu beguncev iz leta 1951	Konvencija o beguncih iz leta 1951, Združeni narodi, Zbirka pogodb, zvezek 189, str. 137
Haaška konvencija iz leta 1993	Konvencija z dne 29. maja 1993 o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah
Haaška konvencija iz leta 1996	Konvencija z dne 19. oktobra 1996 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok
Drugi nezavezujoči pravni viri	
Splošna pripomba št. 6 Odbora ZN za otrokove pravice	Odbor Združenih narodov za otrokove pravice, splošna pripomba št. 6 o ravnanju z otroki brez spremstva in ločenimi otroki zunaj njihovih držav izvora, 1. september 2005, CRC/GC/2005/6
Splošna pripomba št. 12 Odbora ZN za otrokove pravice	Odbor Združenih narodov za otrokove pravice, splošna pripomba št. 12 o pravici otroka, da je slišan, 1. julij 2009, CRC/C/GC/12
Splošna pripomba št. 13 Odbora ZN za otrokove pravice	Odbor Združenih narodov za otrokove pravice, splošna pripomba št. 13, Pravica otroka, da je zaščiten pred vsemi oblikami nasilja, 18. april 2011, CRC/C/GC/13
Splošna pripomba št. 14 Odbora ZN za otrokove pravice	Odbor Združenih narodov za otrokove pravice, splošna pripomba št. 14 (2013) o pravici otroka, da se v prvi vrsti upošteva največja korist otroka, 29. maj 2013, CRC/C/GC/14
Resolucija 64/142 Smernice za alternativno oskrbo otrok	Generalna skupščina, Resolucija 64/142, Smernice za alternativno oskrbo otrok, 24. februar 2010, A/RES/64/142
Svet Evrope, Smernice za otrokom prijazno pravosodje	Svet Evrope, Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, ki jih je Odbor ministrov sprejel 17. novembra 2010 na 1098. seji namestnikov ministrov – urejena različica z dne 31. maja 2011
Svet Evrope, Življenjski projekti za mladoletne migrante brez spremstva	Svet Evrope, Odbor ministrov, Priporočilo CM/Rec(2007)9 Odbora ministrov državam članicam o življenjskih projektih za mladoletne migrante brez spremstva, 12. julij 2007

Priloga 2: Izbrana literatura

Defence for Children – ECPAT Nizozemska (2011), *Core standards for guardians of separated children in Europe* (Ključni standardi za skrbnike ločenih otrok v Evropi), Leiden, www.corestandardsforguardians.eu/.

EASO (Evropski azilni podporni urad) (2014), *EASO age assessment practice in Europe* (Praksa EASO o ocenjevanju starosti v Evropi), <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>.

ENGI (Evropska mreža skrbniških institucij) (2011), *Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners* (Oskrba mladoletnikov brez spremstva: Minimalni standardi, dejavniki tveganja in priporočila za strokovne delavce), Skrbništvo v praksi, končno poročilo, Utrecht, <http://engi.eu/about/documentation/>.

Evropska komisija (EK) (2010), *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu, Akcijski načrt za mladoletnike brez spremstva (2010–2014)*, Bruselj, 6. maj 2010, COM(2010) 213/3, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:SL:PDF>.

Evropska komisija (EK) (2012), *Poročilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu, Vmesno poročilo o izvajanju Akcijskega načrta za mladoletnike brez spremstva*, Bruselj, 28. september 2012, COM(2012) 554 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/uam/uam_report_20120928_en.pdf.

Evropska komisija (2013), *Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics* (Pogrešani otroci v Evropski uniji: Pregled, zbiranje podatkov in statistika), Rotterdam, http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf.

Evropska komisija (2013), *Pravice EU žrtev trgovine z ljudmi*, Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije (Urad za publikacije), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eu_rights_of_victims_of_trafficking_sl_1.pdf.

FRA (Evropska agencija za temeljne pravice) (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices* (Trgovina z otroki v Evropski uniji: Izzivi, načrti in dobre prakse), Luxembourg, Urad za publikacije, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

FRA (2011), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States* (Ločeni otroci, ki prosijo za azil v državah članicah EU), primerjalno poročilo, Luxembourg, Urad za publikacije, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf.

Mednarodna organizacija za migracije (IOM) (2007), *The IOM handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking* (Priročnik IOM za neposredno pomoč žrtvam trgovine z ljudmi), Ženeva, Švica, http://publications.iom.int/bookstore/free/IOM_Handbook_Assistance.pdf.

Mednarodni odbor Rdečega križa (ICRC) (2004), *Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children* (Medagencijska vodilna načela o otrocih brez spremstva in ločenih otrocih), Osrednja agencija za sledenje in Oddelek za zaščito, Ženeva, Švica, www.unicef.org/violencestudy/pdf/IAG_UASCs.pdf.

OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi) (2004), *National Referral Mechanisms – Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook* (Nacionalni mehanizmi za napotitev – s skupnimi močmi zaščititi pravice žrtev trgovine z ljudmi: praktični priročnik), Urad za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR), www.osce.org/odihr/13967.

Svet Evrope (2009), *Council of Europe’s policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence* (Smernice Sveta Evrope o celostnih nacionalnih strategijah za zaščito otrok pred nasiljem), Strasbourg, www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Adoption_guidelines_en.asp.

Svet Evrope (2011), Parlamentarna skupščina, Odbor za migracije, begunce in razseljene osebe, *Migrant Children: What rights at 18? (Otroci migranti: katere pravice imajo pri 18. letih?) (Poročilo/Doc. 13505/23. april 2014)*, <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>.

Svet Evrope (2010), *Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje in njihov obrazložiteni memorandum*, ki jih je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel 17. novembra 2010, www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20_4_.pdf.

UNHCR (Urad Visokega komisarja Združenih narodov za begunce) (2006), *Guidelines on international protection No. 7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked* (Smernice o mednarodni zaščiti št. 7: Uporaba 1A(2) člena Konvencije iz leta 1951 in/ali Protokola iz leta 1967 o statusu beguncev, žrtvah trgovine z ljudmi in osebah, ki so v nevarnosti, da bi postale žrtve trgovine z ljudmi), HCR/GIP/06/07, www.refworld.org/docid/443679fa4.html.

UNHCR (2008), *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* (Smernice UNHCR za določanje največje koristi otroka), maj 2008, www.refworld.org/docid/48480c342.html.

UNHCR in Svet Evrope (2014), *Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to celebrate?* (Otroci brez spremstva, ločeni otroci, ki zaprosijo za azil, in otroci begunci, ki dopolnijo 18 let: Kaj bi praznovali?), Strasbourg, Francija, www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML.

UNHCR in Mednarodni odbor za reševanje (IMC) (2011), *Field handbook for the implementation of UNHCR BID Guidelines* (Terenski priročnik za izvajanje smernic za določanje največje koristi otroka), www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf.

UNICEF (Sklad Združenih narodov za otroke) (2008), *Reference guide on protecting the rights of the child victims of trafficking in Europe* (Priročnik o zaščiti pravic otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi v Evropi), Ženeva, www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_Low.pdf.

UNICEF (2008), *UNICEFova strategija za zaščito otrok*, E/ICEF/2008/5/Rev.1, 20. maj 2008, www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf.

UNICEF (2013), *Age assessment: a technical note* (Ocena starosti: tehnični pogled) (avtorja Smith, T. in Brownless, L.), New York, [www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_\(English\).pdf](http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_(English).pdf).

Združeni narodi (2011), *Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach, Prevent Combat Protect Human Trafficking* (Skupna pripomba ZN o evropski direktivi – na človekovih pravicah temelječ pristop, Preprečevanje, boj proti in zaščita pred trgovino z ljudmi), www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf.

Združeni narodi, Urad visokega komisarja za človekove pravice (OHCHR) (2008), *Recommended principles and guidelines on human rights and human trafficking: commentary* (Priporočena načela in smernice o človekovih pravicah in trgovini z ljudmi: komentar), http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.

KAKO DO PUBLIKACIJ EVROPSKE UNIJE

Brezplačne publikacije:

- en izvod:
na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- več kot en izvod ter plakati in zemljevidi:
pri predstavništvih Evropske unije (http://ec.europa.eu/represent_sl.htm),
pri delegacijah v državah, ki niso članice EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sl.htm),
pri službi Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sl.htm) ali
s klicem na telefonsko številko 00 800 6 7 8 9 10 11 (brezplačna številka za celotno EU) (*).

(*) Informacije so brezplačne, kakor tudi večina klicev (nekateri operaterji, telefonske govorilnice ali hoteli lahko klic zaračunajo).

Publikacije, ki so naprodaj:

- na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Cilj *skrbništva za otroke brez starševske oskrbe* je okrepiti zaščito otrok, pri čemer se zlasti obravnavajo posebne potrebe otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi. *Strategija EU za odpravo trgovine z ljudmi za obdobje 2012–2016* priznava pomen obširnih otrokom prilagojenih sistemov za zaščito, katerih temelj je prav trden sistem skrbništva. Učinkoviti sistemi skrbništva so ključni za preprečevanje zlorabe, zanemarjanja in izkoriščanja. Vendar se vloge, kvalifikacije in kompetence skrbnikov v državah članicah EU razlikujejo. Namen tega priročnika, ki je skupna publikacija Evropske komisije in Agencije EU za temeljne pravice, je pomagati pri standardizaciji skrbniške prakse ter tudi zagotoviti, da bo skrbništvo bolje zmožno obravnavati posebne potrebe otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Priročnik državam članicam EU daje smernice in priporočila za izboljšanje sistemov skrbništva, saj določa ključna načela, temeljno zasnovo in upravljanje takih sistemov. Cilj priročnika je s spodbujanjem skupnega razumevanja glavnih značilnosti sistema skrbništva izboljšati pogoje za otroke pod skrbništvom in spodbujati spoštovanje njihovih temeljnih pravic.

FRA-AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija

Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Urad za publikacije

ISBN 978-92-9239-966-5